

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İlhami Bekir Tez

Taşlıtarla'daki Ev ~ Herhangi Bir Roman Kitabıdır

ROMAN

YKY

YAPI KREDİ ARSİVİ Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

TAŞLITARLA'DAKİ EV

~

HERHANGİ BİR ROMAN KİTABIDIR

İlhami Bekir Tez (Trablus-Libya, 1906 – İstanbul, 29 Mart 1984) Küçük yaşta subay olan dayısıyla birlikte İstanbul'a gitti (1911); dayısı ölünce Darüleytam'a verildi. 1926'da İstanbul Öğretmen Okulu'nu (Darülmuaallimin) bitirdi. 1954'e kadar Bolu, Düzce, Akçakoca, İzmir ve İstanbul'da öğretmenlik yaptı. 1924 yılından itibaren *Milli Mecmua*, *Servetifünun-Uyanış*, *Resimli Ay*, *Meşale*, *Varlık*, *Resimli Şark*, *Yeni Adam*, *Yeni Türk* (İstanbul Halkevi) gibi dergilerde görüldü. Nâzım Hikmet ile birlikte sosyalist düşüncenin ve toplumcu şiirin önde gelen sanatçıları arasında yer aldı. *Cumhuriyet*, *Vatan*, *Son Posta* ve *Tan* gazetelerinde çalıştı. Uzun süre eczacılık tarihiyle ilgili yayınlar yaptı: "Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı" (89 kitapçık), "Tıp ve Eczacılık Neşriyatı" (45 kitapçık) ve "Meşhur Eczacılar Ansiklopedisi" (19 kitapçık). *Bir Şairin Mektupları* ve *SEK* (Sanat El Kitapları: 28 sayı) adlı dergi niteliğinde kitapçıklar çıkardı.

Şiir: *Hayat Bilgisine Göre Çocuk Şiirleri* (Galip Naşit'le birlikte, 1928), *24 Saat* (1929), *Mavi Kitap* (Nâzım Hikmet'le birlikte – Çocuk şiirleri ve hikâyeleri, 1930), *Birinci Forma A* (1930), *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* (1931), *Mustafa Kemal* (1933), *Olduğu Gibi* (1935), *Hürriyete Kaside* (1945), *Birinci Seans* (1956), *En Güzel Şarkı* (1960), *Küba* (1962), *Şiirler* (Toplu şiirleri, 1971), *Altın Destan Mustafa Kemal* (Cumhuriyet'in 50. yılı armağanı, 1973), *70 Yaşın Melankolisi* (1975), *Unuttum* (1979).

Roman: *Taşlıtarla'daki Ev* (1944), *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* (1965).

İLHAMİ BEKİR TEZ

Taşlıtarla'daki Ev
~
Herhangi Bir Roman
Kitabıdır

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4685
Edebiyat - 1334

Taşıtlarla'daki Ev
Herhangi Bir Roman Kitabıdır / İlhami Bekir Tez

Kitap editörü: **Murat Yalçın**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **İlknur Efe**

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: İstanbul, Ağustos 2016
ISBN 978-975-08-3722-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeralı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Sunuş • 7

TAŞLITARLA'DAKİ EV

Yazarın Önsözü: Bu Romanın Dünyu Bugünü • 11

İlk Baskıdaki Sunuş (İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu) • 17

HERHANGİ BİR ROMAN KİTABIDIR

Önsöz (Mustafa Kurt) • 85

Sunuş

Elinizdeki kitap İlhami Bekir Tez'in *Taşlıtarla'daki Ev ile Herhangi Bir Roman Kitabıdır* adlı romanlarından oluşuyor.

İlhami Bekir'in "Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk sansür edilmiş romandır" dediği *Taşlıtarla'daki Ev* ilkin 1939'da *Yeni Adam* dergisinde Fuat İzer'in resimleri eşliğinde 14 sayı süren bir tefrika roman olarak yayımlandı ve 1944'te Yeni Adam Yayınevi'nde İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun sunuş yazısıyla kitaplaştı. Romanın ikinci baskısı ise, de Yayınevi tarafından 1984'te yapıldı. Bu baskının sunuşunda şöyle deniyor: "İlhami Bekir Tez'in bu önemli romanını yayınlama girişimimiz daha yazarın sağlığında gerçekleşmişti. Romanın yeni baskısının yapılması konusunda Süreyya Berfe'ye dileğini ileten yazar; kitabı dizgiye verdiğimiz sırada aramızdan ayrıldı. Aradan 40 yıl geçtikten sonra yapılan bu yeni baskıda, kitabın iç düzenini ve yazarın imlâsını korumaya çalıştık. İlk baskıdaki dizgi yanlışlarının düzeltilmesi dışında bir değiştirimde bulunmadık. Böylesinin, yazarın anısına daha uygun olacağı kanısındayız."

İlk kez burada gün ışığına çıkan "Bu Romanın Dünyü Bugünü" başlıklı yazı kızları Dilek Tez ile Fatoş Işıl Tez tarafından yayınevimize teslim edilen terekeden çıktı. Önsöz niteliğindeki bu yazının tarihine bakınca *Taşlıtarla'daki Ev*'in ikinci baskısının 1976'da gündeme geldiğini ancak nedense mümkün olmadığını anlıyoruz.

İlhami Bekir'in "Bu romanda araya serpiştirilmiş şiirler de var. Bunlardan Cezayir adlısı bazı dostların hâlâ dilindedir. Neylersiniz ki, bu kitabı okumuş olanların da sayısı birkaç yüzü geçmiyor" dediği *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* ise Mustafa Kurt'un 2011'de yayımladığı bir makaleyle başlıyor. Bu önemli makaleyi buraya almamızın nedeni bugün pek bilinmeyen bu romanın okuruyla buluşmasını kolaylaştırmak. Çünkü –adından da anlaşılacağı gibi– siyasal, tarihsel, toplumsal bir çilenin ipleriyle örülmüş çok renkli motiflerle dolu, daldan dala konan baş döndürücü bir kitap *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*.

Taşlıtarla'daki Ev'in üçüncü, *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*'ın ikinci baskısı olan bu yayında öbür baskıları gözetmek, bariz hataları düzeltmek dışında bazı yanlış okumalara yol açmasın diye yazarın imlası yer yer güncellendi. Ayrıca, *Taşlıtarla'daki Ev*'in önceki baskılarında bulunan Fuat İzer imzalı 13 adet siyah-beyaz desen bir telif sorunu yaratmasın diye bu baskıda kullanılmadı.

Nihayetinde, bu bir çift romanın günümüz okuruna çok şey söyleyeceğine, günümüz edebiyatına bir katkı vereceğine inanıyoruz.

YKY

TAŞLITARLA'DAKİ EV

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bu Romanın Dünü Bugünü

Taşlıtarla'daki Ev romanının kendisinden daha ilginç bir serüveni var.

Bu serüveni Taşlıtarla adından başlayarak anlatmak isterim.

Bilinir ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir son çöküntü dönemi var.

Çocukluğumda, yasak olduğunu duyduğumuz bir *Eygaziler Türküsü* vardı ki, ağlamaklı, yanık yanık, sessiz sessiz ve biraz da ürküntü ile söyledik.

Bir de şöyle bir marş vardı:

*Sivastopol önünde yatan gemiler
Atar da Nizam topunu yer gök iniler
Aman da padişahım izin ver bize
İzin de vermez isen dök bizi denize*

Bize bu şarkıyı da öğretmişlerdi:

*Kafkasya dağlarında çiçekler açar
Altın güneş ordu sırmalar saçar
Bozulmuş Moskoflar yel gibi kaçır
Kader böyle imiş hey garip ana
Kanım helâl olsun öksüz vatana*

Ve büyük bir hınç, içli bir duygusallıkla, öğretmenimizin piyanoda tuttuğu tempoya uyarak bağırırdık:

*Dedemizden kaldı bize bir elek
Vur gebersin ölsün o Moskof köpek*

93 harbi (1876) ve bu savaşın unutulmayan bozgunu, içimizde ne acı hicranlar, kahırlı duygularla yaşırdı.

Bu unutulması olanaksız bozgun, sonunda binler, yüz binler, milyonlarca göçmeni ana bağrından, baba ocağından koparmış, çılglık ve iniltili dalgalar halinde Anayurda sürmüştü.

Bu göçmenler memleketin türlü yerlerine, örneğin Karadeniz'in bazı kasabalarıyla ve çoğunlukla Düzce, Gönen taraflarına yerleştiler.

Göçmen ailelerden zamanla yüzlerce, sayılacak büyük adamlar yetişti.

Ünlü hikâyeci Ömer Seyfettin bu göçmen ailelerden birine mensup bir Çerkez Türküdür.

Kıymetli General Berkok Paşa da böyle. Kızına bile Çerkezce ad koydu.

Düzce taraflarında kendi adıyla bir köyü yeni baştan kuran Hacı Ali Bey'in soyundan gelen meşhur eczacı Kemal Atabay, yine meşhur profesör eczacı Mustafa Pisak da böyle bir Kafkas Türkü aileye mensuptur.

Böyle bir yürek dağlayıcı, iç kanatıcı büyük göç de 1328 (1912) Balkan Savaşı göçüdür ki, nicemiz bu göçmenlerin oğlu, kızı ya da torunuyuz.

Ailelerimiz yine Anadolu'nun ve İstanbul'un çeşitli yerlerine yerleşti.

Bir yıl önce 1911 Trablus Savaşı ile de böyle ufak çapta da olsa bir göç olmuş ve bu göçmenlerin bir kısmı Üsküdar, İzmir taraflarında yerleşmişti. Bu göçmenlerden bekâr ve yalnız olanların Tah-takale civarındaki hanlarda içleri kin dolu olarak yaşadıklarını, bu hanlarda kuskus, Trablus yemekleri pişirip, çamaşır yıkadıklarını 60 yıl sonra şimdi, hâlâ anıyorum.

İşte Taşlıtarla, Suadiye taraflarında, Bulgaristan göçmenlerinin yerleştirildikleri bir semtin adıdır.

Taşlıtarla mahallesinden denize doğru yürünürse tren yoluna gelir. Bir köprü altından geçilir ve yine denize doğru yürünürse yüz metre sonra Şaşkınbakkal denen yere gelir.

Benim romanı yazdığım yıllar Kadıköy'den Bostancı'ya kadar süren asfalt o zamanlar tozlu topraklı, ıssız bir cadde idi. Ne tren, ne tramvay, ne otobüs vardı. Yayan ya da kupalar, faytonlar, at arabalarıyla yolculuk yapılırdı. Şimdi sayısız otomobilin vızır vızır işlediği bu caddede Kızıltoprak'tan Bostancı'ya kadar saatlerce yürünse, ancak 40, 50 ev ya da köşke rastlanabilirdi.

Taşlıtarla mahallesine gelince... Burada ilk göç sıralarında yapılmış, tek katlı, küçücük iki buçuk odalı, alçak bir yapı vardı ki, bir zaman mahalle mektebi olarak kullanılmış, sonra da maarif okulu olmuştu.

İşte ben burada öğretmenlik yaptım ve *Taşlıtarla'daki Ev* romanını yazdım.

O zamanlar, Erenköy'de, Etem Efendi Caddesi'ndeki Kantarcı Sokak'ta, semtin en ünlü köşklerinden birindeki, duvara yapışık tek katlı taş müstemilat odalarından birinde oturuyordum. Okulumuzdan yarım saat uzaktaydı. Büyük, çok büyük bir bahçesi, bahçenin asırlık çamları, bostan kuyuları, artık yok olmuş meyvelikleri, hâlâ izi bulunan bağı, sayısız, sık, çeşit çeşit ağaçları vardı ve bahçe bir koru, bir küçük orman gibi idi.

Yıl sanırım 1929 idi. Bir gün burada beni Nâzım Hikmet ziyaret etti ve üç gün sonra dedi ki:

— Bir arkadaşımız var. Onu sana konuk edeceğiz. Polisçe aranıyor. Bir odada oturursunuz. Birlikte yer içersiniz. Bahçede abdeste geceleri çıkar. Ona hiç soru sorma, adını da. Ne anlatırsa onu dinlemekle yetin. Seveceksin. O da Darülmuallimin mezunu.

— Peki gelsin! dedim.

Ve geldi.

Genç, sevimli, çöpsüz üzüm bir insandım. Bahçenin öbür ucundaki ana köşkte kiracılar ve bu kiracıların kız, dul, evli kimi kimseleri vardı. Ve adı galiba Sadiye olan çok genç dul bir hanım vardı ki, bana karşı derince bir ilgi duyardı. Ama ben onunla hiç ilgilenmiyordum. Zaten hiç de evlenmek niyetinde değildim. Bir acayip gençtim işte.

Sadiye bir gün konuğumu görmüş. Ah bu kadın kini, ah...

— İlhami Bey odasında bir kaçak saklıyor. Onu polise haber vereceğim.

Durum kritikti. Konuğuma olduğu gibi anlattım ve dedim ki:

— İster kal, ister git artık...

Ve sevgili konuğum o gün kalktı gitti. Bir daha da görmedim. Haftasında Nâzım'a onu sordum. Nâzım şöyle cevap verdi:

— O mu? İntihar etti o.

Çok sonra anladım. O intihar etmiş değildi. Öyle gerekmiş ve

Nâzım bana öyle demişti. Ama ben inanmıştım. Bu çok sevdiğim insana candan acımış, üzülmüştüm.

İşte *Taşlıtarla'daki Ev* romanı, bu adamın anısıyla, onun için yazılmıştı. Altı ayda yazdım ve bitirdim.*

* Editörün notu: Yazarın arşivinde bulunan bir el yazısında romanın yazımıyla ilgili bu anekdotun bir başka anlatımı daha var ki onu da buraya eklemek uygun olur.

- Bir gün ana dediğim, çok yakın bir arkadaşımın annesi bana demişti ki;
- Şaşıyorum bu köşkteki kızlara, kadınlara. Pervane gibi dönüyorlar senin etrafında. Kırk kızım olsa birini vermem sana!
 - Neden? Demiştin. Ahlıksız mıyım? Akılsız mıyım? Parasız pulsuz muyum? Çok mu çirkinim?

O;

- Hayır, demişti. Hiçbiri... Senin çocukluğun çok kalabalık evlerde, sayısız soy sop arasında geçmiş. Henüz yirmi beşinde var yoksun! Büyüylene dek hepsini yitirmişsin! Anasız babasız, halasız teyzesiz, amcasız dayısız, kardeşsiz ağabeysiz tek başına kalmışsın. Bu senin alın yazındır. Senin nasibin tek yaşamak, tek ölmektir. Eğer ben sana kızımı veririm o da ölür. Bu hazine, iç dağlayıcı bir ünlüydü. Ama köşkte, hocalık ettiğim okulda, semtte benimle ilgilenenler o kadar çoktu ki. Ve kızlardan biri, köşkün bir bölümünde oturan dul bir hanımdı. Kendisini tanımadığım bir okul müdüründen dul kalmıştı. Beni severmiş. Ama ben hiç orali değildim. Zaten aklım fikrim, bir yaşam boyu kendisinden çok hiç kimseyi sevedim. İlk nişanlmda, Vecahat'te idi. Gece olurken ta Erenköy'den kalkar, Şehzadebaşı'na gider, belki perde açılır da onu görürüm diye, saatlerce evlerinin önündeki arsada bir sağa bir sola gider gelirdim. Sonra hanım arkadaşlarım da çoktu ve hepsi benim için, "O, komşusu kuzuları yemeyen azılı bir kurttur!" derlerdi.

Daha da sonrası bu dul (S) hanım beni hiç de sarmıyordu. Uzun bir boyu, iri bir yüzü vardı, esmerdi benim gibi, tipim değildi hiç. Bir gün köşkün sahibi hanımefendinin kızı bana bir haber uçurdu. Ah bu kadın kını, kadın gururu. Kendisine bakmadığım için bana kinlenen dul (S) hanım onlara şöyle demiş;

- İlhami Beyyanında birini saklıyor, şüpheleniyorum. Onu polise haber vereceğim!... İşin şaka götürür tarafı yoktu. Ben odamda polisin aradığı birini, siyasal bir kaçağı saklıyordum.

Hemen o akşam bunu konuğuma anlattım. Üzgündüm elbet. O da üzülmüştü.

- Artık sen bilirsin; ister kal ister git! Dedim. Kısa zamanda çok sevdiğim, mert, soğukkanlı arkadaşım, Nâzım'ın arkadaşı hemen kararını vermiş ve şöyle demişti;
- Beraber içecek sumuz bu kadarmış. Ben hemen şimdi gidiyorum. Seni çok sevdim. Seni unutmayacağım. Sen de beni unutma! Günün birinde yine karşılaşırız belki. Ve bir daha onu görmedim. Tam 50 yıla yakın zaman görmedim. Aradan haftalar geçti. Nâzım'a onu sordum. Nâzım;

- O mu? Dedi. İntihar etti.
- Şair dostum bana yalan söylemişti. Çünkü konuğum meslektaşım o günden sonra 45 yıl daha yaşadı.

O, daha bir iki yıl önce ölmüş olan Yakup Demir (Zeki Başımar) idi ve bana *Taşlıtarla'daki Ev* romanımı o ilham etmişti. Bu romanı onun için yazmıştım.

Romanı ilk olarak Nâzım'a okudum. Yayınlamak istediğimi söyledim. "Vazgeç" dedi. İlgilenmek de istemedi. Ama ben yok etmedim romanımı. İki yıl sonra Halit Fahri'ye bahsettim ondan. Bazı bölümler de okudum.

— Acayip, buruk bir eser. Bir şey anlamadım. Ama Türkçesi çok güzel, dedi. Galiba ondan, oğlu Gavsî Ozansoy duymuş. Genç, duygulu, samimi bir çocuktur. Henüz şiir yazmaya başlamıştı. Neriman Hikmet filân, genç çocuklar gibi, o da beni ziyarete gelirdi. Okumamı istedi. Okudum.

— Aman muallim bey! Vazgeç basmaktan, dedi. Ve bana romanın yarısına kadarını attırdı. Bu ilk sansür olmuştu. Aradan yıllar geçti. Hemen her gün *Yeni Adam*'a uğruyor ve bu müesseseye her hafta bir hikâye yazıyordum. Müessesenin çok sevip saydığım iki ortağı Prof. Baltacıoğlu ile Mahmut Yurter'di.

Romanı onlara verdim. Dergilerinde yayınladılar. Bu sırada sayın hoca Baltacıoğlu da ikinci sansürü yaptı. Çeşitli pasajlar makaslandı. Bilmem ama, bu makaslamaya, sayın Hüsamettin Bozok da katılmıştı. Ve yine yıllar geçti. Sanırım 1944'te ortaklar romanı kitap halinde yayınlamayı kararlaştırdılar. Eser çok ünlü bir ressam [Fuat İzer] tarafından illüstre de edilmişti. 75 kuruş fiyatla piyasaya çıkarılmadan önce zamanın gazetelerinin hemen bütün yazarlarına gönderildi. Ne var ki, son forma basıldıktan sonra, savcılığa gönderilmiş ve çok yazık basın savcısı Hicabi Dinç tarafından da gözden geçirilerek bir formaya yakın kısmının yayınlanması yasaklanmıştı.

Roman değerinden, orijinalliğinden çok şey kaybetmişti ama, yazarların kitap hakkında yazı yazmaları için bir sakıncası da kalmamıştı.

Üzücüdür ki, daha çok genç yaşlarımda her yapıtım için yazı yazan yazarlar, bu roman için tek satır yazmadılar. Eseri ne soran, ne arayan oldu. Artık, ortaklar, şirketi bozmaya da karar vermişlerdi. 75 kuruş fiyatı olan roman 25 kuruşla işportaya düştü ve 3000 kitap bir haftada tükendi, bitti.

Tuhaftır ki, eser yıllar sonra şöhret yaptı, aranır oldu. Refik Halid İstanbul'da, Tuna Baltacıoğlu İzmir'de bir yazı yazdılar. Onu işportaya dökmek zorunda kalan sayın dostlarım bundan dolayı üzüntülerini de belirttiler. Bir yabancı dilde de lafının edildiğini ansır gibiyim. Yine yıllar sonra, yeniden basmak isteyenler de oldu. Ve işte kısmet şimdi imiş. Evet!

*İşte bu kadardır ol hikâyet
Bâkisi dūrûg-ı bî-nihâyet*

Doğru tarafı da şu: Bu sicilli ama namuslu ve hele eski İstanbul'u, İstanbul'un o zamanki mahallesini anlatan roman, üzerinde durulmayı gerektiren bir dönemin içli vesika romanıdır ve janrında belki ilk, belki tektir.

Ben onu 20 yaşlarında yazdım. Şimdi 70'lerdeyim. Yarıdan çoğu sepete atılmış olan *Taşlıtarla'daki Ev*'in o makaslanan sayfaları ne bende var, ne de onları yeniden yazabilecek durumdayım.

Romanı işte bu kolu kanadı kopmuş haliyle okuyacaksınız.

10 Nisan 1976, Moda (Kemal'in Yeri)
İlhami Bekir Tez

İlk Baskıdaki Sunuş

İlhami Bekir günün birinde *Yeni Adam*'da basılmak üzere bir roman getirdi. Romanı alır almaz, bir kere okusun diye, Hüsamettin Bozok'a verdim. Bozok romanı okuyup geri getirdi ve onun için bazı müspet şeyler söyledi. Galiba onun da tam bir kanaati yoktu. Romanı alıp eve götürdüm, okudum. Ben de onun gibi müspet taraflarını gördüm. Romanı basmak istiyorduk; fakat itiraf edelim ki birinci ehemmiyette bir eser olarak değil, değişiklik olur, çeşni olur, diye! Günün birinde eseri tekrar elime aldım ve tekrar okudum; daha çok beğendim ve daha çok sevdim. Bunun üzerine tekrar Hüsamettin Bozok'a verdim ve çok dikkatli ve sempati ile tekrar okumasını söyledim. O da tekrar okudu ve aynı kanaate vardı: İlhami Bekir'in eseri, tefrikası 50 kuruşa yazılan harcıâlem romanlardan değildir, bunda bir öz var!

İlhami Bekir bu ilk romanıyla bizi bir maden mühendisi gibi yeryüzünün nefes alınması ve yaşanması mümkün olan en alt tabakalarına kadar indiriyor ve orada hem altın ve hem de çamurla yüz yüze getiriyor. Ve hiç şüphesiz, tasvirlerinde ölümler diriliyor ve birçok diri kuvvetler toprağa gömülüyor! Onun kaleminde eski Türk kâinatının nasıl dile geldiğini görmek için bu romanı okumak lazımdır. Romanı iyice anlayıp basmaya başladıktan sonra müellifini tekrar tekrar tebrik ettik. İlhami Bekir bize muvaffakiyetinin sırrını söyledi: “Ben,” dedi, “halis mahalle çocuğuyum...” Bu cümlede ve bu itirafta gizlenen büyük hakikati anlıyorsunuz: “Halis mahalle çocuğuyum; her mahalle çocuğu gibi mahalle, mahalleli, sokak, kaldırım, kaydırak, köşe kapmaca, mevlit, ramazan, bayram, misafirlik, ezan, ölü, dedikodu, gölge ve güneş nedir bilirim; güneş çocuğuyum, ihtiyaç ve zaruret çocuğuyum, halk çocuğuyum, mahrumiyet, ümit, iman, realite, değer ve ideal çocuğuyum...”

Edebiyatımızdaki değer kıtlığı, hiç şüphesiz ki, realite kıtlığından ileri geliyor. Burada realiteden kastım, roman, piyes ve film yaratan sanatkarın universal hiçbir ehemmiyet taşımayan ferdi ve gelip geçici ihtisaslarını süslemek için seçtiği dekor değil, üniver-

sal oluşun, üniversal realitenin kendisidir. Sanatkârın, ömrü olan bir eser vücuda getirebilmesi için, bizzat kendi hayatının insani olması gerektir. Bütün muhiti kendi nefsinin harcıâlem olgularından ibaret kalan bir insan artist değil, bir robottan başka nedir? Reel değer taşıyan eserleri, reel bir şahsiyeti olan insanlar vücuda getirebilirler. Molière, Shakespeare, Balzac, Tolstoy, Dostoyevski... hep realite suyunu ta kaynaklarında içen insanlardır. Eğer onlar sonsuzluk sırrına ulaşan eserler vücuda getirdilerse materyallerinin çürümez ve paslanmaz cinsten olmalarındandır. Klasikler karşısında Divan edebiyatının sönmesi sırf şekil edebiyatı olmasından ve realite ilham kıtlığındandır. İlham mistik bir duygu olmayıp beşerin kendisidir.

29 Haziran 1939
İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

TAŞLITARLA'DAKİ EV

1. baskı: Yeni Adam Yayınları, İstanbul, 1944

2. baskı: de Yayınevi, İstanbul, Mayıs 1984

Bu romanı, bana, bütün teferruatı kendisi tarafından yaşanmış olan bir X arkadaş ilham etti. Onu gördüm, tanıdım ve sevdim.

Yuvarlak, iri, siyah gözleri vardı. Onu kendi evimde bir ay barındırdım, bir bardaktan su içtik.

Bir şarkısı vardı ki, bunu çok sever, çok söylerdi. “Mesut ve kaygusuz, bulutların üstüne çıkacak, yıldızlardan cıgara yakacağız” diye bitiriyordu.

Ufak tefek hikâyeler, romanlar yazdığını, fakat, bunların hiçbirini neşrelemediğini de biliyordum.

Onun yazdıklarıyla benim yaptığım eklerden *Taşlıtarla'daki Ev* romanı meydana geldi. İşte bu dokümanlı roman, onun kahramanı ve *Büyük Harbin Çocukları* adlı bir başka romanın muharriri olan Hasan'ın yani X arkadaş'ın yazdıklarıyla enstantaneman zapt edilmiş olan hakikate yakın notlarından ibarettir.

Sokaktayım, yürüdüğüm yol bataklı, çamurlu, kör olası, uğursuz bir yoldur. Ayaklarım demir ökçeli gibi, her yere basışta, çocukluğumda zıpzıp oynadığım, çift atıp çift düşürdüğüm çukurlardan derin çukurlar açıyor.

Bu eve, altı ay önce ilk gelişimi hatırlıyorum. Kadıköy-Bostancı tramvayındayız. Arkadaşım anlatıyordu:

— Büyük Harp günlerinde, bu, bir satranç kutusunun acayip şekilleri gibi sıralanan evlerin bulunduğu yerler, bu ışıklı nehir asfaltın yeşil kıyıları otsuz ekinsiz çorak topraklardı. Bu yerlerde o zamanlar, çingene çocuklarının başıboş sıska atları dolaşırdı. Buralara bulutlar yağmur, kargalar şemmet taşırdı.

Tramvaydan inmiştik. Arkadaşımın bir mektep muallimi tarafından 5.100 liraya yapıldığını ve yılın beş aylık yaz mevsiminde 600 lira icar getirdiğini söylediği apartmanla köşk arası bir evin önünden geçtik. 5.100 adedini önce 50 sonra on ikiye böldüm ve anladım ki muallimler, çok muktesit insanlardır. Peki, dedim, ya bu bir mevsimde dört beş yapı yaptıranlar necidir ve ne iş yaparlar? O, söylediklerimi duymaksızın bakıyordu. Belli ki, gözleriyle, sapaçağımız sokak başını aramaktadır. Gözlerim kübik bir pencereden uzanan beyaz bir elin çıplaklığında takılı kalmıştı. Tat ve çılgınlık masallarının en ıstıraplı sesleri bile yumuşatan ışıklı yaz gecelerini düşündüm. Asfaltta lüks, kahkaha, ışık, renk; asfaltta mesut olmak için ne lazımsa hepsi var. Yalnız bir şey yok asfaltta. Asfaltta eksik olan bir şey var, nedir bu şey? Onu ben de vuzuhla bilmiyorum. Bu, lezzetli olmak için her şeyi tamam olan yemeğin, galiba tuzu eksik olmalı. Burada eminim ki, insan yüreği hiçbir vakit mustariplerle yoksullar için çarpmamıştır. Çünkü buranın insanları ıstırapın ne olduğunu bilemezler.

Gök alaca beyaz, deniz masmavi, hava ılık. Asfalt boylu boyunca uzanan parlak derili bir yılan gibi şehvetle ve katılasıya mesuttur.

Bir otomobil geçiyordu. Bir daha geçiyordu. Lacivert giyimli beyaz bir çocuk bisikletiyle süzülüyordu. Bir bisikletli çocuk daha süzülüyordu. Çiçek gibi temiz, çiçek gibi ışıklı, çiçek gibi renk renk giyimleri, pudralı çorapsız bacakları, buğulu salkım üzüm bakışlarıyla ve bir balık gibi kaygan diri çıplaklıklarıyla kıvrak asfalt kadınları gelip geçiyor. Genç kızlar ellerindeki kayısı güllerini omuzlarına değerek geçen motosikletli delikanlılara atıyorlar. Öyle tatlı bakıyorlar ki insanın içi ılık bir banyodan yeni çıkmış gibi rahatlıyor. Ve onlar, işte böyle, bizim aramızda yaşayıp bizim aramızda ölmedikçe, hakiki hayatı yaşamış olmayacaksınız der gibi geçenlere bakarlar. Asfaltta insana gelen ölüm arzusu bile tatlıdır.

Sola sapmıştık.

Bir köprü altından geçiyorduk. Tekrar sağa, sonra sola saptık. Bir iklim, bir memleket değiştirmiş, 150 tarih sahifesi gerilere çekilmiş gibi gözüm gördüklerini yadırgamıştı. Arkadaşım anlatıyordu:

— İşte şu yol yok mu? Hani şu arkamızda kalan yol! O yol işte, koca Suadiye Mahallesi'ni, keskin bir bıçağın yarısı çürümüş bir elmayı ikiye bölmesi gibi iki parçaya ayırır. Sağ tarafta asfalt kalır. Solda senin Taşlıtarlan! Ve asfaltlı Taşlıtarla'sıyla, yani iki ayrı yarımıyla bu mahalle tıpkı eski zaman köşklerinin içi gibidir. O köşkler ki, yüksek kalın duvarları arasında hem asıl efendi köşk, hem de, içinde seyislerin, uşakların, hizmetkârlarla beygirlerin barındığı odaları vardır. Bir duvar boyunca sıralanan bu yer odalarının sakinleri asıl efendi köşkte oturanlara sadece hizmet işiyle mükelleftir. Mahalleler de işte böyledir. Taşlıtarla'da fakir sütçüler, aksak zerzevatçılarla kasaplar, sucularla çamaşırcılar oturur. Bunların işi, asfalt halkına süt, sebze, et ve memba suyu taşımak, çamaşır yıkamaktır.

Dar sokaklardan geçtik. Basık pencerelerden kirli başlar uzanıyordu. Yaşlı eşiği ile kambur bir zerzevatçı bize bakmaksızın ilerliyordu. Yollar iğri büğrü. Evlerden birinin su deliğinden çıkan iri bir fare sıska bir kediyi kovalıyor. Sokaklarda öbek öbek, avuç avuç çocuklar çikolata kâğıtlarıyla bir acayip oyun oynuyorlar. Kızlar kirli ağaç sakızları çiğniyorlar.

— Bu çocuklar, şimdi, arkamızda kalan köprünün altından geçerler. Asfalta inerler. Oradan, bu çikolata kâğıtlarını toplarlar... 8

tanesi yirmi paraya satılır bunların ve onlar, böyle, çukurların içine gömölüp, binlerce lira yutup kaybeden kumarbazların iştihasıyla oynarlar. Bu çocuklar için, şu yere attığımız boş cıgara kutularının da bir değeri vardır.

Cıgara kutusu oyunu onların baş oyunlarından. Her kutu aralarında on paraya satılır. Bunlar da çikolata kâğıtları gibi asfalttan toplanır. Çünkü Taşlıtarla halkının içtiği cigaralar mukavva kutulu değildir. Çocuklar, hele kış günleri bu oyuna daha çok dalarlar. Çünkü bu kutunun tek kapağı, fırınlardan ucuz bir fiyatla alınan üç avuç sönmüş kömürü yakmak için kâfidir. Yazın acele davranıp da büyük köşklerin bahçelerinden çam kozalağı toplayamamış olanlar bu kutularla kahve pişirir, hatta çorba ısıtırlar.

Yanımızdan iki kırık ucu kirli bir sicimle bağlanmış çemberini çevire çevire koşan bir kız çocuğu, üstümüzden karakarga sürüleri geçiyor. Yarısı çürümüş elma mahallenin iki ayrı parçasını düşünüyorum. Ve biliyorum ki, bu iki ayrı elma dilim de, ayrı ayrı sebeplerden dolayı mesuttur.

Arkadaşım:

— Geldik işte! diye seslenmişti.

Kapıyı bize açan ihtiyar kadına kim olduğumuzu söyledikten sonra başlarımızı eğerek içeri girdik. Kadın:

— Kusura bakmayın dedi, daha yeni temizledim. Ayaklarınızı çıkarınız.

Başlarımızı eğerek, rezeleri gevşemiş bir iç kapıdan geçtik. Duvarlara bakıyordum: Temiz. Pencerele kâğıtlarla yamalı, döşeme çatlaklarından toprak görünüyor, tavan basık.

— Sen kaç yaşındasın! diye sormuştum. Cevap vermişti:

— Yaşı sayılacak yılları çoktan aştım oğlum. Bak; ölüm, kaşımla gözümün arasındadır.

Sonra uzun ve çorak ömrünü bize anlatmaya başlamıştı. Söz dönüp dolaşıyor, evin benden önceki kiracılarına geliyordu. Bize son kiracısından bahsetti. Bir aralık:

— Kiraya vermiştim ona evimi, diye başladı. Hiç bugünün çocuklarına benzemezdi. Bizim çocuklarımızın çocuklarına benzerdi, bu delikanlı. Kendi elceğiyle getirip verirdi aylığını. Allah razı olsun ondan, yıllardır öpülmeyi unutan ellerime yalnız onun dudakları değdi. Yolun öbür ucunda, bekçiliğini yaptığım eve

geleceği günleri bilirdim de, ona palamut balığı ve tahin helvası hazırlardım. O zaman o, elinde tuttuğu paketi yere koyar, kirayı, ben görmeden, usulcacık bir tarafa bırakırdı.

Ortası çökmüş, kadifeleri yırtılmış, tozlu bir koltuğun sağında ben oturuyordum, solunda arkadaşım. Nine, boğazına bir şey takılmış gibi, bir an durdu. Kuru gözlerinin çukurlarında, iki damla yaşın parladığını görüyordum. Beline bağlı ipten büyük bir mendil çıkarmış ve ilave etmişti:

— Bazı akşamlar, onu pembe bir sabunla çoraplarını yıkarken görürdüm. O, bir bana, bir yeni doğan yıldızlara bakar ve derdi ki: “Seni Sıdika Nine’ye ne çok benzetiyorum analık! O bizim çocukluk sabahlarımızın güneşi idi!”

Eskiden bir aralık burada oturmuşlar. Ama, bir türlü soyunu sopunu hatırlamazdım da, “A Tacettin oğlum,” derdim ona, “Taşıtlarla yürüdü. Daha gerilere çekildi Taşıtlarla. Yeni mahalleler kurulup eskileri unutuluyor. Senin içinde oturduğun ahşap evin toprağı üstünden belki şimdi, otomobiller, elektrikli tramvaylar geçiyor. Eski Taşıtlarla, şimdiki asfaltın olduğu yerlerdi.

Kadın susmuştu. Uzun uzun sustu, sonra bize kahve pişirmek için iki buklüm doğrulurken:

— O gitti gideli artık bir daha evime yeni kiracı bulamadım! dedi. Ve bana sordu:

— Sen de bekâr, sen de yalnız mısın, oğlum, onun gibi? Benim evin kiracıları hep bekâr olur da...

Arkadaşım dalmıştı. Ben düşünüyordum: Sakın bu Tacettin, benim ilk zıpzip oynadığım çocuk, benim çocukluk arkadaşım olmasın?..

İşte bu eve böylece gelmiş ve ayakkabılarımı önünde çıkarmıştım. Yine aynı kapı, bir açık mektup, bir arzuhal gibi gözlerimin önünde açık duruyor. Okuyorum, diyor ki:

— Ölme! Senin ışıklı apartmanlarda yaşamayı istemem amma, kara toprağa da göçmene razı değilim. Biliyorum ki, gecelerin bu müthiş ayazına rağmen, yarın yine sabah güneşi yüzüme çarpacak; ısınacağım. Güneşe çevrilmiş bir tarla toprağı gibi mesut olacağım. Bu saadet tahtalarımı biraz daha buruşturup beni ihtiyarlatacak. Fakat ben, bir yıkıcının gelip beni sökeceği güne kadar yaşayacağım. Ayaza, yağmura, güneşe ve çatlaklarıma rağmen yaşayacağım.

Yıkıcı, çivilerimi söküp tahtalarımı parça parça edecek. Çivilerimi demir fiyatına verip, tahtalarımı başka tahtalarla beraber kilosu kırk para, elli paradan satacak. Ben, tıpkı böyle, soğuk ayazlı bir gecelerde, nasibi yoklu ve mustarip yaşamak olan insanların sac sobalarında yanacağım. Işığım gözlerine vuracak onların. Ateşim sıcak bir anne eli gibi soğuk derilerini ısıtacak. Ve ben, işte böyle can verip kül olurken bile, ateşim ve ışığım la bahtsızlara saadet saçaacağım. Başkalarını mesut ederek, başkalarının bahtiyarlığını göre göre ölmenin tadını duyarak öleceğim. Sen şimdi halbuki, kimin için öleceksin? Ve neden?

Kapıyı itiyorum, dudaklarımda bir acılık, içimde bir acayip tat, yüreğimde çok eski bir kandil akşamının karanfil kokusu var. Odam karanlık. Karanlığı tutarak, nemli boşluğu iterek, kör değneği elimi havada sallayarak yürüyorum. Parmaklarım karyola demirine çarptı. Yarım sola döndüm, yürüdüm. Komodinin açık kapağına dizim vurdu. Onu kapamak için eğiliyorum. Alnında iki damla ışık yanan bir kuru kafanın karşı duvara doğru hızla kaydığını görüyorum. İçim titriyor. Alnımdan soğuk terler akarak “Bu ne olabilir?” diye mırıldanıyorum. Yıllar, yüzyıllar önce, ölmüş bir adamın kuru kafatası mı? Sadece bir hayalet mi bu?..

Kafataslarımızın içine benzer odalarımız. Ve bir insan ömrüne sığmayan şeyi dört duvarın içine sığdırabilmiş olan odaların nemli, kekremsi loş hava boşluğunda bazı, bu loşluk bu nem ve bu kekremsilikte kök salan acayip mantarlar gibi bilmediğimiz, görmediğimiz, tanımadığımız ak saçlı ihtiyar çocuk başları kımıldanır ve bizimle konuşurlar.

İşte gözlerimi sıkıyorum. Sımsıkı. Bir torbanın ağzını bağlar gibi, sımsıkı. Eğer bu bir hayaletten ibaretse, onu içimde de göreceğim. İşte gözlerimi açıyorum. Apaçık. Bir çuval un boşaltacakmış gibi apaçık. Eğer bu bir sulp şey, bu bir cisimse, yine görmeliyim bu kuru kafayı. Yere eğildim. Bir şeyler arıyor gibiyim. Sürüne sürüne ilerliyorum. Geniş yenli kolumu bir süpürge gibi yerlerde gezdiriyorum. Elime pabuç tekleri, rasgele atılmış kirli çoraplar, buruşuk kâğıtlarla meyve kabukları çarpıyor. Ay, ses verdi. Çın, diye öttü kurukafa! Kurukafa çatladı. Hayır! Ne tuhaf. Saatim buçuğu vurdu. 23 buçuk. Peki, yerde ne arıyorum ben? İşte yine kuru kafa. Al-

nında iki damla ılık göz yanıyor. Bahçede miyim? Doğruluyorum. Küt! O ne? Kafam kapıya çarptı. Yere asma kilit düştü. Ve ben, yere düşen kilidi ararken, elime bir zarf çarptı. Yokluyorum. Bir mektup zarfı... İyi ama, ben demin, ta komodinin yanında idim. Kapıya nereden geldim? Bu, kapımın aralığında içeri atılan mektup, kimden gelmiş olabilir?

Aklıma, her zaman kibritimi koyduğum pencere kenarına yoklamak geldi. Deminden beri karanlıkta boş yere aranişima şaşıyorum. Kibriti çaktım. Lambanın şişesi, üstüne parmakla yazı yazılabilecek kadar siyah. Durdum. Karanlıktayım. Parmağım şişenin üstünde geziyor. Tekrar kibriti çakıyorum. Gayriihtiyarî şişeye parmağım la bir kalp resmi çizmişim. İşte onu pamukları dışarı fırlayan sökük yorganımın üstüne koydum. Bir kibrit daha... Sol elimin iki parmağıyla fitilin ucunda birikmiş olan kömür tozlarını siliyorum. Lambayı yaktım. Şişeyi geçirdim. Hayretle görüyorum ki, beni saatlerdir oyalayan şey, alnında iki damla ılık yanan kuru kafa, sabah çıkarken dalgınlıkla üstünü kilitlediğim kedidir! Komodine bakıyorum. Pastırmanın yarısı uçmuş, yarısı yerlerde saçılmış bir halde duruyor. Dışarıda ay ve yıldızlar.

İçimde müthiş bir sıkıntı var. Kim bilir, belki, bir gün gelebilir ki: bir *Sinek Yağı Tröstü* kurulabilir. Bu tröst bütün dünya sineklerini inhisarı altına alabilir. Yeryüzünün en hazık tabipleri sinek kanatlarında mevcut bir nevi vitaminin mesela böbrek, kalp veya barsaklara deva olduğunu söyleyebilirler.

Yine mümkündür ki, günün birinde, Viyanalı bir doktor, can sıkıntısının cildin hemen altında yerleşen birtakım küçük hayvancıkların, mikropların faaliyet eseri olduğunu ilan etsin. Her şey olağandır bu dünyada. Benim okuduğum ve bildiğim, sebepsiz gibi görünen bütün can sıkıntılarımızın birtakım şuuraltı kaşınmaların mahsulü olduğudur. Bu habis kaşınmaların habis bitini kovamadıkça insan can sıkıntısından kurtulamaz.

İşte benim içimin biti de, penceremin yarı aralığından gördüğüm şu çocuğun ellerinin sabah ayazında donduğunu, dişlerinin birbirine çarptığını bile fark etmeksizin, yarım saatten beri uçurttuğu uçurtmanın içimde kalıplaşıveren gölgesidir. Ey uçurtmalar! Siz benim yarı çocukluğumsunuz.

Büyük Harbin Çocukları

BİRİNCİ KISIM

O zamanlar Sultanselim'de otururlardı. Bu mahalleyi öbür mahalleden ayıran türbe duvarlarında göz göz delikler vardı. Geceleri bu deliklerde güvercinler tünerdi. Ve çocuklar, gündüzleri oralara, daha iyi koşabilmek için ayaklarından çıkardıkları pabuçlarla iri türbe incirlerini sakarlardı. Hasan bilirdi de bunları, yengesinin yeğeni Memolara giderken hep bu duvarlara tırmanır, mini mini parmaklarıyla delikleri arar ve çok defa ya bir ipekli mendil ya bir aşk mektubu karalaması yahut ufak bir güvercin yumurtası bulurdu. Mendille mektubu, mahallenin bol çarşafli, ince peçeli ablalarına götürürdü. Yumurtayı Memo'yla kırar, içini yoklar, sonra tekrar yerine koyarlardı. Zavallı kuşların gelince ne yapacaklarını görmek için saatlerce beklerlerdi. Mehmetlerin evi, yamru yumru bir yokuşun solundaki sıra evlerden biriydi. İki kanatlı bir kapısı vardı bu evin. Kanatları çentik çüntüktü, kargacık burgacıklarla dolu bir karalama defterinin iki karşılıklı sahifelerine benzerdi. Hasan bütün bir günün uzunluğunca koştuğu arsalarda susadığı zaman, daha çok yürümek için arsanın duvarlarından aşağı kayar, dağılmış bir çene kemiğini andıran kireçli kapı taşına çıkar, kara ziftten dökme bir kan, dil çöreğine benzeyen kapı tokmağına yetişebilmek için topuklarını kaldırır. Ayakta durduğu zaman, üçayaklı yoğurtçu tablalarının içini görmezdi. Öte tarafına geçtiği arsa duvarı onun tam iki boyunda idi. Ve onlar, Hasan'la Mehmet, çamurlu sokak aralarında kaydırak oynar, çifte arsalarda uçurtma uçururlardı.

Arsaları, kalın türbe duvarlarından birine bakardı. Oraya ipek çarşafli, kalın peçeli, kadife yeldirmeli kadınlar gelir, keçelerini yayar, beyaz ince parmaklarıyla sardıkları cıgaralarını denize karşı halka halka savururlardı. Yaşlı kadınlar, cıgarayı ayıp saydıkları için, gençler bunu gizli yaparlardı. Helvacı Arnavut'lar kâğıt helvalarını, bacılar susamlarını ve şekerçiler macunlarını burada satarlardı. Kibar çocuklarıyla pısıriklar, bacıları ve nineleriyle gelirlerdi. Bir

onluğa aldıkları iki katlı kâğıt helvasını saatlerce yiyemez bitiremezlerdi. O zaman mavi boşluklardan perde perde alçalan bir kuş gelir, onların ellerinde geveledikleri helvayı kapardı da onlar, kuşlar bizi de kapmasın diye analarının dizi dibine koşarlardı. O zaman kuşlar, havada süzölen alaca uçurtmalara çarparak yükselirlerdi.

Hasan arsaya kollarını sallaya sallaya, pabuçlarının tekini ayağında süröyerek gelirdi. Ninelerle teyzelerin ip keselerden elleri titreyerek çıkardıkları meteliğe ne horoz şekerine, ne de macuna verirdi. Fıçı çemberi gibi geniş, gepgeniş bir uçurtma, onca, yedi katlı kâğıt helvalarından üstündü. Onu bulamadığı zamanlar, şeytan uçurtması yapıp uçurturdu. Arsayı bir boylayışta kilometreler kat ettim sanırdı. Uçurtması en çok iki boyunda yükselirdi. Ama o, yere hiç bakmadığı için, uçurtmanın kuyruğunun yerde süröklen-diğinin farkına bile varmaz ve çok, çok yükseklerde uçuyor sanırdı.

Mehmetlerin evinde bolluktan geçilmezdi. Kurban bayramlarında çifte koyun keserlerdi. Bu iki koyunun barsaklarından yapılma düdüklerin birini Hasan alırdı, birini Memo. Ve öğlen, bütün mahalle evlerinde ciğer pizolası, tuzlu kavurma yenirdi. Sıdika Nine, daha bayram gelmeden, mini mini kesecikler diktirir, onları çil paralarla doldururdu. Sıdika Nine işte, her elini öpmeye gelen çocuğa bu keselerden birini verirdi. Bol geniş çarşafıyla ayda bir, arsaya çıktığı zaman, bu çocuklara üç beş değil, tam on susam alırdı. Çocuklar, on saymasını on parmaklarından bilirlerdi. Sıdika Nine geceleri masal anlatırdı. Ne yumuşak, ne tatlı, ne büyülü bir dille masal anlatırdı. Boğazı kurur, dili acılaşır gibi olduğu zaman, içlerinden birine, “Haydi git, Bayram Ağa’dan bize bir güğüm boza getir!” derdi. Memo, “Sen ne cicisin babaanne” diye boynuna sarılırdı. Ve onlar, Apti, Cemal, Tacettin, Hasan, Memo, semtin bütün çocukları, boza gelinceye kadar susmaması için, “Sıdika Nine, ne olur, bu masal hiç bitmesin!” derlerdi.

Hasan, daha masalın ortasında uyuklardı. Ertesi sabah, Cemal, üç zıpzipa, ona masalın arkasını anlatırdı. İki zıpzip verirdi, üçüncü bulunmazdı da bazı günler, o, onunla, bu tek zıpzip için kavga eder, kırk gün kırk gece alacağını unutmazdı.

Cemal’in uzak bir akrabası vardı, Deli Ömer derlerdi. Arsayı solunda bırakan yokuşu ceketini omzunda tırmanırdı. Kandil akşamları sebil suyu dağıtırdı. Onu görür görmez, bütün çocuklar peşine düşerlerdi, o çok kızardı. Sözlerini cevapsız bıraktıkları zaman pek sinirlenirdi. Onlar, “Deli Ömer” diye bağırırlardı. O, kelle şekeri iriliğinde taşlar alır, yuvarlardı arkalarından. Kocaman başını sallayarak, “Piçler!” diye homurdanırdı da, havada, balon balon, köpüklü salyası uçuşurdu. Onlar yıkık evlerin bodrumlarına saklanır yahut türbe duvarının girintili yerlerine sokulurlardı. Havada uçuşan beyaz güvercinlerin kakası omuzlarına damlardı. O zaman Ömer, çocukların ayaklarından çıkan pabuçların tekini cebine sokar, geri döner, orada Taş Mektep’in hemen biraz ötesindeki

barınağına daldardı. Onlar artık, ayaklarına yeni bir sandal alınana kadar takunya giyerlerdi ve takunyalarını atıp ellerinde balıkçı oltalarıyla balık avlamaya gittikleri zaman, çıplak ayak tabanlarına sivri midye kabukları, parlak deniz taşları batardı. Bazen, sinsi bir çocuk uysallığıyla yanına sokulur:

— Ömer Ağabey, nasılsın? diye hatırını sorarlardı.

O, onlara, şöyle derdi:

— Annene söyle, bu gece benim eve gelsin.

Çocuklar, bu sözleri annelerine söylerdi.

Anneler de gülerdi.

Ömer, o zamanki İstanbul'un bütün dilencileri gibi şehrin yedi semtini bilir, yedi çarşısında emrederek dilenirdi. Her yerde ayağı uğurlu sayılırdı. Ve bilinirdi ki, o, eğer dalına binilmezse, alacakaranlıkta omuzlarına değerek uçan güvercinleri bile ürkütmeyecek kadar iyidir.

Alay ve donanma akşamlarında, tutam tutam, kızıl alevli meşalelerle Fatih yolunu boylarlardı. Sabahları aç karnına sokağa fırlar, gecedен kalma onluklarla üçünü iki meteliğe elma şekeri alırlardı. Mehmet, tek elmanın yarısını Hasan'a vermek için, akşama kadar saklardı. Onunla bazı yaşlı kömürcülerin deve ile kömür taşıdıkları meydanda buluşurlardı. Kenar leblebiciden leblebi unu alır, kirli parmaklarla tutam tutam tadarak yahut, ucu sivri külahlarla ağızlarına ölçülü ölçülü boşaltarak, yerlerdi. Güvercinler yavaş yavaş yuvalarına çekilirdi. Son kuş sürüleri kanatlanırdı havada. Yaşlı sakalar, omuzlarına asılı sopalarına bağladıkları iplerin tenekelerini tıngırdata tıngırdata evlerine dönerlerdi. Çocuklar, evlere babalardan önce girmek için tıkana tıkana koşarlardı da, yarasaların gözüktüğü bu saatlerde, pat diye yere düşerlerdi; dizleri kanardı ve dizlerindeki yaranın eksildiği hiç olmazdı.

İşte Hasan o zaman çifte bakır güğümleri kapar, soğuk tulumbadan akşam suyunu almaya giderdi; akşam karanlığında bazı Tacettin'le karşılaşırđı. O zaman güğümleri bırakır, zıpızıplarını çıkarır, bir sokak fenerinin dibinde tek-çift, hatta kafakarış oynarlardı. Uzaktan, elinde iki okkalık ekmeklerle Abdi görünürdü.

— Duydunuz mu, derdi, nalıncının oğlu, bugün gene mamasına sevdalısının namesini taşıırken yakalanmış da, babası alnını nalınla yarmış.

O zaman vay derlerdi. Baş başa verirlerdi. Ve burunlarında susamlı taze ekmeğin kokusu, dillerinde nalıncının oğlu Cemal, ellerinde güğümler, evlere doğru yol alırlardı. Çok defalar evlerine babalarıyla beraber girerlerdi. Babalarla amcalar, güğümleri onların küçücük ellerinden kapar, eşikten içeri sokarlardı. Ayaklarına terlikleri giyerler ve temiz malta taşlarında terliklerini sürüyerek yürürken, anneler, onların elinden güğümleri alır, küplere boşaltır ve kaldırırlardı.

Hasanlar, birçok akşamlar, Memolara misafir olurlardı. O zaman kapının önünde, ilk doğan ayı, karşı arsadaki kır böceklerinin

ışılısını, yeni uçuşmaya başlayan yarasalarla gece kuşlarını seyrederek, bir ipin ucuna bağladıkları çomağı vınlata vınlata evin erkeklerini beklerlerdi ve dayılarla babalar, o zamanlar kapılardan içeri çıkınsız, besmelesiz ve selamsız girmezdi.

Hasan'ın kendi evlerinde, annesi, dayısı, bacası bir de yengesi vardı; beş kişiydiler. Babası çoktan ölmüştü. Dayısı zabitti. Bu dayının bir neferi vardı: Ferhat Ağa. Hasan onu çok severdi. O Hasan'ı sabahları mektebe götürürdü, mektep yolunda:

— Asker ağa, derdi Hasan ona, şurada dayımın eski bir bacası var. Onu göreceğim.

Ferhat sokağın ortasında beklerdi. Hasan sokağın ucunda Memo'yla buluşurdu. Sonra, zavallı nefer, elinde yeşil sefertası, sokağın ortasında saatlerce beklerdi. Ertesi gün, gene:

— Asker ağa derdi ona, şurada yengemin bir sütkardeşi var, onu göreceğim.

Ve tüyerdi. Ve bu bildikler, akrabalar bir türlü bitmez tükenmezdi böyle. Memo'yla Hasan, tam bir sene altı ay, bu mahalle mektebine gidip geldiler. Hasan bir buçuk yılda altı pabuç, yedi çanta eskitti. Dokuz yaşındaki kızların niçin erkeklerden kaçtıklarını, *Amme Cüzü'nün* ot sarısı yapraklarından nasıl kese külahı yapıldığını, falakanın ayaklara nasıl geçirildiğini, kalfanın üçünü on paraya sattığı macun şekerini sakız gibi ağızda uzatmayı, enfiye çekmeyi öğrendiler ama, adlarını yazmayı, asla! Bir gün dayısı ona karşısına aldı.

— İsmi yaz! dedi.

Kalemi eline aldı. Mini mini başlı, kocaman kocaman karınlı (H) harfini çizdi. Sonra durdu. Ötesini hiç bilmiyor artık. Küçücük yüzüne dayısının kocaman asker eli bütün şiddetiyle inmiş, bir topaç gibi vınlamıştı. Keşke daha çok dövseydi onu, kemiklerini kırsaydı keşke, ama hep yanlarında kalsaydı. Gündüzleri kıllarından üç telli saz yaptıkları atında gezdirseydi Hasan'ı. Misafirlerin bir hamam uğultusu halinde odaları doldurduğu kış akşamlarında Çarşambapazarı'ndan elma, kestane ve Vefa bozası almak için sokağa gönderseydi. Ama gitmeseydi hiç! Üç gün sonraydı. Dayısını görmez olmuştu artık. Bir bunaltıcı, bir uğursuz, bir kahredici sessizlik yürümüşü evlerine. Altı ay içinde, gülen, konuşan, içinden ut sesleri eksik olmayan ev, bir kadavraya döndü. Yengesinin anne evine, Memolara taşındılar.

Neden sokaklarda çocuklar azalmaya başlamıştı? Neden artık el ayak erken çekiliyor, akşam erken oluyordu? Neden yollarda görülmemiş gidip gelmeler, ürkek fısıltılar ve bir telaş vardı? Çocukların oyunları bile birdenbire değişmişti. Artık bahçesinin tahta perdesinden atlayıp başparmakları iriliğindeki dutlarını çalarak kuş ağızla yedikleri, nar çaldıkları evin çocuğu yanlarına sokulup kaydırak oynayalım demiyordu. Ellerine uçları çatalı laleleri alıp incir koparmaya gitmiyorlardı. Nedendir bilinemez, birdenbire soğuk tulumbanın suyu da çekilivermişti. Şimdi onun buz gibi sularla dolup boşalan yalağına kirli ayaklarını sokup yıkayamıyorlardı. Kuşlara ökse kurmayı, çitlembik ağaçlarına çıkıp kuş gibi ötmeyi, patlangaç patlatmayı, uçurtmayı, kale, kalem burayı, hatta hatta çelik çomağı bile unutmuşlardı. Nereden öğrendiklerini bilmedikleri harp oyunları oynamaya başlamışlardı. İri iri taşları üst üste yığıyor, boylarından yüksek kaleler örüyorlardı. İki taraf olup karşılıklı kalelere yerleşiyorlardı. Sonra bu kaleden öbür kaleye taş yağdırıyorlardı. Açık gözlerle pısıriklar, hiç kaleden dışarı çıkmazdı. Bazen birkaç dakika karşılıklı bombardıman dururdu. O zaman, içlerinden biri öbür tarafın ne yaptığını anlamak için başını kaldırırdı ve küt diye bir taş yarardı alnını. “Yaralandı! Yaralandı!” diye bağırırlardı. Hemen gerilerdeki oyuk siperlerde bekleyen sıhhiyeciler yetişirdi. Annelerle ablalardan çalınan tütün alnına bastırırlardı. Ve bu muharebe saatlerce sürerdi böyle. Sonra bir taraf yenilirdi. Kaleleri terk eder, ikinci arsaya, oradan üçüncü arsaya kaçarlardı. Öbür taraf onları kovalar, gerekirse, Acıçeşme’ye inen keçiyolundan bir kol sarkıtarak çevirme hareketleri yapardı.

İşte böylece, ihtiyarları ürküten, delikanlıları ana bağrından söküp ninelere bellerindeki alaca mendilleri çıkarttıran, Hasan’ın dayısını, Memo’nun babasını alıp götüren harp, Umumi Harp, kahrolası harp, onların oyunlarını da değiştirivermişti birdenbire.

Bilirlerdi ki, mehtaplı gecelerde, tayyareler dolaşacaktır üstlerinde. O zaman sıvası dökülmüş ve bir daha badana yüzü görmemiş duvar çatlaklarından giren rüzgârda mumlarının ışığı titreyerek alt katlara inerlerdi. Dudakları kargacık burgacık dualar mırıldanırdı. Arkadan İstanbul'un yedi tepesinden birden atılan top sesleri duyulurdu. Çocuklarla ihtiyarlar, bu acayip uğultulu kuşların göğü bir saman kâğıdı gibi ateşe vermesinden korkarlardı. Sıdika Nine:

— Konuşmayın, derdi çocuklara, idareyi kısın! Çünkü tayyare mermileri şimşek gibi yalnız ışık olan yere düşerler.

Ve bu uzun gecelerin sabahından boş kırlarla yangınlı arsalar düşen mermilerden dehşetle bahsedilirdi. Apti hiç görünmez olmuştu artık. Onlardan daha irice olduğu için kanunların onu yakaladığını, dayılarla babaların gittiği yere götürüldüğünü söyleyenler vardı. Ve Onlar, adım başında bir rastladıkları bu iri bıyıklı, tabancalı, kordonlu adamların kendilerini de yakalayıp götürmesinden çok korkuyorlardı.

Mavi ışıklı göğün ne olduğunu bilmeksizin büyüyordu çocuklar. Ama, kuru peksimetin, nüfus kâğıtlarıyla beraber cepte saklanan, bükülü yerlerinden sekiz parçaya bölünmüş, ter ve kirden cila tabakası tutmuş olan ekmek vesikalarının, kurtlu baklanın, kaba kıyım tütünün ve bitin ne olduğunu çok iyi biliyorlardı. Memo'nun hasta annesi çoktan ölmüştü. Evi onun halası Hasan'ın yengesi idare ediyordu. Akşamları gazyağını lambaya fincanla ölçüp koyuyordu. Sol tarafına inme inmişti Sıdika Nine'nin. Ve Mehmet bir hafta var ki anneannесinin yanına gönderilmişti. Hasan belki onu artık hiç görmeyecekti.

O gün, Hasan'ı annesi sokak kapısında karşılamıştı. Yüzü pembe pembe ve kandan çil çildi. Gözleri ağlamışa, yanakları çimdiklenmişe benziyordu. Hasan, "Anne, kuru fasulye isterim ben!" diye bağırdı. Annesi gözlerini önüne eğmişti, bakmıyordu. Hasan'ı kolundan tuttu. İçeri soktu. Daha küçükken ayineyidevran ve tahterevalli oynadıkları taşlıktan geçirdi.

Belli ki saatlerdir onu bekliyordu. Sıcak hamam suyunun buğusuyla ısınan aralığa soktu. Orada kör bir idare kandili yanıyor ve içi su dolu bir kazan kaynıyordu. Hiç ses çıkarmıyordu. Tutuklaşmıştı birdenbire. Annesi onu soydu. Kuştüyü gibi yumuşak saçlarını, ince kemikli kuş vücudunu okşuyordu. Kendi de soyunmuştu. Bir yer iskemlesine oturdu. Kısa iç gömleğinin eteklerini bacaklarının arasına soktu. Çocuğu dizleri arasına oturttu. Bakır tası eline aldı. Ve döktü sıcak hamam suyunu Hasan'ın başından. Kadıncağız ağlamamak için konuşmuyordu. Belli ki çok acı bir haberle yanıp kavruluyordu içi. Ve Hasan'ın başını köpürtürken kadının sıcak gözyaşları buğulu hamam suyuna karıştığı için, Hasan annesinin sessiz sessiz ağladığını anlayamıyordu. Koca evde tıs yoktu. Bir felaket tünemişti bu eve o gün. Bacıyı dışarı uğramıştı bu felaket. Annesi onu karşılamak için, evde kalmıştı. Hem kendisini hem de onu oyalamış olmak için şimdi Hasan'ı yıkıyor, kuruluyor, giydiriyor, sokağa çıkarıyordu. Annesi acaba, Hasan'ın içli bir mahalle çocuğu olduğunu, kendisinden ne kadar saklansa olanı biteni er geç anlayacağını bilmiyor muydu?

Yolda iki gölge gibi yürüdüler. Annesi hep önüne bakıyordu. Konuşmuyordu. Yoldan geçenleri görmüyordu. İçi boş, canı hiçbir şey istemiyor. Ağızlarını birbirine değdireseler müşhil içmiş kadar olacaklar. Dilleri acı. Hani ansızın dehşetli bir haberle karşılaşırız, içimiz sendeler. Bütün geçmiş ve gelecek hatıralarımız ayaklanırlar, dimdik olurlar, kafamızda saatlerin çınladığını, köpeklerin uluduğunu, yaban hayvanların böğürdüğünü duyarız. Sesler seslerle

saç saça, baş başa uğuldarlar. Sonra apansızın, kafamızın içinde göğümüzün bütün yıldızları bir tek düğmenin çevrilmesiyle sönüverirler, karanlıktan ürkeriz, bunalırız. İçimiz daralır. Müthiş bir boğazlaşma başlar şuurumuzla bu acı arasında. Acı bizi alt etmeye çalışır. Biz alt olmamaya çabalarız. Sonra iki taraf yorgun düşer. Acı bir tarafa, biz bir tarafa devriliriz. Canımız hiçbir şey istemiyor, içimiz alabildiğine boştur. Hiçbir irkilme duymadan ilerleriz. Ara sıra şuurumuzun ensesine soğuk bir damla damlar: Tıp! O zaman birdenbire titreriz. Unutmak istediğimiz şeyi gerilere atmak için dişlerimizi sıkırız...

Sessizliği bozan gene anne aldı. Ona o gün minimini, beyaz yakalı lacivert bir bahriyeli elbisesi, bir çift pabuç, çorap, çamaşırılık ve parlak kırmızı bir fes aldı. Eline festen kırmızı, festen cilalı bir horoz şekeri tutuşturdu, yolda hep ona nasihat ediyordu:

— Bak, diyordu, aylar var ki dayından bir haber yok.

Sonra yutkunuyordu, yüzü kızarıyordu. Yalan söylediğini anlıyordu. Bu yalanı Hasan'ın anlamasından korkuyordu. Susuyordu. Onu büyük ve dehşetli felakete alıştırmak için:

— Ya dayından hiç haber gelmezse, Memo'nun babasına da bir şeyler olursa? Diyordu. Duruyordu.

“Ne yaparız” diye söze başlıyordu. İcini çekiyordu. Yapacak bir şey bulamadığı için öksürüyordu.

— Sonra hep kimsesiz kalırız. Bu cicilerine iyi bak! Ayakkaplarını eskitme. Türbe duvarının deliklerine sokma, koşma çok! Aşındırırın belki.

Hasan, eli annesinin elinde, bunların ona belki bir daha alınmayacak şeyler olduklarını aklına getirmeksizin ilerliyor.

Onlar eve yaklaştıkça uğultular da çoğalıyordu. Daha çok yaklaşıyorlardı. Uğultular azalıyordu. Eve geldiler. İçeri girdiler. Bütün hıçkırıklar, bütün inlemeler sustu. Ve onlar, anne oğul, bir iskelet gibi taşlıkta ilerlediler. Mahallenin bütün kadınları küme küme dağılmışlardı. Çivilere kalın ince peçeler asılmıştı. Yerlerde mendiller, parça bezler sürükleniyordu. Gözlerde zorla tutulmuş yaşlar, göğüslerde zorla bastırılmış hıçkırıklar vardı. Hepsi gözleriyle konuşuyor, başlarıyla cevap veriyorlardı. İki komşu kadın eve hizmet ediyor, bayılanlara su, ayılanlara kahve taşıyordu. Tacettin hemen kalkmış, Hasan'ı bahçeye sürüklemişti. Tembihliydi, bir şey söylemeyecekti ve Hasan'ı oyalayacaktı.

Tacetin, Hasan'a:

— Gel! dedi. Seninle eski oyunumuzu oynayalım. Bakkal Bodos'un oradan tuğla çalarız gene, fırın kurarız. Fırıncılık oynarız.

Bu onların çok eski bir oyunu idi. Tacetin hep fırıncı olurdu. Hasan hamurkâr ve Mehmet alıcı. Yeni yapılardan tuğla çalmayı, fırın kurmayı, çalı çırpı tutuşturmayı, ekmek pişirmeyi çok severdi. Kürekleri mukavvadan, ekmekleri çamurdandı, Hasan büyümüşü ama, yıllardır unutulmuş bir oyunda nedense çok zevk bulacak gibi oldu. "Peki" dedi. Tuğlalar geldi. Bahçeye taşındı. Sağlı sollu yerleştirildi. Üstüne eski bir teneke kondu. Ateşi yaktilar. Ekmeği yoğurdular. Sıra şimdi ekmeği fırına atmaya gelmiş, ama artık duramıyordu. Hasan anlamak, kendisinden saklanan şeyleri öğrenmek istiyordu. Çamurlu elleriyle eve daldı. Yüzlerden, çivilere asılı peçelerden olanı biteni anlamaya çalışıyor, müthiş hakikati ona dehşetle ve apansızın böğürmemeleri için sormaya çekiniyordu. Dokuz yaşında var yoktu. Ama çok boyluydu da onu tanımayan uzak mahalleli misafirler, Hasan içeri girer girmez peçelerine davranıyordu. Bir odada iki dakikadan fazla duramıyordu. Gözleri belki çok yeni insanlarla karşılaştığı, belki alaca şeyler gördüğü için yoruluyordu. Çıkıyordu. Başka bir odaya giriyordu. Nihayet sıra üst kata geldi. Hızla, sanki aradığı şeyle yüz yüze gelecekmiş gibi bunu istiyormuş gibi merdivenleri çıktı. Ve buldu aradığını. Hatta aradığı şeyle yüz yüze, göz göze geldi. Geçmiş günlerde, Memo'nun annesiyle babasının erkenden çekilip yattıkları odada iki meşin sandık duruyordu. Aradığı bu sandıkların içindeydi işte...

Bu sandıkları daha beş altı saat önce kanunlar getirmişti. Yengesi yatakta, baygın yatıyordu. Sıdika Nine yatağın dibine çökuvermişti. Hasan'ın annesi karyolanın ta başucunda ve ayaktaydı. Yaşlı bir kadın çocuğu görür görmez:

— Çıkarınız onu, yengesi uyanırsa görmesin, tekrar fenalık gelir, ne de olsa çok benziyor dayısına, dedi.

Hasan duymuyor, görmüyor gibiydi. Odadakilerin ona ne acıyan gözlerle baktıklarının bile farkında değildi. Sandıklardan birinin başına geçti. Meşin kapağını kaldırdı ve gördü ki dayısının zabıt elbisesi, başlığı ve kılıcı oradadır. Onları birer birer kaldırdı. Üstünde elma, armut biçiminde sabunlar sıralanan konsolun mermer taşına

koydu. Sonra sandığın ortasındaki yaylı bölmeyi çıkardı gözleri parlamıştı birdenbire. Sandık üzümle, fındık ve peksimetlerle doluydu; doldurdu ceplerine bahçeye koştu. Tacettin'i buldu. Sonra sandığı annesi düzeltti arkasından.

O, bahçede arkadaşıyla fındık üzüm yiyordu: Yukarıdakiler, kocasız, ağabeysiz kalan kadınla, dayısı ölen Hasan'a ağıladılar.

Artık ayların, haftaların nasıl geçtiği bilinmiyor. Evin bütün işlerini çocuklar görmeye başlamıştı. Gün aşırı her evden bir şilte, bir konsol, bir yemek dolabı, bir eşya kadavrası çıkıyordu. Her kadavranın arkasından ağlanıyordu. Ve bu ağlayış, yeni bir şey satılana kadar unutuluyordu. Artık gümüş takımlarla fazla şiltelerin, bakır mangallarla masaların sonu gelip ev tamtakır kuru bakır olduktan sonra, Memo'nun halası, Sıdika Nine'nin kızı ve Hasan'ın yengesi olan kadın, bir devlet hastanesine kaldırıldı. Büyükler onun arkasından uzun uzun ağladı. Bilirlerdi ki çünkü, hastaneler yalnız ölecek olanları kabul ederler.

O gece Sıdika Nine, isli bir idare kandili dibinde, ölmüşlerine *Kuran* okuyordu. Hasan eline minimini teneke maşayı almış, mangalın külünü eşiyor, kıvılcım bulabilmeye çalışıyordu. Annesi aylardan beri sırtından düşmeyen bluzunu yıkamaya koyulmuştu. Bacı susuyordu. Susuyor ve herkesi düşünüyordu. Çocuk şimdi küçük kafasıyla, çini sobaları, mangallarda kestane kavurup güğüm güğüm boza içtikleri zamanları hatırlıyor. Artık kaditleşen, üzüntüden, kahırdan iğne ipliğe dönen annesi yerinden kalktı. Mektuptan ekmeğe, kuru bakladan pamuğa ve bir avucu geçmeyen şekerden makarnaya kadar her şeyin içinde saklandığı dolabın başına geçti. Dolaptan bir zarf, zarftan bir resim çıkardı. Uzun uzun, demir parmaklıklardan atlayıp konuşuyormuş gibi resme baktı. Sıdika Nine'nin idaresinde gittikçe gaz bitiyor, oda kararıyordu. *Kuran* sesi perde perde hafifliyor, içerde karanlık, dışarıda rüzgâr giriyor. Anne, bir resme baktı, bir Hasan'a. Bacı bir anneye baktı bir çocuğa. Sıdika Nine gözlerini hepsinin üstünde gezdirdi. Kadın çocuğunu öptü, öptü, öptü. Sonra kalktı, şilteleri yaydı ve artık büsbütün kararan odada gölgelerinin görünmez olduğu zaman kuru yataklara uzandılar.

O sabah annesi bayram günlerindeki gibi erkenden kalkmıştı. Hasan gözlerini açtığı zaman, onu, kör bir marsıgı üfleye üfleye, bahriyeli esvaplarını ütülerken buldu. Sıdika Nine telaşlıydı. Bir baciya, bir anneye emirler veriyordu. Bacı ki Hasan'ı çok severdi,

zavallı bir gecede çökmüş, çökermiştir. On yıl daha ihtiyarlamıştı sanki. Hasan ona bakmak istese bile bakamıyor, gözlerini yere diyor ve ağlamamak, gözyaşlarını içinde taş etmek istiyordu; hatta ne diyeceğini, kime ne soracağını bilmiyordu. Annesi ona:

— Haydi Hasan, entarini çıkar da esvaplarını giy, dedi.

Nasıl giyindi, kapıdan nasıl çıktı. Bacı ona sarılı paketleri verirken ne dedi? Bunları hiç bilmiyordu. Annesi yolda, hep onu kandırmak için çalışıyordu.

— Orada gündüzleri bal, geceleri baklava yiyeceksin. Sabahları kalktığın zaman elin yastığın altına gidecek, bir çil kuruş bulacaksın. Bu çil kuruşları saklayacaksın. Hafta başları bize, eve geldiğin zaman, bu parayla alınmış yemişler, yiyecekler getireceksin! Bize bakacaksın!

Hasan sözleri tamamlıyor:

— Her akşamüstü, size iki susamlı ekmek getireceğim, değil mi anne?

Kadın o zaman:

— Evet oğlum! diyor. Susamlı taze ekmekler getireceksin. Orada da senin gibi çocuklar var. Onlar da adam evladı. Asker çocuğu. Hem size ne güzel esvaplar verecekler orada. Yıldızlı sandallar verecekler.

Hasan soruyordu:

— Zıpzip oynanır mı, topaç çevrilir mi orada?

— Elbet oğlum.

— Peki öyleyse, Tacettin'e söyle, o da gelsin, biz onunla koyun koyuna yatarız orada.

Annesi:

— Hayır oğlum! diyor. Orada koyun koyuna yatmak yok. Herkesin cici bir karyolası var. Hani sana dayın almıştı da sonra satmıştı. İşte onlardan.

Memo'yu, Memo'nun nerede olduğunu sormuyor, soramıyor; yokuşlar iniyor, bayırlar tırmanıyorlar. Yağlı vesikalarla çamurlu ekmekler alınan fırını, çarşıları, köprüleri geçiyorlar. Az gidiyor, uz gidiyor, düz gidiyor, sonra yine yokuşlar iniyor, bayırlar tırmanıyorlar. Nihayet, kocaman, demir parmaklıklılı bir kapının önünde duruyorlar. Kapının üstünde büyük bir yazı var: ÖKSÜZLER YURDU.

Büyük Harbin Çocukları romanının birinci kısmı burada bitti.

3 Birincikânun 1926, Salı, saat 12

Bütün gece hiç uyumamışım, sabahı açık gözlerle karşıladım. Küçük çocuğun uçurduğu uçurtmayı bir türlü unutamıyorum. İçim dışım, bütün varlığımla pelte halindeyim. Artık çürümeye başlamış, tadı, keskinliği ve hacmi bozulmuş cıvık bir limon gibiyim. Vakit öğle vaktidir. Canım hiçbir şey istemiyor. Saatlerdir yazı yazıyorum, işte kalktım.

Arkama paltomu attım. Üç aşağı beş yukarı dolaşıyorum. Ne çok üşümüşüm. Ne yapmalı? Palto da kâr etmeyecek, yatağıma girsem, kediye koynuma alsam, ısınsam. Isıtsa beni küçük bir elektrik dinamosu gibi kedim, sonra başım yorganımın içinde, romanımın devam ve bitiş seyrini zihnimden geçirsem, tekrarlasam. İnsan niçin yazar ve roman nedir? Söylemek istediğimiz şeyler vardır da ondan. Yazmak, söylemek gibi sadece inandırmaya çalışmaktır. İnsan yazacağı şeyin, şiir, hikâye, nuvel, roman veya bilmem ne olmasını düşünmeksizin yazar. Okuyanlardır ki ona bu adlardan birini verirler ve bunlar sadece mekteplilerle kakavanlar için yapılmış budalaca tasniflerdir. Onların yazıcı için hiçbir kıymetleri yoktur. Yazmanın tek gayesi, ne şiir, ne roman, ne bilmem ne adlı sona varmaktır. İyi ama ben neden yazıyorum ve kimi inandırmak için yazıyorum? Şimdilik gazete patronunu ve şimdilik, sadece üç beş kuruş kazanabilmek için. İnsan kendini yazar. Nasıl ki herkes kendini söyler. Bar artisti vücudunu gösterir, muharrir, iç âlemini. Bu romanımın Hasan'ı yine şu ben Hasan'dır. Tıpkı ben, sadece ben.

O çocuk Hasan, tıpkı yine bugünkü Hasan'dır. Bu adı değiştireceğim şüphesiz. İnsan üstüne ismini yazacağı romanın kahramanına kendi adını vermez ya!

Ellerimi oğuşturuyorum, yatağıma gireceğim. İyice ısındıktan sonra, dizlerimi ve dirseklerimi yatağa dayayıp, dört ayak üstünde gibi... Hayır... Öyle değil... Defterimi yastığın üstüne koysam, sol dirseğimi, iki dizlerimi yatağa dayasam, sağ elimle yazsam... Hayır!

O da Olmayacak... Yorganımın aralarından soğuk girer. Mangalda damla kömür yok. İşte doğruluyorum. Yırtılmış müsveddelik kâğıtlarımı birer birer toplayıp sac mangalıma dolduruyorum. Bir kibrit. Alev, ne güzel şey. Bu alev devam etse, değil ben, odamın nemli duvarları bile fırın duvarına döner. Alevlere eğiliyorum, kâğıtları tazeliyorum. Kâğıtlar kuş kanatları gibi çırpınarak yanıyorlar. Sonra ince siyah bir deri, tüy bir deri, kabarıyor. Satırlar ince ince görünüyorlar. Ateş bile satırları silemiyor.

Alev eksilmiyor hiç! Ellerim ve yüzüm iyice ısındı. İçim ısındı. İçi ısınan insan açlığını hatırlar. İşte kalkıyorum. Günlerden artakalmış olan kuru ekmek dilimlerini suya batırıyorum. Kupkuru taş ekmek, yumuşuyor, dağılıyor; delik delik oluyor. Onu çayda yumuşamış gibi yiyorum. Sonra ağzıma, bir kahve şekeri atıyorum. Odamı duman kaplamış. Odam her şeye rağmen soğuk. Ne yapsam? Yazsam mı? Hayır. Romanım yarım kalsın. Artık devam edemeyeceğim. Birinci kısmı bitti zaten. Ah, bir romanım neşredilse... Dünya bu. Belki büyük Remarque gibi meşhur oluveririm ben de. Mümkün mü? Ve ben o zaman acaba bu satırları yazarken çektiğim sıkıntıları unuttur muyum? Beni okuyanlar böyle bir romanın çok daha acı, daha roman mevzuu şartlar içinde meydana geldiğini bilirler mi? Bu şöhret ne acayip, ne dışlık, ne ötelik bir maskedir ve en kötü muharririn bile şöhreti ne caziptir. Bilinmez ki muharrir karnını ya dost ahbap sofralarında doyurur, ya suyla! Ve birçok altın şöhretlerin arkasından, yamalı bir çift pabuç ıslaklığı yürür.

Her muharrir, eğer bir başka yerden geliri yoksa, muhakkak ikinci mevki tramvayda yolculuk eder ve on birlik sigara içer. Her sigara çeşidi bir iktisadi durumun nüfus kâğıdıdır. Hatta bir bakıma sosyal durumun. Ne veriliyordu gazete tefrikalarına? Bir buçuk lira... Yani kötü cinsinden, yahut şöhretsiz olursa tefrikalar 75 kuruş. Ey, bu da iyi bir paradır benim için. Eğer beğenirlerse, basacaklardır. Öbür kısımlarını da getir, derlerse, yaşadık demektir. Şöyle böyle 45, 50 tefrika tutacak romanım. Yani 30 şu kadar lira kazanacağım... Vay be... Yıllarca gör, düşün, duy, yaşa, sonra, bütün ömrünü, 30 liraya sat...

Eğer şimdilik, on liralık bir avans alabilirsem, keyif benimdir. Hemen kalkmalı, bu on liralık avansa mahsuben bir kahve içmeli, bir iki lira borç para bulmalı. Eğer borç para bulamazsam, yapacağım iş, yine bir iki kitap okumaktır.

3 Birincikânun 1926, Salı, saat 17

Balıkpazarı'ndan dönüyorum. Öteberi almaktan mı? Hayır, meyhaneden! Peki niçin meyhane? Ne kötü şey bu... Ben bir sarhoş muyum? Asla! Şu halde? Şunun için ki: Balıkpazarı'nda insan, taze balık kokuları içindedir. Bir büyük kadeh rakı on kuruştur. Müthiş bir kalori membaidir şu rakı. Bir kadeh rakı, on soba odununa bedeldir. Sonra, beher kadehle beraber, beş altı tabak meze gelir. Bu da bir şey. Ve insan iki kadeh rakı parasıyla, yani 20 kuruşla beş çeşit vitaminin beşini de alır. Fasulye piyazından balık ızgarasına, midye pilakisine kadar her şey yer. 10 sobalık kaloriyle döner evine. Patron bana hiç de fena yüz göstermedi.

Gerçi:

— Elimizde birçok roman var, dedi.

Dedi amma, bu her patronun sözüdür. Alacağı malı mümkün olduğu kadar ucuz almak için. Hatta bana bir kahve bile ısmarladı. Ne kötü şeydir aç karnına şu kahve de.

— Mademki lütfediyorsunuz, kahve yerine bendenize bir çay ısmarlayınız, bir de altmış paralık simit.

Diyemezsin ya! Çıkarken:

— Adı da yaman bir ada benziyor; *Büyük Harbin Çocukları...* Demek ki şimdilik ilk kısmı veriyorsunuz. Eh, iyi eser bir iki sayfasıyla da kendini belli eder... Tabii içinde aşk vardır değil mi? Ve ilave etti:

— İnşallah gazetemizin mesleğine muvafık bir romandır, dedi. Hatta siz yorulmayınız, ben size bir iki saate kadar mektupla cevap veririm, olmazsa evinize de haber yollarım, demek nezaketinde bile bulundu.

İşte şimdi, rakıyla iyice ısındıktan sonra, evime gidiyor ve rakının tesiri geçene kadar yazı yazmayı kuruyorum. Ne kadar dalmışım bilmem, yanımdan vız diye geçen bir otomobilin çamurluğuna takılıp sürüklenecektim, az kalsın. O hiddetle ne yapacağımı

bilememiş ve bir küfürle beraber, benden hayli uzaklaşmış olan otomobile bir de tekme sallamıştım. Oto pek az ileride durdu. İçinden mükellef biri çıktı. Pek az sonra yanına bir kadın geldi; bu mükellef adamla beraberce yürümeye başladılar. Yanına geldiğim zaman herifi tepeden tırnağa kadar süzmeye başladım. O adam da bana bakıyordu. Amma iğrentiyle değil, kinle değil, merakla bakıyordu. İki yüz adım yürümüştüm ki, enseme bir elin değdiğini duydum. Bu, oydu, bana:

— Delikanlı, adın Hasan mı? diye sordu.

Soğuk bir “evet” fırlattım. Ve dakikalar sonra anladım ki, bu, benim çok eski çocukluk arkadaşıym, bu bizim Büyük Harp’te büyük işler yapmış, büyük vurgunlar vurmuş olan Nalıncı’nın oğlu Cemal’dir. Onun artık benim için herhangi bir melonlu, bir fraklı, bir hususi otomobilliden farkı yoktu. Ama, ne de olsa, onca ben eski bir mahalle arkadaşıydım ve o beni bir gece olsun eğlendirmeyi ve eğlenceyle eski borçlarını ödemeyi kendisine bir vazife bilmiş olmalıydı ki, işim olup olmadığını öğrendikten sonra:

— Bu gece beraberiz! dedi. Başparmağıyla tekrar otoyu emretti. Kadınla o, içerde oturdular. Ben şoförün yanına geçtim. Kadına yan gözle dikkat ediyorum. Başını asla bana çevirmek istemiyor, dudaklarını ısıyor ve utanıyor. O bir genç kızdı ki, aylar önce, bana yüreğini daima kayıtsız şartsız vermeye hazırdı. Taşlıtarla’da oturuyordu. Evimin ta karşısında. Ve ben, adımlarımın onun eteklerine dolanmaması için kendisine peki dememiştim. Bütün ihtişamına ve bütün makyajına rağmen, onu tanıyorum. Ve içim nedense sarsılıyor.

Evet, çok iyi tanıyorum. Yüreğim bir alev gibi tüte tüte ağzıma geldi sandım. 40 dereceli hasta gibi, kızgın bir tuğla gibi yanıyorum. “Ayşe, hey!.. Benden ve benim olan Ayşe!” diye haykırmak istiyorum. Sonra kendimi tutuyorum.

Onu şimdi Cemal’in yanında görünce kıskanıyor ve çok, çok sevdiğimi anlıyorum. Fakat o benden çok uzak, o artık benim Taşlıtarlamın kızı değil. Peki, nesidir bu adamın bu? Karısı mı, metresi mi; yoksa yeni buluştuğu çok eski bir arkadaşı, akrabası mı?

Kız otomobilden indi. Yüzü sert bir ayazla yanmış, çatlamış, kavrulmuş gibi idi. Bir rüzgâr gibi uçtu gitti Cemal arkasından sesleniyordu: — Baloya 12’den sonra gideriz. Daha önce Suadiye’de M.’lerdeyiz, unutmaya ha!

O ve ben, apartmanına doğru yollandık. Bir mükellef, bir muhteşem, bir ne bileyim apartmandı bu.

— Şimdi, dedi Cemal, ilk iş kendimize kılık düzmek olacak, maskeli baloya gideceğiz.

— Alay mı ediyorsun, der gibi yüzüne bakmıştım.

— Bir kılığım olsa, ilk işim, maskeli baloya gitmeden önce üstümdekileri rehine vermek olur.

— Peki, dedim sonra, işi tatlıya bağlamak için; bana elbiselelerinden birini mi vermek istiyorsun?

— Hayır, ikimize de garip, balodakileri gülmekten katıltacak kadar acayip birer kılık lazım. Mesela bir soytarı elbisesi... Birer köylü kıyafeti... Öyle bir kıyafetle gitmek istiyorum ki baloya, beni tanıyanlar “Ne garip adam bu! Şu akla gelmedik sefil, yahut antika veya acayip giyimi nereden bulmuş?” desinler.

Ama ben onun dediği balonun lüks salonlarına garip ve herkesi gülmekten katıltacak olan kıyafetlerden çok, her insanın karşısına çıkılabilir bir pantolon ceketle gitmek arzusundaydım. Bu düşüncemi ona söylediğim zaman:

— Eh, öyleyse mesele yok! cevabını verdi. Sen şu benim üstümdeki elbiseleri giyersin. Ben de senin şu üstümdekileri giyerim. Böylece her ikimizin de arzusu olur.

Vay! demek ki ben böyle antika bir giyimle geziyordum ha? Hey kahpe dünya hey! Tifodan, koleradan, vebadan kaçır gibi kaçtım Cemal'den. İki çeşit insan var yeryüzünde. Ya Ali'dir insan, ya Cemal... Ve ben, Ali'yle Ali'nin ömrünü uğurlarına adadığı insanlara çok daha yakınım. Ben onlardanım. Tereddüt ne kötü şeydir. Ali'yi gör, diyor bana içim, gör! Ve ellerini onun ellerine ver! Bu küstahlıklara karşı ancak, o, seni koruyabilir.

Evime geldim. Romanımı yazmaya başladım. Bu ikinci kısım, okuyucuya, romanın ben muharriri değil, bizzat ben kahramanın ağzından anlatılacaktır. Her halde çok, bu roman çok iyi olacak.

Saat şimdi 20 sularıdır. Gerçi romanımın kabul edilip edilmediğine dair bir haber yok; fakat bu benim lehime... Çünkü beğenilmemiş olsaydı roman şimdiye kadar bana iade edilmiş olurdu.

Büyük Harbin Çocukları

İKİNCİ KISIM

Hepsi arkada kaldılar. Her şey arkada kaldı. Arkada, çok arkalarda kaldı, ilk çocukluk akşamlarım. Artık başka bir devri başlıyor çocukluğumun. Artık ben de kimsesizim. Ben de anasız babasızım. Benim de kimsem yok. Ve içeri girerken hep bunları duyuyordum. Ağzım acı, dilim kupkuru. Gözlerim dolu ve boş. Demir parmaklıklı kapıyı arkada bırakıyoruz. Sağa sapıyoruz. Bir ceviz kapıdan içeri giriyoruz. Bir koridordan geçiyoruz. Bir odaya dalıyoruz. Beyaz sakallı, güler yüzlü biri anneme, yan odaya, kitabet odasına buyurun kızım! diyor. Annemle kitabet odasına gidiyoruz. Elinde bir kâğıt. Kâğıdı kâtibe, bohçayı bana uzatıyor. Sonra çekiliyor. O nereye, ben de oraya. Gözleri yaşlı gibi. Ayakları sendeliyor. Bir türlü çıkmak istemiyor odadan. Kâtip zile basıyor. İçeri bir kadın giriyor. Üstünde beyaz ketenden bir uzun gömlek var. Kâtip bizi ona teslim ediyor. Kadın benim elimden tutuyor. Yürüyoruz. Annem ne oldu, farkında bile değilim bunun. Sıcak hamama sokuyorlar beni. İçerde benim gibi daha yeni gelmiş üç beş çocuk var. Biri bir Balkanlı çocuk. Çok çabuk dost olduk onunla. İnsan çocukken öyle çabuk ısınır, öyle çabuk dost olur ki. Yeni âleme çok çabuk alışacağım gibi geliyor bana. Yıkandık ve çıktık dışarı. Dışarıda pis bir koku, bir sürü potur, şalvar, alacalı çeşit çeşit çocuk elbiseleri. Kundura, iskarpin, sandal ve çıplak ayak izleri. Bunların hepsi gübre gibi üst üste yığılmışlar. Pek az önce ayrıldığım annemi hatırlıyorum. Memo aklıma geliyor. Ağlamak istiyor içim, birdenbire ağlayamıyorum. Sağımda solumda giyinen küçücük ördek vücutlu çocuklara bakıyorum. Bu sefer bir soğuma hissi kaplıyor içimi. Bu sokak çocuklarından iğreniyorum. Belki kendi mahallemden olmadıkları için. Onlar da, bana, birbirlerine öyle bakıyorlar. Nihayet kurulanmamız bitiyor. Bize hep bir örnek ve bir renkte elbiseler giydiriliyor. Ben yadırgıyorum bu elbiseleri. Kendi bahriyelilerimi, kendi cicilerimi arıyorum. Ama geçmiş olsun artık. Eski çocuk şahsiyetimle beraber eski çocuk elbiselerime de elveda. Ayaklarımıza gıcır gıcır ayakkaplar giydireyorlar. Bir el sırtımı okşuyor. Bu el de

ılık, bu elde benden olan bir şey var gibi; fakat annemin eli değil o. Sıdika Nine'nin, yengemin, dayımın eli değil o. Hangi yabancı el, bizi akrabamızın kadar ılık bir şefkatle okşayabilir.

Burada elektrik var. Yemek var. Tatlı var, çatal kaşık, kalem, defter, kitap var. Yalnız bir şey yok burada. Burada hiç olmayan şey anne şefkatidir. Ve her şeyin taklidi oluyor da şefkatin taklidi olmuyor. Başkalarının bizden, bizim kanımızdan olmayanların şefkati doyurmuyor bizi, çünkü onlara nazlanamıyoruz, şımaramıyoruz. Başlarımız eğiktir onların yanında. Ve en kötüsü, başkalarının bize gösterdiği şefkatin bir lütuf eseri olduğunu biliyoruz. Bu bilgi bizi rencide ediyor. Sevmek istemiyoruz. Ve ömürlerimizin sonuna kadar, artık sevmek istemeyeceğiz. Burada hiç kimseyi hiç kimseden ayırt etmiyorlar. Halbuki annem beni en haksız zamanlarda bile haklı çıkarır, mahalle çocuklarını Ferhad Ağa'ya dövdürürdü. Ne acıdır, küçüklüğünü hiç nazlanmadan, şırmaksızın ve etrafındakilerle aynı haklara malik olarak geçirmek. Uzaktan alçak tavanlı yemekhaneye sedyelerle taşınan karavanaları görüyorum. Akşam oluyor. Hava sümbüli; yavaş yavaş yıldızlar parlayacak. Akşam garipliği çokuyor iyice. Bir borazan çalınıyor. Çakıllı bahçede yapraklar gibi savrula savrula koşuyoruz. Büyükler bize sıra olmayı öğretiyorlar. Ömrümde ilk olarak geceyi evimden, bacımdan, anamdan, ailemden ayrı geçireceğim. Onlardan uzak ve yüzlerce yabancı insanın, benim gibi mini minilerin arasında.

Tabur tabur, büyük bir meydana çıkan yollar gibi yemekhaneye giriyoruz. Herkesin bir yeri var. Biz, o günü yeni gelenler, ayakta bekliyoruz. Lakin yabancı olduğumuz ne çok da belli. Bir bacı, kara yüzlü, ama iyi yürekli bir bacı bizim önümüze düşüyor. Bizi bir yan odaya sokuyor. Çok uzun bir masanın başına karşılıklı oturuyoruz. Hiçbirimiz düşünmüyoruz. Az çok görgülü olanlarımız, dimdik, elleri aşağıda bekliyorlar. İçimizde sokaktan, köprü altlarından toplanmış olanlar bile var. Hani daha yemek gelmeyecek mi der gibi bakıyorlar. Sırayla sofraya konan kaşıkları, bardakları, sonra ekmekleri kapışıyorlar. Yemek geliyor ortaya. Ellerini daldırıyorlar. Onların karınları aç. Benim gözlerim dolu ve çıplak. Bize verilen ekmeklerin, yedirilen yemeklerin hep acınanlara karşı yapılan şeyler olduğunu düşünüyorum. Dilenmişim gibi geliyor bana. Canım

hiçbir şey yemek istemiyor. Siyah bacı durmadan ekmek taşıyor sofraya. Ne iyi talih! Burada da bir bacı çıktı karşıma. Bacılar, kuzguni renklerine rağmen çok iyi kalplidirler. Demin dilimleri kapışanlar, şimdi birer birer ekmekleri yerlerine koyuyorlar. Arkasının yufka olmadığını küçücük kafalarıyla idrak ediyorlar şüphesiz. Beni uzaktan uzağa süzen biri:

— Senin karnın aç değil mi yavrum? diye yanıma sokuluyor.

Tabağıma yemek koyuyor. Bir iki kaşık alıyorum. Öbür sofralar yavaş yavaş boşalıyor. Ben de o büyük kalabalığın arkasından bahçeye çıkmak istiyorum. Soruyorum baciya:

— Dışarıya çıkabilir miyim?

Çakıllı bahçede dolaşıyorum. Püfür püfür yel esiyor. Toz gibi, toz renkli bir gece. Bahçede ağaçların kımıldanışını seyrediyorum. Alabildiğine genişleyen kumlukta çocuklar oyun oynuyorlar. Ben uzaklara doğru açılıyorum. Bir kör kuyunun başına geliyorum. Kuyuya eğilmek ve seslenmek istiyor içim, “Anne! Neredesin?” Bir el, kolumdan tutuyor. Başımı kaldırıyorum. Yarı aydınlıkta tanır gibi oldum beni tutanı. Bizim askerle, Ferhad Ağa ile yüz yüzeyim. Yabancı bir muhitte tanıdık bir yüzle karşılaşan çocuğun sevinci ne büyüktür. Kolumdan çekiyor Ferhat. Beni iç bahçeye sürüklüyor. Ayaklarımızın altındaki hisırtıları başımın üstünde esen rüzgârı ve patlangaç deliğinden fırlayan sarı çitlembikler gibi bir uçtan öbür uca atılan yıldızları unutarak:

— Bak, tanıyacak mısın bunları? dediği çocuklara doğru eğiliyorum.

Onlar, hafif bir ışıgın altında, kumların üstünde beştaş oynuyorlar. İçim merak dolu, heyecan dolu. Çocuklar öyle dalmışlar ki, başlarını kaldırmıyorlar bile. Yanlarına sokulduğumuzun bile farkında değiller. Önümüzdeki çocuk bir aralık arkasına başını çeviriyor. O zaman, sevmek okşamak öpmek ısırma ihtiyacıyla yanan insanlar gibi birbirimizin boynuna atılıyor ve bağıriyoruz:

— Hasan!

— Tacettin!

İki çocukla ben ve Ferhat Ağa bir havagazı fenerinin altında oturuyoruz. O bize masal anlatıyor:

“Bir varmış bir yokmuş. Deve tellal iken, pire bakkal iken, horoz berber iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken...”

Hep beraber gülüyoruz. “Çok eskiden, insanlar evli evinde köylü köyünde bahtiyar yaşarlarken, günün birinde, sert kanatlarının sesi havaları sarsan, minareden uzun, kışla duvarından kalın sırtlı, kanadı kara gök gibi geniş bir kuş türemiş. Girdiği yere açlık girer, kanatlarını birbirine vurduğu yerden ölüm fişkırmış. Bu acayip kuşun dişleri varmış. Birbirine çarpa çarpa kırıldıkları için artık, yediklerini çiğnemedi yutarmış bu kuş. İnsan yutarmış bu kuş. Kaybedecek vakti olmadığı için, taze, kart, erkek, kadın, çocuk, ihtiyar demez, eline kim geçerse indirirmiş gövdesine. Tamam bir yılda, bizden, bu bahçedekilerden, bu semt, bu şehirdekilerden daha çok insan yemiş bu kuş. Nerede ise tek insan bırakmayacak bu kuş. Kötü baht, beni de günün birinde bu korkunç hayvanla karşılaştırdı.

Ferhat’a daha çok yaklaşıyoruz. Ağzının içine girecek gibi sokuluyoruz. Gözlerimizi kara gözlerinin bebeklerine saplıyoruz.

— Beni de yiyordu, diye devam ediyordu o. Sonra ben kaçtım. Arkamdan bum diye bir kurşun atıldı. Sol kolumdan yaralandım.

— Sonra?..

Ferhat Ağa burada durdu. Yutkundu. Nefes aldı. Ben gayriihtiyarî elimi onun sol koluna götürdüm. Ve bir acı çığlık attım. Bu bir ceket koluydu. İçi boştu. Ve sol kolu yoktu onun. İçim cızzz etti. Biz üç çocuktan birinin, Ferhat’ın köyden getirttiği biricik oğlu Ali’nin gözleri ıslak, Tacettin’in başı önüne eğik. Ben soruyorum:

— Peki, şimdi ne oldu bu kuş?

— Hâlâ insanları yemekle meşgul. Senin dayımı da yiyen odur.

— Peki, o mu yedi senin kolunu?

— Hayır, ben kaçarken, koluma rastlayan kurşundan sonra kangren olmasın diye doktorlar kestiler.

Rüzgâr çoğalmıştı. Bulutların ardına çekilmişti ay. Göğün kararlığı perde perde koyulaşüyor, üstümüze doğru alçalıyordu.

Meşum kuşun korkusu içimizde. Kulaklarımızda borazanın “yat!” sesi. Yavaş yavaş doğruluyoruz. Ferhat Ağa:

— Haydi artık siz uyuyun! Güzel, iyi, tatlı rüyalar görün! Korkmayın sakın! Sabaha kadar sizi, hepinizi öbür çocukları da ben bekleyeceğim dedi.

Biz üç arkadaşı, borazan sesine doğru koştuk. Gözlerimin önünden, ayda bir, topluca sokağa çıktığımız günlerde gördüğümüz tek kollu tek ayaklı sakat gazilerin kafilesi gelip geçiyor. Gece bekçisi

Ferhat, karanlıklara doğru süzüldü gitti. Tacettin'e verdiğim muhabbeti, hatta daha fazlasıyla Ali'ye de verdim.

Büyük bir salon. Ortada uzun bir masa. Bir uçtan öbür uca karyolalar. Yorganlar beyaz. Kılıflar beyaz. Çarşaflar beyaz. Karyolaların başuçlarında birer etiket. Tül bir aydınlık. Daha içeri girmeden dışarıda, sıcak sularla ayaklarımızı yıkıyorlar. Kuruluyoruz. Yataklarımıza doğru yollanıyoruz. Biri bana karyolamı gösteriyor. Başucundaki etikete bakıyorum. Benim numaram yazılı: 868 Hasan. Dört yanıma bakıyorum. Biri gelip bizi soyacakmış gibi. Öyle alışmışım ben. Halbuki herkes kendi içinde. Yavaş yavaş soyunuyorum. Bir don gömlekle kalana kadar. Öylece yatağıma giriyorum. Elim yastığın altına gidiyor. Hışırtılı bir kumaş değiyor elim. Çekiyorom parmaklarımla. Temiz, sakız gibi beyaz bir entari. Doğruluyorum yatakta, onu giyiyorum. Dizkapaklarımda kalıyor entari. Tekrar yatağıma giriyorum. Koca salonda benim gibi belki elli, belki yüz çocuk var. Onlar da yataklarına girdiler. Gözlerimde uyku yok hâlâ. Sağımda solumda horlamalar başlıyor. Karyolaların arasında temiz kıyafetli birinin dolaştığını görüyorum. Arkasında birkaç kişi. Ayaklarının ucuna basarak ilerliyor. O fısıldayarak dudaklarının ucuyla onlara bir şeyler söylüyor. Müdür Bey dedikleri herhalde bu olmalı. Sonra o çıkıyor. İçeri gece bekçisinin girdiğini görüyorum. Tek koluyla üstü açılanları örtüyor. Yorganımı başıma kadar çekiyorum. Ve bana çok küçükken belletilmiş olan duayı mırıldanıyorum: “Allah birdir, bir tanırım. Muhammet'tir peygamberim. Dinim İslâm. Kendim İslâm.”

Bir borazan sesiyle uyanıyoruz. Kulaklarım iyice artık alıştı borazan sesine. Onun her çınlayışında sıra olacağımızı, yeni bir işe başlayacağımızı biliyorum. Çocuklar birer birer yataktan fırlıyorlar. Karyolamdan atlıyorum aşağı. Tek başıma giyiniyorum. Herkes gibi giyinik olarak, yatağımın ayakucunda bekliyorum. Çocuklar birer ikişer dışarı çıkıyorlar. Ben de onların arkasına takılıyorum. Aşağı iniyoruz. Yarım saat sonra ikinci bir borazan sesi. Çocuklar sıra oluyorlar. Ben de sıraya katılıyorum. Kalın bir ses kulaklarımızda vınıyor.

Bu kumandayı veren başı kalpaklı, bacakları külotlu biridir. Herkes yerinde kımıldanıyor. Arka arkaya upuzun sıra oluyoruz.

Her bölüm yani her uzun sırada yüz, yüz elli çocuk var. Büyük bir bayrak direği. Biri elinde dürülü katlı olarak tuttuğu bayrakla geliyor. Bayrağın bir ucunu ipe bağlıyor. Ben en son bölüğün sonlarındayım. Yaşımdan küçük çocukların arasındayım. Boyumun onların arasında sırttığını ben de anlıyorum. Biri gelip beni kolumdan tutuyor. Başka bölüğe doğru sürüklüyor. Boyuma sokuyor. Aynı kumanda, aynı vınlayan ses yine:

— Hazır ol!

Bütün kımıldamalar duruyor. Bütün sesler fısıltılar duruyor. Ve hep birden başlıyoruz:

*Osmanlıyız ey kardeşler, birdir bizim yurdumuz.
Yürümektir çalışmaktır padişaha borcumuz,
Şan vermiştir şan almıştır şu heybetli ordumuz.
Yatağımız taştan olsa yorganımız yapraktan,
Vazgeçmeyiz şu ordudan şu kırmızı sancaktan:*

Sonra hep beraber otsuz kalmış inekler gibi bağıriyoruz:

— Padişahım yok yaşı!!!.

Yine aynı ses:

— Mangalarla sola çark! İleri marş!

Artık ilk günlerimizin ilk aylarımızın bolluğu yok. Zira, adam başına üç kurtlu zeytin ve bir ince cigara dilimi ekmekle kahvaltı etmeye gidiyoruz.

Kahvaltıdan sonra, bizi yine bölük bölük, derinliğine sıra ediyorlar. Ellerimize boylarımızdan uzun mavzerler veriyorlar. Belle-
rimize fişekler takıyoruz. Başlarımıza kabalaklarımızı geçiriyoruz.

— Mangalarla sağa çark ileri marş! İlerliyoruz. Sol-sağ! Sol-sağ! İleri! İlerliyoruz. Korkuyorum. Titriyorum. Yanlış adım atmaktan, dövölmekten, sövölmekten, ne bileyim ben, izzetinefsimin kırılmasından ürküyorum. Başım dik. Gözlerim ileri bakıyor. Daha on yaşımdayım. Çakı gibi bir asker olacağım ilerde. Borazan! Trampet! Rap! Rap! Rap! Kireçli çakıllı yollardan geçiyoruz. Dar keçiyollarından tek sıra olup ilerliyoruz. Mola veriyoruz. Yürüyoruz. Dereler tepeler tırmanıyoruz. Tekrar takımlara, mangalara ayrılıyor. Bir şeyler söylüyorlar. Biz de bir şeyler yapıyoruz. Bir ayağımızı öne çıkarıyoruz. Yine dimdik oluyoruz. Ellerimizi bacaklarımızın pantolon çizgisine yapıştırıyoruz. Hep bir kumandayla mavzerlerimizi

kayışlarından tutup omuzlara takıyor, indiriyoruz. Koşuyoruz. Yere yatıyoruz. Manga manga uzaklaşıp manevra yapıyoruz. Tekrar toplanıyoruz. Yine derinliğine bölük bölük sıra oluyoruz. Ve en büyüğü 14 yaşında olan çocuklar, biz, 3 saatlik ağır bir talimden dönüyoruz. Öndeki bölükler marş söylüyor. Biz de onlara adımlarımızı yduruyoruz:

*Sırp Karadağ Bulgar Yunan
Aldı seni nazlı vatan
Kan ağıladı Osmanıyan
Ah Rumeli ah Rumeli
Yandı gönöl sen gideli.*

— Sol-sağ! Sol-sağ! Sol-sağ! Bölüük dur!

Bacaklar bitkin! Ayaklarımız sızlıyor. Yorgunluktan çatlayacak gibiyiz. Herkes dağılınca ben de bir kanepeye uzanıyorum. Önümüzden teskereyle karavanalar geçiyor. Canım hiçbir şey istemiyor.

Günlerden cuma, zorla namaz kıldırıldığımız mektep mescidinden yeni çıktık. Biri fır dönüp 868 Hasan diye bağırıyor. Korka korka, bir suç işlemişim gibi yanına sokuluyorum. Biri kolumdan tutuyor. Hiç ses çıkarmıyorum. Yüreğim tıp tıp atıyor. Sokak kapısına doğru ilerliyoruz. Onun kollarına sarılmak: “Kovmayın beni, ben bir şey yapmadım” diye yalvarmak istiyorum. O hiç ses çıkarmıyor. Sert ve kaskatı. Kapıya gelince o beni kapıcıya teslim etti, “İşte, dedi, 868 Hasan” Kapıcı beni demir parmaklıklı kapıya yanaştırdı. Parmaklığın arkasında bizim eski Bacı’yı gördüm. Nasıl da gelmiş bu yaşlı kadın buralara kadar diye düşünüyorum. Annemi soruyorum. Bacı cevap vermiyor bana. Göğsünden bir mendil çıkarıyor. Siliyor gözyaşlarını. Anlıyorum, ölmüş anneciğim. Ölmüş! İçimde kafamda yüreğimde kemiklerimde sızılar. Gözlerimin önünden geçiyor Sultan Selim’deki eski evim, annem ve akrabalarım. Bacı parmaklığın dışında, ben içerde, konuşuyoruz. Ve bakışıyoruz daha çok. İhtiyar kadın, parmaklığın demirlerini göstererek elini uzatıyor aradan, “Bir defacık olsun öpeyim.” Sonra göğsünden küçük bir kese külâhı çıkarıyor. İçinde yemiş var galiba. Parmaklığın arasından uzatıyor. Kapıcının yüksek ve amir sesini duyuyoruz:

— Hanım! Yasaktır!

Ben mahzun, Bacı'nın hızla, korka korka geri çektiği kese kağıdına, sonra ona bakıyorum. İkimiz de büyük bir suç işlemiş gibiyiz. Yine aynı ses:

— Artık yeter bacı! diyor. Borazan çaldı, yemeğe gidecekler.

Bacım o zaman çoraplarının arasından ufak bir çanta çıkarıyor. İçindekileri eline boşaltıyor. Dört beş kuruş para! Hepsini bana uzatıyor onların. Almak istemiyorum. O zorluyor beni! Ellerim titreye titreye demir parmaklıklı kapının demir çubukları arasından bu çil paraları alıyorum. O uzaklaşıyor, ben geri dönüyorum. Kaçar gibi Bacı'dan, ıstıraptan kaçıyorum. O şimdi çok uzaklarda. Ben sıraya giriyorum. İçimde bir üzüntü var. Bacım keşke bana bu parayı vermeseydi. Bu belki onun ekmek parasıdır. Sonra seviniyorum bir yandan. Bununla her gün küçük külâhı kırk paradan üzüm alacağım. Yemekten sonra yemekhaneci Arap hizmetçiye koşuyorum. Bir kuruş veriyorum. Bana uzun bir külâh üzüm veriyor. Tacettin'i, Ali'yi buluyorum. Birer birer üzümleri yiyoruz. Bitmemesini arzu ediyoruz bu üzümün. İçimde bir sevinç var. Kalan paramla böyle üç dört külâh daha alabilirim. Paraları kabalağımın arasına yerleştirdim. Peki, onlar bittikten sonra ne olacak?

Artık bizi kimsecikler aramıyor. Bacı da çoktan ölmüş olmalıdır, Sıdika Nine de... Şehirde hastalık var. Çocukları görmek için gelen uzak akrabalar, çıkınları yemişleri ellerinde geri dönüyorlar. Duyuyoruz: Tifodan, vebadan ölenlerin sayısı sonsuzmuş. Şu yaz, şöyle gelip geçiveren kolera binlerce kişiyi öldürmüştü. Halk geceleri dükkânlara baskın yapıyormuş. Kasaplarla bakkallar kepenkleri erkenden indiriyor ve çok defalar zabıtanın imdat diliyorlarmış. Sokaklar yaralılarla, dağlar asker kaçaklarıyla doluymuş. Yaralı askerler biriktirdikleri peksimetleri, tütünleri, pembe mendiller ve hasta yanaklardan emilen öpücüklerle değişiyorlarmış sokak aralarında. Arabalar dolu dolu taşıyormuş bu yaralı Mehmetçikleri. İçlerinden tayınlarını satıp aç kalarak parasını köylere gönderenler varmış. Gözleri çukur çukur olmuş bu askerlerin. Ve her sabah onlar da, bizim gibi, önce Padişaha sonra devlete dua ediyorlarmış. İç avlularda dolaşan bir habere göre, geçen ay bulaşıcı hastalıklardan şehirde ölenlerin sayısı yedi bini bulmuş. Düşünüyorum: Bacı'm, Sıdika Ninem ve nerelerde olduğunu çoktandır unuttuğum Mehmet de bunların arasında mı acaba? Ama artık ölseler de üzölmeyeceğim

gibi geliyor bana. Haberlerin en acısı bile benim gözlerimden iki damla yaş akıtmaya muktedir olamayacak.

En çok sevip oynadığımız oyun zıpzip. Çünkü zıpzip için paraya ihtiyaç yok. Artık o parlak bilyeleri, gazoz yuvarlaklarını çoktan unuttuk. Becerikli olanlarımız, çamuru yoğuruyorlar. Bu uzaklardan taşınan hususi çamurdan yuvarlak bilyeler yapıyorlar. Sonra da ekmek mukabilinde satıyorlar.

Ben de düşkünüm bilyeye. Ben de bana verilen balçık ekmek parçasının yarısını verip bu toprak yuvarlaklardan alıyorum. Oynuyorum. Büyüklere yutuluyor, küçükleri yutuyorum. Sonra, karnım dehşetle acıkınca benim gibi zıpzip meraklısı birini buluyor, bilyelerin üçünü beşini veriyorum. Ondan kuru ekmeğini alıyorum. Karşımdaki, kâğıt yüzlü sıska çocuk, açlıktan nefesi kokarak, on saat önce yediklerinin gevişini getirmeye çalışarak, en mukaddes şeyini verir gibi, gözü kala kala bana ekmeğini veriyor. Toprak bilyeleri alıyor. Karşı duvar dibine doğru koşuyor. O, orada, çiviyle kazılmış bir çukurun başında zıpzip oynarken, ben de bir köşeye çekiliyorum. Bir yandan güneşleniyorum köşemde, bir yandan da damla damla ekmeğimi yiyorum. Artık burası da şehre döndü çoktan. Burada da açlığın melun nefesi esiyor. Ekmeği ölçüyle bakla çorbasını kaşıkla sayıp veriyorlar. Parayı çoktan unuttuk. Burada biricik mübadele vasıtası ekmeklerin iç ve kabuk kısımlarıdır. Elli dirhemlik balçık ekmeğin içiyle 4, kabuklarıyla 6 zıpzip alınabiliyor.

Sabahları, bir çocuğa verilen ekmek, ellerinden küçük ve hafif bir mum ışığını bile ötesine aksettirecek kadar ince bir dilimdir. Üvey anne dilimi. Yemekhaneye şimdi borazanla değil, kampanya gidiyoruz. Talim saatleri azaldı. Okumaya daha çok zaman ayırdılar. On iki yaşımı bitirdiğim için, ben artık ekmeğimi kaptırmıyorum. Ama küçükler çok defa yemekhanelere boş girip boş çıkıyorlar. Çoğumuz ekmeklerimizi ceplerimize sokuyoruz. Zeytinleri kâğıtlara sarıyoruz. Her sabah birbirimizin ekmeğini tabağından çalarak hiç değilse birkaç milimetrelik kalınlık farkını hesaplayıp yanımızdakinin dilimiyle kendi dilimimizi değiştirerek dışarı çıkıyoruz. Doğruca sınıflara gidiyoruz. Sınıflar tamtakır kuru bakırdır. Yalnız, sıraların karşısında, çapraz bayrakların arasında, bir aylak adamın resmi var. Göğsünde bir sürü nişanlar. Saman gibi, ot gibi, kuru,

yavan ve manasız bakıyor insana. Bu o zamanki padişaktır. Ona karşı hürmet değil, haşmet değil, muhabbet değil, ne olduğunu bilmediğimiz bir his var. Dershane yavaş yavaş doluyor. Çocuklar ceplerinden birer birer ekmek dilimlerini çıkarıyorlar. Eme eme, kabuğunu yiyorlar. İçini avuçlarında ezip yoğuruyorlar. Sonra kâğıtlara sarılı zeytinlerin çekirdeğini çıkarıp emiyor ve atıyorlar. Zeytinin ince kabuğunu soyuyorlar. Kurtlarını ayıkıyorlar. Sonra iç ekmekle beraber tekrar yoğuruyor, sonra pestil gibi yapıyor, ince tabaka haline getiriyorlar. Onu çakıyla dörköşe dörköşe kesiyorlar. Sonra, yemiş gibi yiyorlar bu dört köşeleri. Ben de böyle yapıyorum. Benim de yemiş yemek ihtiyacım var. Ve biz, hep böyle, yıllardır görmediğimiz yemişe hasret, ders aralarında yemiş yemek arzumuzu böyle gideriyoruz.

Hocamız önden yürüyor. Bahçede, kırdaki ders yapmaya gidiyoruz. Askerlerin talim yaptıkları büyük meydana geldik. Burası bayır bayır, benim çocukluk arsama benzeyen kat kat bir arsadır. Birçok talime girmemiş hasta neferler var. Ötede talim yapan neferler bağılıyor:

— Padişahım çok yaşa!!

Önlerinden geçiyoruz. Ağaçlık bir yere geliyoruz. Ağaçlarında tek meyve yok. Daha tomurcuk halinde iken haklanmış bu meyvecikler. Bizi ders yapmak için buralara getiren hoca, bir köşeye çekilip iğne iplikle ayakkabısının kopan bağlarını dikiyor. O düşünedursun. Biz otlayan beylik atların arasında sağa sola dağılıyoruz. Bayırlara tırmanıyoruz. Çoğumuz her zamanki gibi, çayırların arasında, ayrı ayrı tanıdığımız otların içinden ekşi otlar topluyor ve yiyoruz. Yiyoruz bu otları. Uyuz atlar, eşekler, ineklerle baş başa otluyoruz.

Alman İmparatoru Müslüman olacakmış. Bir şey bulmuş. Bu aynasıyla bütün düşmanları bir anda öldürecekmiş. Harbi biz kazancakmışız. Ama biz kimiz? Bunu bilmiyoruz işte. Çünkü bize kim olduğumuza dair hiçbir şey öğretilmemiştir. Aile nedir, millet kime denir, nedir milli duygu, insanlık nasıl şeydir, bilmiyoruz bunları. Hiçbirini bilmiyoruz bunların. Tek sosyal bilgimiz Osmanlı olduğumuz ve Padişah'ın bütün Osmanlıların babası olduğudur. Bir de müphem bir din şuurumuz var. Kabuktan, taassuptan ibaret bir

din Őuuru. Hepsi o kadar. İnanıyoruz ki Padişah babamız, bütün dünyayı Müslüman yapmak için harp açmıŐtır. Ve “zaferi nihayi” bizimdir.

Günler, haftalar, aylar sonra duyduk ki cepheler çözülmüŐ, Osmanlı, Alman, Avusturya, Bulgar orduları, akın akın, dalga dalga, gerilere, a, açık ve ıplak, Őehirlere doğru kaçmaya başlamıştır.

Büyük Harb’in çocukları romanının İkinici Kısımı burada biter.

3 Birincikânun 1926, Salı, saat 22

Romanımın ikinci kısmını da bir solukta bitirdim. İçime bir bezginlik çöküverdi birdenbire, gayriihtiyarî gözüm masamdaki işçi saatine ilişti. Saatim, paslıdır, eskidir, ucuz ve adidir ama, beni aldatmaz. Aklıma, verilmiş bir söz geldi. Hemen yaylandım.

Cebimde *Cellule* 93, sokağa fırladım. Dün ne demişti Ali bana:

— Sana inanmıyorum. Çünkü sen, iyi kötü, fikirleriyle değil, hisleriyle hareket eden adamsın! Ne yorulduğuna, ne de aldandığına inandığın için değil, sadece, şüphe ettiğin için bizi terk ettin. Taşlıtarla'daki evine geldiğin günden bir ay sonra, bıraktın bizi. Halbuki sen, sana senin olmak için gelen bir kızı, genç ve büyülu başına ve tutkunluğuna rağmen reddedecek kadar bize bağlıydın. Sözün kıssası, şimdi eğer, sana şu veya bu işi gördürüyorsam, bu, senin yine bir gün, bizi, hem de artık ebediyen terk edeceğine inanmadığımdan değil, fert olarak, namusuna güvenilir bir adam olmandan ve bir an için sana ihtiyacımız bulunduğundandır. Şimdi dinle!

“Gece saat 22’de, kahveden içeri girer girmez, solda duvarın tam yanında, onu otururken bulacaksın! Ceketinin göğüs cebinde bir gözlük vardır ve bir sarı uçlu kurşun kalem. Yüzü tıraşlıdır. Elinde bir akşam gazetesi bulunacaktır. Gazetenin yüzü dışarıda, son ilan sayfası kendisine çevrik olacak. İskarpınları sarıdır. Yüzünde bir leke, başında lâcivert bir bere vardır. Sen tamam 22’yi on gece içeri gireceksin, içeri girerken şapkanı sol elinde tutmuş bulunacaksın. Sol cebinde herhangi bir kalın kitap bulunacak. Ve işte, şu ağızlıkla sigara içeceksin.”

İşte şimdi, Ali’nin emrine, sadece bir baba emrine uyulur gibi uyuyorum. İlk iş olarak, köşe bakkala uğradım. “Bana bir cıgara ver!” dedim. Parasını sana dönüştürürüm. Bakkal, kepenklerini indiriyordu. Son müşteriyi kırmak istemedi. “Al, dedi. Daha yüz gram bisküit; ve kahveye doğru yollandım. İçeri girerken şapkanı sağ elimde tutuyordum.

Sol cebimde *Cellule 93*, yani kalın bir kitap vardı. Ve aynı ağızlıkla sigara içiyordum. Solda, duvarın tamam bitiminde, ne iskemlede oturup gazetenin son ilan sayfasını okuyan biri var, ne de ceketinin göğüs cebinde sarı kalemle gözlük bulunan.

Onun oturuyor olması lazım gelen yere ben oturdum. Bir çay istedim kahveciden. Bisküvilerimi batıra batıra yedim. Kitabımın ilk sayfasını açtım ve başladım okumaya...

Dün tıpkı bu kitabın muharriri ve benim gibi bir yazıcı olan arkadaşım, Ali'yle, Yüksekalkdırım'dan çıkıyordum. Gözüme ikince defa olarak bu kitap ilişıyordu. Ama ben, muharrir dostum ve çocukluk arkadaşım, çok mühim şeyler konuşuyor olmalıydım ki, bu kitabı şimdilik almamayı düşünmüştüm. Ali, bana şimdi kendisiyle buluşmak üzere geldiğim delikanlıdan bahsediyordu:

— Tıpkı sana benzer o, diyordu. Yüzünde bir leke ve gözlerinde, gözleri gibi içindekini belli etmeyen kara bir duman gözlüğü vardır. Arıyorlar onu, anlıyor musun, arıyorlar. Evinde saklayacaksın onu. Pek az konuşur o; daha çok, düşünür. Evinde kaldığı müddetçe, sadece günde iki defa yemek yiyecek, apteste çıkacak, altı saat uyuyacak ve kalan zamanlarında sadece okuyacaktır. Yemeğini senin mangalında kendisi pişirip yiyecek, çayını kendisi demleyecektir. Onu rahatsız etmemeye çalış! Kendisine hiçbir sual sorma! Kim olduğunu da merak etme sakın! İcap eder de adının şu veya bu olduğunu söylerse öylece kabul et! Senin yanında ne kadar kalacağını o da bilmez. Ve şayet günün birinde, artık evini terk etmesi icap ederse, onu bütün ömrünce hiç görmemiş ve tanımamış gibi ol!

Sonra aynı Yüksekalkdırım'dan tek başıma dönmüş ve işte elimde duran kitabı, *Cellule 93*'ü almıştım.

Benim bu eski, yani müstamel kitap satanlarla sıkı bir münasebetim vardır. Ayda hemen birkaç gün onlara uğrar, bir şeyler alır veya satarım. İnsan vardır ki, bütün ömrünce yalnız eski şeyler kullanmaya mahkûmdur. Müstamel elbise satan dükkânlar, inanmalıdır, yeni elbise satanlardan, hele terzilerden çok daha fazla iş yaparlar. Hangi pazar Bitpazarı kadar kalabalıktır? Hangi mağazanın önü mezat salonlarının içi kadar dolup boşalır? Kim bilir diye düşünüyorum, kim bu kitabı yeni olarak satın almıştır? O kimlere hediye etmiştir bunu? Sonra kimlerden kimlere geçmiştir bu kitap? Benden önce kimler okumuştur bu kitabı? Ne çok merak ediyorum, ne çok. Bu benim tanımadığım okuyucular acaba bu kitabı okur-

ken ne dediler, ne düşündüler ve nasıl sattılar bu kitabı? Ah onları bulabilseydim bir. Konuşabilseydim bir. Ve aydınlık bir gecede ay ışığı altında, bütün hürriyetlerimizle gerine gerine bu meselelerin münakaşasını yapsaydık.

Bir kolayını bulup sıvıştım kahveden. Yok ki, çay parasını vereyim! Bütün hızımla sokağa fırladım. Ve benim bu kahvede lacivert bereli duman gözlüklü, sarı iskarpinli adamı beklememi söyleyen Ali'nin evine doğru yollandım.

3 Birincikânun 1926, Salı, saat 22.30

Ali, bir eski harap konağın en üst katında oturuyordu. Saçları dağınıktı. Odası hafif loş. Ve karanlık, kara gözleri gibi sır dolu. Büyük Bedestan malı tahta bir masa. Masanın bir ucunda, ıstırabı dehşetle okunan bir başın balmumundan kalıbı. Yirmi yirmi beş kurşun kalemi. İki kahve fincanı. Hokkalar. İzmaritle dolu iki sigara tablası. Bir avuç kabak çekirdeği. Odanın sol tarafında bir mangal. Mangalda bir avuç kıvılcımlı kül. Külde bir cezve ve masanın iki tarafında biri sönmüş biri yanar iki mum. Elimi ellerinin içine verdim.

— Bak, dedi, parmaklarım, benim, demir çubuklar gibi sert ve demir çubuklar gibi sıcaktır. Halbuki senin parmakların soğuk ve yumuşak kertenkeleler gibi içimi titretiyor.

Bana ettiği soğuk muameleyi bir türlü anlayamıyorum. Başını masaya eğmişti. Birdenbire havaya kaldırdı. Gözlerini gözlerime dikti. Ve sordu:

— Niçin ele verdin Mehmet’i?

Afallamıştım. Kanım beynime sıçramıştı. Ellerim buz gibi oldu. Ürperiyorum. “Kim bu Mehmet?” diye soruyor titrek dudaklarım. O acı bir gülüşle:

— Kim olacak, diye cevap veriyor, sen onu bugün kahvede bekleyecek değil miydin? Dün Boğaz’da, evvelîsi gün Üsküdar’da olduğunu bilmiyor muydun?

Bugün, tam saat 22’de, seninle buluşacağı kahveden içeri girerken onu enselemişler. Daha biraz önce aldım bu haberi.

Bayılır gibi, düşecek, çatlayacak gibi oluyorum. Ben nasıl ve niçin ele verebilirim onu. Ve hatırlıyorum; benim ilk topaç ve uçurtma arkadaşım, benim yengemin yeğeni, Sıdika Nine’nin tek torunu Mehmet’in de yüzünde bir leke vardı ve saçları dalgahydı. İçimde son bir ümidin kırıldığını, bir keman telinin koptuğunu, bir kuşun acı acı öttüğünü duyuyorum. Yakalandığı için değil, onu ele vermekle yok yere itham edildiğim için değil, onu göre-

mediğim, kavuşamadığım, çok eski çocukluk günlerimden beri hasretini çektiğim için. Düşünüyorum. Yakalanmış. Herhalde suç çok büyük olmalı. Oda loş, mum gittikçe alçalıyor. Işık gittikçe kararıyor. Tavanın döne döne başıma düştüğünü hissediyorum, mumun sönük ışığında gittikçe esrarengizleşen Ali'nin yüzüne bakıyorum, Yutkunuyorum. Aptal aptal dört yanıma bakıyorum. Tozlu kâğıt perdeler inik. Duvarlarda kanlı kalın bıçaklar gibi resimler sallanıyor. Lâf olsun diye:

— Bu esrarlı manzara, bu loş oda, bu dekor seni hiç sıkıyor mu? dedim. Bu yarım aydınlıkta eşyayı nasıl vuzuhla görebiliyorsun?..

— Parmaklarımın ucuyla, diye cevap veriyor, körlerin o derece büyük görme kuvveti vardır ki, gözlerimi kapar ve istediğim yerden, istediğim eşyayı alabilirim. İçimin aydınlığı yeter bana. Ve dış âlemi tanımak için dışarılık ampullerin yanmasını beklemem. Başkalarının aydınlığında okunan hakikat bizim hakikatimiz değildir.

İçimden acı acı güldüm.

— Sen, dedim, bir sürrealistsin!

O anda muhayyilem bir fantezi yaratıverdi.

Bir adam düşündüm ki, şartları hazırlanmamış bir toprakta mahsul yetiştirmeye çalışıyor. Bir garip adamdır ki bu, havuç yetiştirecek toprakta, o pamuk yetiştirmeye, hurma ağacı büyötmeye çalışıyor. Ve bir hikâyeye mevzuu tasarladım. Tıpkı böyle bir adam varmış. İdealisttir bu adam. Bu türlü bu. Ve şundan bundan hikâyeye şöyle bitiyor: elinde bir bıçak var. Bıçağın keskin ucu parmaklarının arasındadır. Sapı saplanmak için karşıdaki adama çevrilmiştir. Ve o karşıdaki adam: “vur bakayım” diye göğsünü dayayınca, sap düşüp kırılıyor ve sivri ucu bıçağın, bu bizim idealistin parmaklarını kesiyor. Hikâyemin bu bitişini Ali'ye anlattım. O:

— İdealist, budala demek değildir, dedi.

Ben:

— Evet ama, diye cevap verdim, ideal, realitelerin dışında bir şey olmamalıdır. O zaman insan senin gibi sürrealist olur. Ve her ticari mal gibi ideali de imal edenler vardır, satanlar vardır ve kullananlar.

Ali'nin gözleri çıkmaktaşı gibi çıkmaya başlamıştı:

— Sen bir hayvan, bir melun, bir döneksin! Sana ben Ali'nin, babam tek kollu onbaşı Ferhat'ın, Tacettin'in, sana kan veren sütünü emzirenlerin, herkesin, hepimizin bütün emeklerini, dost-

luklarını, yakınlıklarını haram ediyor, senden tiksiniyor, utanıyor, iğreniyorum.

Ve sonra kendi kendine söylendi:

— Hakikatler vardır ki, tersleri, yüzlerinden daha çok hakikate benzer.

Ben kendi kendime söylendim.

Akıntıya kürek çekmek derler bir şeyler vardır. Bir havuç tarlasına hurma dikmek, yel değirmenlerine yalın kılıç koşmak vardır. *Cellule 93*'ü açtım ve okudum: “*Or, on les connait mal ou pas du tout.*”*

Yoksa oradakiler de, buradakilerin aynı şartlar mı? Ve, bütün söylediklerime, işlediklerime rağmen şu son 24 saatin bende yaptığı psikolojik değişmeyi izah edebilmeye çalışıyorum. Aklımda hep o: Memo!

İçimde acımak, kızmak, sevmek, kin, şefkat; içimde bir yığın şey. Ah Memo! Nerdesin sen! Yıllar sonra! Böyle birbirimize en muhtaç olduğumuz sırada... Tam birbirimizi tamamlayacağımız zaman.. İçimde, dalga dalga, oluk oluk, bir yaranın aktığını hissediyorum, yanıyor, tutuşuyor, ölesiye, kahrolasıya, böğüresiye ıstırap çekiyorum. Onu ele vermiş olmak şüphesi altında kalmamdan, onu yakalanmış olmasından değil, onu kavuşamamaktan dolayı ıstırap çekiyorum. Demek ki, bu oydu, bu Memo'ydu, ben bu gece, saat tam 22'de onunla buluşacak, tıpkı yıllar önceki çocukluğumdaki gibi onunla bir odada oturacak, bir yatakta yatacaktım ha... Ali'nin ayaklarına kapanarak, Mehmet'in bir resmini istiyor, alıyor, bakıyor, yırtarcasına öpüyor ve ona, geçen, gören, serap olan bütün bir geçmişe hüngür hüngür ağlıyorum. O, bir aziz gibi ölecek ve ben ömrümce hortlayarak, hep onun peşi sıra koşacağım.

* Oysa, onlar pek tanınmaz ya da hiç tanınmaz.

Dışarıdan kapı hızlı hızlı vuruluyor. Ben düşünüyorum. Ben ve bu gibilerin akıbeti böyle bitecek, artık bunun başka türlü olmasına imkân yok. Belki, bütün iddialara rağmen, insanlar mesuttur.

Gece ne müthiş, ne korkunçtur. Ne esrarengizdir gece. Yıldızlar çoktan doğdu. Dondurucu ayazlar çatırdıyor. Ben hâlâ sokaklardayım. Beni arayan soran, beni isteyen, bekleyen yok! Ne inandığım, ne inananım var!.. Karnım aç! Bizim gazetenin patronundan haber yok. Daha demin onun evine uğradım. Mesut ve muhteşem bir yılan gibi uzayıp giden asfaltın beyaz yüzlü mesut kadınları esmer delikanlılarla, kristal kadehlerden rakı içiyorlar. İçeri odalardan müzik ve mesut çocuk sesleri geliyor. Köşe koltukları mağrur birer heykel gibi yerlerinde oturuyorlar. Örtüleri atlastan. Pencereelerde tül perdeler. Yerlerde İsfahan halıları. Bir solucan gibi ezile büzüle, bir mumya gibi karşısına çıkarıldım patronun. Ürktüm ve utandım kalabalıktan. Bu bir vakitsiz ve habersiz ziyaret, bu bir suçtu.

— Şey diye kekeledim, romanımın basılıp basılmayacağını...

— Maalesef, dedi. Verdiğiniz ev adresine yolladım müsveddelerinizi... Gözlerim, bulanık, hırstan, kederden akmağa hazır gözlerim, oradakilerin üzerinde geziyor. Köşede büzülmüş, sessiz oturan Ayşe'yi, daha beş on saat önce gördüğüm muhteşem kıyafetiyle Ayşe'yi, Cemal'i ve daha bir yığın mağrur ve müstehzi insan görüyorum. Artık son koz da gitti; en nadide, en güzel, en sırlı kuşlarım gibi, son ümit kuşum da uçtu diye mırıldanıyorum.

Yine ezile büzüle çıkıyorum. Arkamdan kim olduğumu soruyor misafirler. O:

— Henüz gazetemizde birkaç hikâyesi neşredilmiş işsizin biri, diyor.

Adımı söylüyor. Biri benim adımları hatırlar gibi oluyor.

— Fakat, diyor, bir hikâyesini okudum ki, fevkalâde... Bana çok korkunç görünmüştü bu hikâyesiyle bu muharrir... Halbuki bu kılık ne?

Bir başkası:

— Ne bedbin, ne mustarip bir yüz var bu adamda, diye söze karışıyor.

İçlerinde bir kadın var ki beni müdafaa eder gibi oluyor:

— O, bir zamanlar, hakikaten korkunç bir adamdı, diye şöze başlıyor. Bu işte odur, Ayşe'dir bu... Ayşe'yle Cemal'in bir münakaşaya tutuştuklarını duyar gibi oluyorum. Kalabalık gülüyor bana. Ben de kendime gülüyorum. Yaşamak ne tatsız artık.. Yarın sabah değilse, akşama Nine mutlaka gelecek. Ona nereden bulup ev kirası vereceğim? Yaşamak ne tatsız artık. Biraz ilerdeki bir fenerin dibine çöküverdim. Elimi cebimdeki gazeteye atıyorum. Para vermişim de sabahtan beri göz atmamışım. Mehmet'in bir resmi var gazetedede. Ne çok benziyor çocuk Memo'ya. Hiç değişmemiş gibi. Suçu büyükmüş. Aranıyormuş. Ali'yi de arıyorlarmış. Gazete yazıyor bunu. Biri, birileri daha aranıyormuş. Kim bilir, beni de arıyorlardır belki. Hayat ne tatsız şey. Gazetenin öbür havadislerine bir göz atıyorum. Makalelerin rakamlarını gözden geçiriyorum. Çoğu olmuş istediklerimizin de, bizim haberimiz yok. Ve hayat bizi çok geride bırakmış. Tekrar bizden bahseden havadisler okuyorum. Ali'nin, Memo'nun ve arkadaşlarının adını veren birinin daha adı var. Bu adamın da günün birinde, birçok emsali gibi bir profesör, bir sekreter, bir umumi müdür olmayacağını kim iddia edebilir? diye düşünüyorum. Crémieux haklıdır. Biz 1914 sonrasının doğurduğu *maladie infantile** mi tutulmuştuk? Evleri barklarıyla, dayıları, halaları, anneleriyle ve her şeyden üstün olan hatıraları, ümitleriyle bütün bağlarımızı aldıktan sonra, hayat bizden başka türlü ne bekleyebilirdi? Biz, büyük harbin asla şifa bulmaz musaplarıyız.

Not. — Hasan'ın romanı, enstantaneman tespit edilmiş olan sözleri ve her şeyi burada biter.

Saat tam 24'e on vardır. O, yerinden doğrulmuştur. Yerde saçılmış bir hâlde duran pastırmaları kedi yemekle meşgul. Komodinin kapağı açık. Dışarıda ay var ve yıldızlar.

* Çocukluk hastalığı.

Taşlıtarla'daki Ev

Ay dışarıda, ipi kopmuş bir çocuk balonu gibi kendi kendine uçuyordu. Bir çocuk uçurtması gibi yüksek çınar ve selvi ağaçlarının dallarına takılıyordu. Ve O, her şeyden, bütün hatıralardan uzak kaldığı böyle bir gece yarısında, mahallesinin beş altı ay önce tanıyıp reddettiği ve daha yarım saat önce gördüğü menekşe başlı kızını hatırladı. Bir eski söz vardır: Eğer iki insan aynı anda birbirlerini düşünürlerse, bu, onlar için yakın bir buluşmaya alâmettir. O da aya baktı. Sonra, kapısının kilidini ararken eline geçen mektuba. Üstünde daktilo ile yazılmış olan kendi adı vardı. O kadar. Dikkat etseydi eğer, bunun postayla mı, yoksa doğrudan doğruya ve pul-suz mu gelmiş olduğunu anlayacaktı. Bakmadı. Gazete patronu ona “maalesef... mektupla da size keyfiyeti bildirdik” dememiş miydi; kimden gelebilirdi bu mektup? Patrondan şüphesiz. Ve açıp okumadan yırttı. Dehşetli günlerde öğrenilmiş bir şarkının nakaratını duyar gibi oluyordu. Tık diye içinde en tatlı seslerle öten bir keman telinin koptuğunu duydu... Yüreği burkuldu ansızın. Anlaşılmaz bir sızı kanadı yüreğinde. Eğer, romanın üçüncü kısmını yazsaydım ne olacaktı diye düşündü. Sonra acı gülmelerin en acısıyla sağ elini hızla boşlukta salladı. Bir şeyler hatırlamıştı yine. Ve şimdi böyle toprak olmuş şeyleri hatırlamaktan dehşetle ürküyor, ürperiyordu. İstemiyordu, ne geçmişi düşünmek, ne de geleceği tasarlamak. O, şimdi, verilmiş bir kararı yerine getirmek için gelmişti odasına. Işık yavaş yavaş sönüyordu. Oda yavaş yavaş kararıyordu. Lambayı üfledi. En acı otları çiğneyenlerin duyduğu tat var dudaklarında, yüreğinde, kafasında. Sonra ne düşündüğünü bilmeksizin daldı. Lambanın şişesi hâlâ elindeydi. Eliyle çizdiği kalp resmi hâlâ şişede duruyordu. Minimini bir yaprak gibi tüten fitil kısalmış, gaz azalmıştı lambada. Gözleri kapının arkasındaki çiviye asılı, çamuru eskimiş paltoya takıldı. Bu paltoyu aldığım gün onu son defa görmüştüm, diye düşündü. Sonra onu terk etmiştim. Terk etmiştim. Çünkü giriştiğim büyük işlerden beni alıkoymak için eteklerimden çekmesinden korkuyordum. Kapımı yavaşça

açardım. Lambam, masam ve bu paltom işte, bir polis korkusuyla titremesin diye. İyi günlere ereceğiz, derdim. En büyük, en ışıklı, en anne, en sevgili günlerin fitilini biz kısıp açacağız, derdim. Toprak annenin yüzünü biz ağartacağız ve insanca saadetlerin musluğu bizim ellerimizde olacak, derdim. Sonra kendi mevhum, muhayyel güneşimize, kolektif güneşe doğru koştum. Batıya doğru koşmuştum. Ve biliyordum ki, geride bıraktıklarım, hakiki güneşin, reel güneşin doğuşunu görüyor. Onlar mesuttur. Hayatla, hakikatle aram, adamakıllı açıldığı, bağımı kaybettiğim ve gergin tel kopup da dostlarım, adamlarım ve kanaatlerim beni karanlıkta bıraktığı zaman, işte tıpkı böyle, eli boş, yüreği boş ve kulakları sessiz kaldım. Artık geri dönecek kuvveti kendimde bulamıyorum. Peki benim bir demet menekşe başlım ne oldu? Eğer o olsun olsaydı... Ona erkek elimi versem, ona bağlanabilseydim. Evim, barkım, yuvam olsaydı... Öyle ki, meyus günlerimde bana gelir tütün ve kitap getirirdi.”

Yıldızlar dışarıda şıkır şıkır şıkırdıyorlardı. Lamba elinde, yavaş yavaş doğruldu Hasan. Kapıyı açtı. Dışarı çıktı. Sabahları yüzünü yıkadığı bahçe musluğunun altına çömeldi. Suyla doldurdu lambanın üstünü, odasına döndü. Aklından şerit halinde bütün ömrü geçiyor. Geçen ömrünün geri dönmek, gerideki ışıklı hedeflere erişmek için kısa geleceğini düşünüyor. Daha ileri gidecek kuvveti yok. İsteği yok. İlerlemek kara karanlık çamura batmaktır. Yahut öyle değildir de ona öyle geliyor... Adım atmak güzel, fakat o adımı geri çekmek, geri çekmenin zarureti duymak kötü şeydir. Bu adımı belki geri çekmeye lüzum yok, fakat bu ona öyle geliyor. Yanlış atılan bir adımı olduğu yerde boğmak işlerin en iyisidir. Ölümü tıraşsız karşılamak ne güzel jest. Makineyi lambaya geçirdi. Artık fitil kısa gelmiyor, suyun üstüne çıkan gazı emebiliyordu. Bir yaprak düşer gibi oldu bir daldan. Bir yıldız aktı ve bir kuş öttü acı acı. O gözünü açıp kapayana kadar lamba söndü. Saatler, bazen saniye kadar kısalırlar. Yürüdü. Yatağına uzandı. Sonra yine kalktı. İçinin darlığını havasızlığa ve karanlığı perdeye atfetti. Düşünmüyordu ki, odası ve pencereleri sımsıkı kapalıdır. Çıplak ayaklarla kirli döşemelere basarak yürüdü. Perdeyi çekti, kopardı. Döndü, uzandı yatağına. Ve bir cıgara yaktı.

Ay, işte öyle, perili bir gökte, ipi kopmuş bir çocuk balonu gibi kendi kendine uçuyordu. Uça uça onun penceresinin önüne geldi.

Dışarıda bir çift ayak.

Dışarıda bir çift ayak ay ışığı altında onun evine doğru yürüyor. Bu bir polis, bir bekçi ve bir yarı gece yoldaşı olabilir. Odanın demir parmaklıklı penceresi karşı duvara vurmuştu. Bu, rüzgâr ve yağmurlarla peynir gibi yumuşayıp güneşte kuruduktan sonra böceklerin ve acayip zamanların kemire kemire toz haline getirdiği, gevşemiş, rezeleri kaymış çitalarıyla çok eski, ağılımsı bir yer odası penceresiydi.

Dışarıda bir çift ayak, ay ışığı altında, soluya soluya bu yer odasına doğru koşuyordu.

O, yorganı ayaklarıyla itip başını havaya kaldırdığı zaman, yalnız uzak şehirde uluyan aç köpekler ve biz her şeyi görür ve biliriz diye acayip renkli böcek kabuklarının ışığını kırpış kırpış ıslak ışıklarını yerlere döküyorlardı. Ve bir çift ayak, biz her şeyi görür ve biliriz diyen yıldızların altında, bir çift çekirge vücudu gibi uça uça ilerliyordu.

Onun dimdik havaya kalkan başı, bir aynanın içindeki gibi vazih, demir parmaklıkların arkasındakiler gibi sırlı, pencerenin sarı duvara vuran dört köşe beyazlığı içinde simsiyah görünüyordu.

Ay, işte öyle, perili gökte ipi kopmuş bir çocuk balonu gibi kendi kendine uçuyordu. Uça uça onun penceresinin önüne kadar gelmişti. Sonra kayboldu tekrar. Çekildi bakır, gümüş, kalay, antimon bulutların ardına. Aydınlık oda yine karardı. Ve iki çıplak kol, çıplak tahta masanın üstünde gidip geldiler. Aynı eller gezdi aynı masanın üzerinde.

Şehir dışarıda uyuyordu. Yıldızlar sönüyordu yavaş yavaş.

Kapı vurulmaya başladı. İşte geldiler, diye hırıldadı.

Kapı açılır. Işık dalgası halinde içeriye bir genç kadın vücudunun dolduğu görülür. Saçları ipek ve çığlık gibi havada dalgalanan, yüzü bulutların arkasından kahkahalarla gülen aydan ince ve beyaz, güzleri açık ve şeffaftır. Bu, aylar önce reddedilen ve daha bu akşam kendisini büyük bir sarhoş kalabalığına ve Cemal'e karşı müdafaa etmiş olan Ayşe'dir. Ayşe büyük bir sarhoş kalabalığına karşı onu tek başına korumuş, sonra, bu sahte, bu soğuk, bu ruhsuz sosyetenin iğrenmiş, kaçmış, ona gelmiştir. Hasan'ı bu halde görür görmez, gözleri kararmış, yüzü sapsarı olmuştur. Haykırır:

— Yalvarırım sana! Beni kurtarmak, beni yalnızlıkların ve bağımsızlıkların çukurundan çekip çıkarmak için, son inancım ve son bağımsın! Beni reddetmiş olmana ve unutmuş gibi görünmene rağmen hâlâ unutmadığımı biliyorum. Kadınlığının zerresini ve yüreğimin tek köşesini dahi vermediğim Cemal'den kaçtım. Beni bağrına bas! Ve sev! Çünkü seni ancak ben anlayabilirim ve beni sen!

Artık onlar, Büyük Harb'in siyah gözlerinin çukurlarında yuva yapan meşum melankolisi ve yüreklerinde bağdaşan melun nihilizmi atmışlardır.

Ayşe:

— Sana gelen mektubumu niçin yırttın? der.

Hasan:

— Ne? Sen mi yollamıştın? diye bağırır.

Yırtılan mektubu tekrar birleştirir ve beraberce okumaya başlarlar. İçten, derin derin bakışır ve susarlar.

Hasan, bütün geçmişi bir anda, içinden, karanlık odaların karanlığını boşaltır gibi atmıştır. Baba olacaktır. Çocuğu, yuvası, karısı, akrabası olacaktır. Tütecektir bacası. Bağları olacaktır. Ve bundan dolayı yaşamayı seveceklerdir.

Sabaha doğru iki polis gelir. Hasan'ı götürürler. İfadesi alınır. Suçlu olmadığı ve esasen altı ay var ki, elini o gibi işlerden çektiği sabit olmuştur.

Akşam odasına döndüğü zaman Ayşe'yi onu karşılarırken bulur. Odasına bakar. Yerde kâğıt parçaları, pabuç tekleri, meyve kabukları, ayakkabı çamuru yoktur. Gıcır gıcır ovulmuş, tertemiz olmuştur oda. Yatağın yorganın yırtıkları yamanmıştır. Pencerelelere kâğıt perdeler, masaya bir bez örtü konmuştur. Mangal yanıyor. Pencerenin yanında saksı. İçinde bir sardunya. Duvarlarda bir sanat mecmuasından makasla kesilmiş üç beş sanat eseri. Ve iskemle birken iki olmuştur. Mangalın bir kenarında sıcak buğusu tüten yemek sahanı ısınmaktadır.

Yemekten sonra, oturur ve *Büyük Harb'in Çocukları* romanının son kısımlarını beraber yazmaya başlarlar.

BİTTİ

HERHANGİ BİR ROMAN KİTABIDIR

MUSTAFA KURT

İlhami Bekir Tez, Cumhuriyetin ilk yıllarında serbest şiirin ve toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışının temsilcisi olarak tanınmıştır. Edebiyat dünyasında adını yazdığı şiirlerle duyuran şairin ilk önemli kitabı, bir işçinin yirmi dört saatini anlattığı *24 Saat* (1929) adlı eserdir. Sonraki süreçte şairin *Birinci Forma A* (1930) ve *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* (1931) adlı eserleri yayımlanır. 1940'lardan 1960'lara kadar nispeten durgun dönem geçiren şair 1960'larla birlikte yayımladığı kitaplarla yeniden edebiyat dünyasında görünmeye başlar. Döneminde ve günümüze kadar yapılan değerlendirmelerde onun serbest şiirlerinin hep Nâzım Hikmet'in gölgesinde kaldığı öne sürülmüştür (Cemal Süreya 2000, 235; Enginün 2005: 58; Cengiz 2000: 56). İ. Bekir Tez de 1930'lardan başlayarak Nâzım Hikmet'le aynı edebiyat anlayışını ve ideolojik görüşleri benimsediğini reddetmez ancak şair kendi tavrını Nâzım Hikmet'e göre "daha millî" olarak nitelendirir (Durbaş, 1997: 37).

Edebiyatımızda şair kimliği ile ön plana çıkan Tez'in bugüne kadar pek üzerinde durulmayan yönü ise romancılığıdır. Yazarın İstanbul'un Suadiye semti çevresindeki sosyal değişimleri konu edinen ilk romanı *Asfalt* (1928); savaşın insanlar ve toplum üzerindeki psikolojik etkilerini anlattığı ikinci romanı *Taşlıtarla'daki Ev* (1944), iki romanından uzun bir süre sonra yayımlanan üçüncü ve son romanı ise *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* (1965) adını taşır. Tez'in gazetelerde tefrika hâlinde kalmış veya yayımlanamamış çocuk kitapları ve romanları da bulunmaktadır (Durbaş 1997). Yazarın basılmış son romanı olan *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*

* Bu yazı, ilk olarak bir makale formunda *Gazi Türkiyat* (2011) dergisinde yayımlanmıştır. Tez'in romanını konu edinen bu yazıyı, romanı daha anlaşılır kılacağı düşüncesiyle kitaba eklemeyi uygun bulduk. Makale, yazarı tarafından, bu kitap için gözden geçirilmiştir. [ed.n.]

adlı metni, hem yazarın ilk iki romanından hem de yayımlandığı dönemdeki eserlerden; zihniyet, yapı, tema ve özellikle de anlatım bakımından ayrılan yönleriyle Türk roman geleneği içinde kendine özgü bir yere sahiptir.

Herhangi Bir Roman Kitabıdır adından başlayarak, gerek içeriği gerekse bu içeriği ifade etme biçimleriyle farklı ve yeni bir bakış açısının ürünüdür. Böyle bir metnin yazılmasına zemin hazırlayan zihniyet değerleri, 1960'ların Türkiye'sinde ve dünyada gelişen siyasi gelişmeler ve edebî yönelişlerde saklıdır. Tez'in bu romanı, anlatım dili ve kullandığı anlatım tekniklerinde, dönemindeki eserlere nispetle, pek çok yenilik ve farklılık barındırsa da, içerikte ve içeriği ele alışıta ortaya çıkan dikkat açısından 1960'lı yıllarda yeniden canlanan toplumcu-gerçekçi bir edebiyat anlayışının ve anti-emperyalist bir dünya görüşünün metne yansıyan özelliklerini taşır. Bu yönüyle *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*, bir yandan geleneksel romanın pek çok özelliğini terk ederek daha serbest ve parçalı bir anlatım dili kurarken, diğer yandan da Libya ve Ceza-yir'deki sömürgeci işgallere karşı çıkan muhalif duruşun bir örneği olarak okur karşısına çıkar. Zaten romanda anlatıcı "sosyalist" ve "anti-emperyalist" olduğunu açıkça ifade eder. Bu zihniyet değerleri, yalnızca Tez'in bu farklı tarzda yazılmış romanı için değil, bu yıllarda yazılan pek çok edebiyat ürünü için belirleyici bir arka plan oluşturur.

27 Mayıs'ın arkasından Türkiye'de gelişen süreçte, sosyalist bir dünya görüşüne ve dolayısıyla da toplumcu bir edebiyat anlayışına sahip yazar ve şairler yayımladıkları pek çok kitapla, ihtilâlin sağladığı kısmi özgürlük ortamında seslerini daha yüksek sesle duyurmaya başlamışlardır. Bu dönemde "Okur kitlesinin büyük çoğunluğunu oluşturan üniversite öğrencilerinin ilgi alanları bu yıllarda politikaya, felsefeye ve ideolojiye kayar. 1960'taki siyasî iktidar değişikliği ile oluşan ortamda, kültürün her alanındaki Marksist kitaplar birbiri arkasına Türkçeye çevrilmeye başlanır. 1962'de kurulan Türkiye İşçi Partisi yoluyla sosyalist ve anti-emperyalist fikirler, Türkiye'de ilk kez rahatça yayılma imkânı bulur. Nâzım Hikmet'in şiir kitapları da tekrar yayımlanmaya başlamıştır zaten. (Gülendam 2010: 242). İlhami Bekir Tez'in *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*'ı da sosyalist düşüncelerin yeniden canlandığı ve sömürgeciliğe karşı bir söylemin hâkim olduğu bir dönemde kitap olarak

yayımlanır. Kitabın kitap bütünlüğüne ulaşmadan önceki süreci de metinde ortaya konan parçalı yapının sebeplerini içinde saklar. Romanın hemen başında yer alan şu ifade romanın yapıda sunduğu özelliklerin bir açıklaması olarak değerlendirilebilir: “İşbu *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* forma forma yayımlanacak ve her forması bir liraya satılacaktır.” (Tez 1965: 2). İlk bakışta tefrika geleneğinin bir devamı gibi düşünülebilecek olan “romanı forma forma yayımlama” anlayışı, romanın içeriğini ve anlatımını da etkileyen bir özelliktir. İlhami Bekir, bir söyleşisinde *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*’ı forma forma bastırarak kitap hâline getirdiğini, sonra da ciltletip sokak sokak dolaşarak bir liraya sattığını ifade eder (Tez 1980: 779). Tez’in romanının kapağına “Yazan: Herhangibiri” ibaresini koyması kitapta yazarın ikinci plana alındığının, yazarın adının silindiğinin de bir göstergesidir. Kitabın İlhami Bekir’e ait olduğu ancak iç kapaktaki “İ. B. Tw.” kısaltmasından* ve yazarın metnin içinde otobiyografisine dair verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır.

PARÇALI BİR ROMAN YAPISI

Herhangi Bir Roman Kitabıdır her şeyden önce izlenebilir bir olay örgüsünden ve belli bir şahıs kadrosu, zaman ve mekân bütünlüğünden hayli uzaktır. Bunun yanında romanda yazar, kendi biyografisine ve başka metinlere atıflar yaparak çeşitli anılarını aktarır. Hatta yazarın bazı bölümlerde kurguyu bozarak “çıkımlar” adını verdiği notlara ver vermesi, bazı bölümleri manzum olarak sunmayı seçmesi, zaman zaman da insanlığın uzak geçmişine dönerek dinler tarihi, feodalitenin oluşumu ve yaradılışla ilgili konulara girerek romanına faklı açılımlar kazandırması, romanın parçalı bir yapı kazanmasına kapı aralamıştır. Roman bu parçalı ve kopuk yapısına rağmen, bünyesinde bir araya getirdiği metin parçalarıyla toplumcu gerçekçi bir zihniyetin ürünü olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu bakış tarzının bir sonucu olarak da kitapta, yazarın 1960’lardan geriye veya ileri giderek insanlığın, Türkiye ve dünyanın yaşadığı bazı sorunlara karşı muhalif bir tavır geliştirdiği görülür.

* Bu kısaltmadaki “Tw.” İlhami Bekir’in Trablus’taki soyadının “Twebi” olmasından dolayıdır. [ed. n.]

Romanın bütünlüklü bir olay örgüsü olmadığı için metnin yapısını oluşturan birimlerin ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Parçalı ve çoğu zaman birbirinden kopuk metin parçalarının bir toplamından ibaret olan *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* yapısal bir çözümlemeye tâbi tutulduğunda her bölümün, metnin bütünlüğü içinde ayrı birim/bölüm olarak ele alınabileceği görülecektir. Çoğu birbirinden bağımsız olan bu birimlerde anlatıcının ve buna bağlı olarak da bakış açısının sık sık değiştiği görülür. Romanı oluşturan birimler ile bu birimlerin birbiriyle ilişkisi, romanın akışı göz önüne alındığında şu şekilde sıralanabilir:

a) *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*, “Çocuğunu Yiyen Kedi” adını taşıyan bir bölüm adıyla açılır. Bu bölüm adının hemen arkasından “Kedi Medi ve Dedi” adını taşıyan alt bölüme geçilir. Yazar, bu bölüme “1930 bilmem kaç yılı idi. ‘Herhangi Bir Şiir Kitabıdır’ diye bir şey bastırmıştım. (Tez 1965: 5) cümleleriyle kendi şairliğine bir atıfla başlar ve bu kitabıyla ilgili üç anısını aktarır. Yazar, bu bölümde Bâb-ı Âli’deki Halk Kütüphanesi’ni ve bu kütüphanenin sahibi Malatyalı Abdülaziz Efendiyi tanıtır ve onun kitabevinde bazı edebiyatçıları (Abdülhak Hâmid, Süleyman Nazif, Yahya Kemâl) tanıdığını ifade eder. Tez, bu parçada şairliğinden dolayı Nâzım Hikmet’i meslektaşı olarak tanıtır ve kendi kitabıyla ilgili *Son Posta*’da yazdığı övgü dolu bir yazıyı anar. Yazarın üçüncü anısı ise merhum eşiyile ilgilidir ve “İyi bir hanımdı galiba o.” cümleleriyle onunla evliliğini hatırlar. Bu bölüme konu edilen “Herhangi Bir Şiir Kitabıdır”ın kısa bir macerasını anlatan bu metin parçası “O herhangi bir şiir kitabı idi. Bu da herhangi bir roman kitabıdır.” (Tez 1965: 8) cümleleriyle sona erer. Bu bölüm romanın bütünlüğü içinde metne bir hazırlık işlevi üstlenir ve yazar ile kitap arasındaki ilişkiyi açıklamak gibi bir işlev üstlenir.

b) “Kelepçeli Adam” adını taşıyan ikinci bölümde ilk olarak karakolun yanında görülen bir kedi tasvir edilir ve “Haydi bu kediye bir ad takalım ve diyelim ki onun adı Vededî’dir.” (Tez 1965: 9) cümlesiyle kediye bir ad verilir. Bu bölümde yazar-anlatıcının nakilleriyle, bir uyuşturucu satıcısının karakola getirilişi ve oradaki sorgusu anlatılır. Anlatıcı sonradan çok iyi tanıdığını fark ettiği elleri kelepçeli adamın cebinden düşen bir kâğıttaki şiiri okur. “İki Laf” adını taşıyan bu şiir, polis tarafından yakalanan “Kelepçeli Adam”ın suçsuz olduğunu savunan bir tür savunma metnidir ve

“Adam öldürmedik kan içmedik! Yalnız iki laf ettik.” (Tez 1965: 16) dizeleriyle biter. Bu birim ile ilk birim arasında herhangi bir bağlantı yoktur ancak bu birim romanın olay örgüsü içinde yer alacak bazı kişileri okura takdim etmek gibi bir işlev üstlenmektedir.

c) “Çıkmalar” adlı üçüncü bölüm “Benim sayısız hocalarımdan biri de Abdullah Cevdet Bey’dir.” cümlesiyle başlar ve anlatıcı kendisine ondan bazı huylar geçtiğini söyler. Onun bir geleneğini hatırlatan anlatıcı, konuşurken veya yazarken dipnotlar düşerek bir tür “çıkma”lar yaptığını ifade eder ve kendisi de “bazı çıkmalar” yaptığını ifade ederek kitaba bazı notlar düşer. Bunlardan ilki Mim Zekeriya Bey’in Abdullah Cevdet’le ilgili söyledikleridir: “Be abdal! Sen ki Kuvayi Milliyeci, sen ki antiemperyalist bir ruh taşıdığını söylersin; eğer benim hakkımda yaptığı jurnali bilseydin; ya ondan vazgeçerdin, ya benden!.. Mütarekede o; beni, İngiliz polisine, Millicidir, Mustafa Kemalcidir diye jurnal etmişti...” (Tez 1965: 19-20). Bu olay yazarın Abdullah Cevdet’ten soğumasına neden olmuştur. “İkinci çıkma”da anlatıcı, harp zamanında Ziya Gökalpçi olduklarını ve “Vatan ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan / Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan” dizelerini haykıra haykıra okuduklarını hatırlar. Abdullah Cevdet’in ise bir makalesinde “Turan” yerine “İrfan” kelimesini koyduğunu aktarır. “Çıkmanın Çıkması” adlı üçüncü notta ise sadece “Roman devam ediyor...” cümlesi kayıtlıdır. Bu bölüm adının da ifade ettiği gibi bir tür ara not işlevini üstlenir ve yazarın geçmişiyle ilgili birkaç anıyı içerir.

ç) “Deniz Onbaşısı” adlı bölümde ise NATO denizcilerinin İstanbul sokaklarına “lapa lapa” yağdığı anlatılır. Hemen ardından da Fransız donanmasının “yedekte” olduğu belirtilir. Bir mekânda Fransız onbaşı ile sohbet eden kahraman-anlatıcı onun bir Türk sevgilisi olduğunu öğrenir. Evli olan bu onbaşı, dinledikleri müziğin çağrışımlarıyla Cezayirliyle yaptıkları savaşı ve bir Cezayirliyi nasıl öldürdüğünü hatırlar. Aynı bölümde onbaşı bu cinayetten dolayı pişmanlığını dile getirir. Onbaşının çıkıp gitmesinden sonra anlatıcı kelepçeli adamı, kediyi ve onların arkasında da Fransız onbaşısının yürüdüğünü görür. Anlatıcı, bu bölümün sonunda 6’ncı filonun İstanbul’da oluşundan duyduğu rahatsızlığı dile getirir.

d) “Gurbet” adlı bölüm manzum bir mektup şeklinde kurgulanmıştır. Eleştirel bir mektup olan bu şiir “Altıncı filo”nun İstanbul’a gelişini ve “ülkenin satıl”dığına yönelik kaygıları dile

getirir. “Ölmek değil bir şey / Satılmak zor” dizelerini içeren bu mektup kendi ülkesinde gurbet duygusunu yaşamayı dile getirir ve bütün ülke halkına seslenir: “Dağlarda ateş yakan çobanlar / Artık atom enerjisiyle ısınır / Fil dişi parmaklarından akar zamanlar / Milyonca ve milyonlarca asır / Tek bir ülke ve tek bir bayrak / Ne sınır ne sınıf ne diktatör. / Bizimdir bu deniz, bu gök, bu toprak / Duy ve düşün ve gör / Duy ve düşün Kerim! / Sondan bir öncesidir bu, / Gözlerinden yanaklarından öperim...” (Tez 1965: 31). Anlatıcı bu dizelerden sonra ne olursa olsun Cezayir’e gideceğini ve emperyalizmle savaşacağını ifade eder: “Belli ki artık, toprağımda, dost gibi de gelmiş olsa, yabancı asker, yabancı üniforma görmeğe, yabancı dili duymağa daha fazla tahammül edemeyeceğim.” (Tez 1965: 32). Bu birim, hem metindeki kahraman-anlatıcının siyasi tavrının belirginleştiği hem de sonraki birimlerde gelişecek olaylara bir girişin yapıldığı bir metin parçasıdır.

e) “Kurûn-ı ûlâ” adlı bölümde, metnin önceki bölümlerinde gelişen olaylardan uzaklaşarak yeryüzünün yaradılışı anlatılır. Bu bölümde anlatılanlara göre, yeryüzü oluştuktan sonra Rab insana “Ol!” emrini verir ve anlatıcının ifadeleriyle şöyle der: “Sevecek, acıyacak ıstırap çekeceksin ve... İnanacaksın” (Tez 1965: 34). Tarihi gelişimle birlikte insanlar arasında önce “mülkiyet” duygusu, sonra da buna bağlı olarak “efendi”ler ve “esir”ler ortaya çıkar. Bunun sonucunda da efendiler her şeye sahip olur, dolayısıyla da emrindekiler sadece onlar için çalışır, acı çeker. Bu yeni dünyada her şeyin sahibi efendilerdir. Yazar-anlatıcı bu birimde insanlar arasındaki sınıf farklılıklarına, kölelerin efendilere hizmet etmesine ve feodaliteye karşı açık bir tutum sergileyerek kendi dünya görüşünü bir kez daha dile getirir.

f) “Ali ve Babası” adlı bölümde romanın başında anılan karkoldaki kelepçeli adama dönülür. Babasını küçük yaşta kaybetmiş Hasan adlı bir çocuk anlatılır ve söz Emil adındaki kişiye getirilir. Emil’in önceki bölümlerde adı geçen “kelepçeli adam” olduğu ima edilir. Bu bölüm “Boğaz’ı geçtik, artık yabancı sulardayız.” cümlesiyle sona erer. Bu birim bir yolculuğun başladığının ve sonraki birimlerde farklı mekânlara gidileceğinin bir habercisidir.

g) “Otel Halkı” adlı bölümde kelepçeli adamın Emil olduğu belirginleştirilir ve anlatıcı onu Kazablanka adlı otelde tanıdığını hatırlar. Adı geçen oteldeki insanlar sırasıyla tasvir edilir. “Emil”

adlı alt bölümde ise önceki bölümlerde elleri kelepçeli olarak görülen Emil hakkında bilgiler verilir. Onun farklı bir insan olduğu otel halkının gözünden anlatılır. Otel halkı: “Ondan hepimiz çekinirdik. Zira çabuk kızar ve bir gücenirse, 27 Mayıs değil, 37 Mayıs manifesti okunsa gene barışmazdı.” (Tez 1965: 45) sözleriyle onun kişiliği hakkında bilgi verilir. Bu bölümde onun kimsesiz olduğu ve bir yıldır o otelde kaldığı ifade edilir. 27 Mayıs’a atıfla da Türkiye’nin o yıllardaki aktüel gelişmeleri hatırlanır.

ğ) “Masal” adlı bölüm, masala özgü bir anlatım tarzıyla manzume şeklinde sunulmuştur. Bu bölümde somut olarak olay örgüsüne bağlanabilecek bir durumdan söz edilmezken “bir garibin çocukluğu” doğumdan hâle geçirdiği akış okura sunulmuştur. Masala konu olan kişi muhtemelen yazar-anlatıcıdır.

h) “Orta Çağlar” adlı bölümde insanlık tarihinin ve dinlerin gelişimi kısaca özetlenir, burjuva sınıfının ortaya çıkışı anlatılır. Bu bölümde hükümdar olanlarla, onlara hizmet eden “serf”lerin durumu anlatılır ve bu durumun acımasızlığı ifade edilir. Bu bölüm de hâkim bakış açısıyla insanlar arası eşitsizliğe karşı çıkmak için kaleme alınmıştır ve doğrudan olay örgüsünün akışıyla bir ilgisi yoktur.

ı) “Üç Evler” adlı bölümde kahraman-anlatıcı çocukluğuna, yaşadığı üç farklı eve ve harp yıllarına döner. Üvey annesini ve çocukluğunda yaşadıklarını hatırlar, İtalyan istilasını anlatır. Bu bölüm, kahraman-anlatıcının yazarla özdeşleştiğinin, burada verilen ayrıntıların yazarın hayatıyla ilgili olduğunun bir göstergesidir.

ii) “Atom Çağına Doğru” adlı bölüm, eski metinlerin anlatım üslubunu yansıtan bir girişten sonra “makine uygarlığı” ve “sömürü”den söz eder. Bu birimde insanlığın gelişiminin huzur ve mutluluğu getirmediği ima edilir. Sonra da “atom çağı”ndan söz edilir: “Atom çağına gelince. O henüz başlamadı. Son çağ can çekiyor. Ve eğer dünyamız yok olmayacak, yani mukaddes kitapların haber verdiği kıyamet kopmayacaksa, işte Atom Çağı o zaman başlamış bulunacak ve bu çağda artık, insan insanla değil, sadece toprakla, tabiatla savaştık ve on binlerce yıl hayal edilen cennet ülkesi Altın Çağ doğmuş olacaktır.” (Tez 1965: 64). Bu bölüm şu cümlelerle biter: “Herhangi Bir Roman kitabının beşinci babı burada bitti. Roman devam ediyor. Beş kahramanımızdan biri olan kedi Asya’da kaldı. Deniz Onbaşı Avrupa’da; Emil Hasan ve

muharrir Asya'dan Avrupa yoluyla Afrika'ya geçtiler." (Tez 1965: 64). Bu cümleler, romanın önceki metin parçalarında ifade edilen kişileri anarak metne ve olay örgüsüne bir bütünlük kazandırma amacı taşır.

j) "Afrikiyye'de Cezayir" adlı bölümde Afrikiyye halkının tarihte geçirdiği aşamalar ile o yörenin ve Tunuslu Yusuf'un tanıtımı yer alır. Bu bölümde verilen şiirle de Cezayir halkının direnişi ve emperyalizme karşı duracağına yönelik inanç dile getirilir.

k) "Libya'dan Cezayir'e" adlı başlık altında verilen bölümde Cezayir'in işgalcilere karşı kendi topraklarını koruma mücadelesi tasvir edilir.

l) "Üçgen" adını taşıyan bölümde kahraman-anlatıcının arkadaşı Selim arasındaki konuşmalar yer verilir. Bu bölümde Cezayir'in çok yakında kurtuluşa ereceği ifade edilir.

m) "Şairler" adlı bölümde kahraman-anlatıcının arkadaşı Selim'in şair olduğu ve şairliğin kutsiyetinden söz edilir. Bu bölümde yer alan "Ve Emil" alt başlığında önceki bölümlerde adı geçen Emil'in Cezayir'de kaldığı bilgisi verilir.

n) "Ürdünlü Arap Kızı" adlı bölümde Cezayir'den ayrılıp İskenderiye'ye doğru yolculuğa çıkan bir vapurda Amerikalı bir askerle Arap bir kızın kısa süreli münasebeti aktarılır ve ayıplanır. Aynı gemi sonra Akdeniz'e doğru yol alır. Bu yolculuğa Selim'le birlikte çıkan kahraman-anlatıcı daha sonra Irak, İran, Çin ve en son da Vietnam'a gideceğini ifade eder. Yazar bu bölümün sonuna doğru romana nasıl başladığını ve arkadaşı Selim'e özlemini aktarır. Bu bölümün sonunda, kahraman-anlatıcının uçakla Adana'ya döndüğü öğrenilir. Bu bölümün devamında gelen "Yaşasın Cemal Gürsel" adlı bölüm yazar-anlatıcının Türkiye'deki siyasi gelişmeleri ve "Selim" adını verdiği arkadaşının "vatan"a özlemlerini dile getirir.

o) "Rate" adlı bölümde Türkiye'deki siyasi yapıya, siyasilere ve emperyalizme yönelik sert eleştiriler yer alır.

ö) Metnin son bölümü olan "Rabbuni" adlı bölüm uzunca bir şiirden oluşur ve bu şiirde bir dosta, insanca erdemlere duyulan özlem dile getirilir. "Rabbuni", İbranice'de "öğretmen, öğretmenim" anlamına gelen bir kelimedir ve bu tabirle Hz. Meryem ile Hz. İsa arasındaki bir diyolağa atıfta bulunulur. Bu bölümün sonunda "Birinci Cildin Sonu" ibaresi yer alır ve bununla birlikte roman sona erer.

Metnin yapısal bütünlüğünü oluşturan ve çoğu birbirinden bağımsız olan yukarıdaki birimlere bakıldığında, romanın bütünlüklü ve takip edilebilir bir olay örgüsünden uzak olduğu açıkça görülür. Metin bu hâliyle o döneme kadar yazılagelen romanlardan çok farklı bir yapı özelliğiyle karşımıza çıkar. Modern dönem metinlerin öne çıkan özelliklerinden olan “süreksizlik”, “kopukluk” ve “parçalılık” üzerine inşa edilen bu yapı tarzı, 1970’lerden sonraki süreçte yazılacak metinlerinin belirleyici özelliklerinden biri olacaktır. Bu yapılanma tarzı metni “çizgisel ve tekil bir okumaya tâbi tutma olasılığını büyük ölçüde ortadan kaldırır.” (Aktulum 2004: 10). Metinde çoğu birbirinden çok uzak gibi görünen bu farklı metin parçalarını bir arada tutan unsur anlatıcının/yazarın olaylara, durumlara bakışındaki toplumcu gerçekçi tavidir. Bu yönüyle bütün metin parçaları bireysel bir bakış açısının çevresinde toplanır. Dolayısıyla metin parçaları birbirinden bağımsız olsa da anlatıcının/yazarın olaylara, durumlara ve olgulara bakışındaki tutarlılık metnin bütünlüğünü sağlayan en önemli unsurdur.

MUHALİF BİR ANLATIM TUTUMU

Herhangi Bir Roman Kitabıdır, toplumcu gerçekçi bir tavrın; haksızlığa, insanlar arasındaki sınıf farklılıklarına, sömürüye karşı duruşunu somutlaştıran bir metindir. Bu yönüyle metinde kendi bakışını ifade eden, sömürüye ve haksızlığa karşı, eylemi öneren bir birey söz konusudur. Ezen-ezilen, sömüren-sömürülen çatışması merkezinde gelişen bu muhalif tavır, en çok da kendisini bazı batılı ülkelerin Libya ve Cezayir’i işgalinde gösterir. Romanın neredeyse yarısı bu işgallere ve bu işgallere karşı çıkan kişilere ayrılmıştır. Kendisi de Trablusgarp doğumlu olan Tez’in bu konuya eğilmesinde kendi köklerinin o coğrafyada olmasının doğrudan bir ilgisi vardır. Anlatıcı bu konuyla ilgili tespitlerini ve umutlarını, bu direnişte önemli rol üstlenen Tunuslu Yusuf’un anlatımına teslim eder: “1830 sıralarında genç Fransız emperyalizmi Cezayir’e saldırdı... 1954’de son ayaklanma başladı. Ve bu sefer, yerli halk, Cezayirli halk mutlaka muzaffer ve özgür olacaktır.” (Tez 1965: 68-69). Romanda bu direniş yalnızca yerli halkın değil, aynı zamanda benzer acıları yaşayan Müslüman toplulukların bir ayaklanması ve direnişi

olarak sunulur ki bu bakış tarzı, Tez'in metnini, dönemindeki benzer zihniyet değerlerine mensup eserlerden ayıran en önemli özelliktir. Bu nedenle de metindeki anlatıcı, her ne kadar sosyalist olduğunu açıkça ifade etse de halkların özgürlüğü için inanç temelli bir direnişe olumlu yaklaşıyor gibi görünmektedir. Tunuslu Yusuf ile kahraman-anlatıcı arasındaki diyalog, hem Türkiye'nin o dönemdeki politikalarına hem de Cezayir, Tunus ve Libya'nın mücadelesine destek vermemesine karşı ciddi eleştiriler içerir:

“Müslümanlık her yerde bir ve Müslüman Müslüman'ın kardeşi değil midir?

-Evet!

-Tunuslular, Libyalılar, Cezayirliler de Müslüman kardeşiniz değil midir?

-Öyle olmak lâzım.

-Müslüman, Müslüman'ı korumaz mı?

-Korur, düşünür elbet.

-Peki, niçin, ya niçin; Tunusluya sırt çevirdiniz? Birleşmiş Milletlerde Libya'nın bağımsızlığı oya konurken siz niçin tarafsız kaldınız?” (Tez 1965: 79).

Herhangi Bir Roman Kitabıdır, 1950'lerden sonra özellikle Cezayir merkezinde ve diğer komşu ülkelerde yaşanan emperyalist güçlere karşı direnişi, toplumların farklı katmanları arasında yaşanan sınıf farklılıklarına karşı muhalif bir tavır, sosyalist bir duruşu öne çıkaran bir metindir. İnsanların, toplumların bağımsızlık ve eşitlik mücadelesini merkeze alan bu metin Türkiye'deki 27 Mayıs devrimine de sık sık atıflarda bulunur. Anlatıcının metindeki tavrından bu devrimi olumlu karşıladığı hissedilir.

Metnin parçalı yapısı ve çoğu birbirinden bağımsız metin parçaları romanın anlatıcısının da sık sık değişmesine neden olur. Romanın çoğu metin parçası, olayların içinde bizzat yer alan bir kahraman-anlatıcının bakış açısıyla verilir. Diğer metin parçalarında ise yazar-anlatıcı, hâkim bakış açısıyla olayları okura aktarır. Ancak metnin genelinde yazar ile kahraman-anlatıcının birleştiği sezdirilir çünkü yazarın otobiyografisine açıktan açığa yapılan göndermeler yazarın kendisini gizlemek gibi bir amacının olmadığını göstermektedir. Hatta anlatıcı, pek çok yerde “Roman devam ediyor.” “2 Temmuzda başladım bu romana.” gibi cümlelerle romanın yazılma zamanı ile anlatma zamanını eşitler ve romanın kurmaca

dünyasını bir tür “yabancılaştırma” etkisi ile okura hatırlatır.

Romanda açık, izlenebilir ve kronolojik akışa sahip bir olay örgüsünün olmaması romanın şahıs kadrosunu da doğrudan etkiler. Romanda çoğu metin parçasında merkezi bir konumda yer alan anlatıcı; toplumcu, sosyalist ve antiemperyalist bir tavrın temsilcisi olarak yer alır. Romanda özellikle Cezayir’de Fransızlara karşı direnişte rol alan başta Tunuslu Yusuf olmak üzere diğer direnişçilerin adları anılır. Onlar sömürüye karşı olan bir tavrın, özgürlük ve bağımsızlık arzusunun birer temsilcisidirler. Olay örgüsü içinde yer alan Fransız “Deniz Onbaşı” ise savaşın insanlık dışı yönlerini ve vicdan azabını ifade etmenin bir aracı olarak metindeki yerini alır. Romanda anlatıcının arkadaşı olarak sunulan şair Selim ise büyük ihtimalle Nâzım Hikmet’tir. Anlatıcı ile Türkiye dışındaki mekânlarda görünen Selim “mavi gözlü” oluşu ve doğduğu topraklara dönemeyişi ve ülkeye olan özlemi ile metne konu edilir. Romanda ayrıca yazarın anılarını anlatırken söz ettiği pek çok edebiyatçı da yazarla ilişkileri ölçüsünde metinde adı geçen kişilerdir. Metinde özellikle 1950’lerden 27 Mayıs 1960 ihtilaline uzanan, oradan da romanın basıldığı 1965’e ulaşan süreçte Türkiye’de önemli rol üstlenen kişilerin de adı anılır ki bu isimler genellikle eleştirel bir bakış açısıyla okura sunulur.

Herhangi Bir Roman Kitabıdır’da olay örgüsünün zamanı ile ilgili romanda açık tarihler verilir. Romanda yer alan “Ayrılış” adlı alt başlıkta 27 Mayıs 1960 tarihi anıldıktan sonra “Aradan tam beş yıl geçti... Şimdi 60 yaşımdayım. Altmışıma 2 Temmuzda bastım. Ve 2 Temmuzda başladım bu romana.” (Tez 1965: 94) sözleri romanın, 1960’lardan başlayarak yayımlandığı 1965 tarihini içine alan bir süreci konu edindiği söylenebilir. Metnin olay örgüsü mekân olarak İstanbul’dan başlayarak, Cezayir, Trablus, Tripoli, Libya ve Akdeniz’e uzanan bir coğrafyaya yayılır. Romanda feodalitenin, burjuvazinin doğuşunun birer ansiklopedik bilgi gibi verildiği bölümlerde bu mekân daha da genişler. Romanda mekân olarak Cezayir’e özel bir önem verilir ve onun anlatımında fantastik bir atmosfer oluşturulmaya çalışılır: “Bir garip ülkedir Kuzey Afrika’da Afrikiyye. Bir deveyle çifti zor taşınan, dilimleri baltayla kesilen içi kan kırmızı karpuzları; aydan büyük kan portakalları, bal renkli içi bal hurmaları, ıslıl ıslıl yeşil üzüm bağları, zeytinlikleri ve paskalya yumurtası iriliğinde meyve veren Frenk inciri ağaçlarıyla... (Tez 1965: 66).

YENİ BİR ANLATIM, YENİ BİR DİL

Herhangi Bir Roman Kitabıdır, dikkat çeken diğer bir yönü ise dil ve anlatımda gösterdiği çeşitliliktir. Romandaki hemen her metin parçası farklı bir üslup ve anlatım tarzıyla okura sunulmuştur. Romanda özellikle kutsal kitapların dilini ve üslubunu taşıyan bölümler ön plana çıkar. İlk Çağ anlamına gelen “Kurûn-ı ûlâ” adlı bölüm bu anlatım tarzının en belirgin örneğidir: “Başlangıçta sonsuz doğumlara gebe olarak, özünde her imkânı saklayan Kaos vardı ve cisimler henüz biçimlerini almamıştı. Allah önce karaları, sonra denizleri, sonra onları her taraftan saran gökleri ve en son ışığı var etti. Daha bölümlere ve dilimlere ayrılmamış olan uçsuz bucaksızlıkta sıra ile kayalar, bitkiler, hayvanlar meydana geldi. Artık bir şey eksikti: İnsan. Rab insana ol! dedi ve insan oldu.” (Tez 1965: 34). Metindeki anlatım çeşitliliğini sağlamak için geleneksel anlatım kalıplarından da yararlanır: “Râviyanı âsar ve nâkilanı ahbâr şöyle rivayet ederler ki, dünyamızın on binlerce yıl süren tarihi boyunca nice medeniyetler gelip göçmüş, nice dev şehirler yerle bir olmuştur.” (Tez 1965: 63). Romanın kelime kadrosunda “şoldur ki” “içre”, “kimsiz kimesnesiz” ve “şimden gerü” gibi Türkçenin gelişimi içinde değişime uğramış ifadelerin eski biçimlerine yer verilerek anlatıma ve üsluba tarihî bir derinlik kazandırılır.

Metnin anlatımda görülen en belirgin özelliklerden bir diğeri de çoğu metin parçasının şiir biçiminde sunulmuş olmasıdır. Öyle ki metnin neredeyse üçte biri şiir veya manzumelerden oluşur. Bu şiir parçaları genellikle düzyazıda ifade edilen konuları açmak ve konuyla ilgili duygusal bir atmosfer oluşturmak için yazılmıştır: Sözelimi Cezayir’in Fransız işgaline karşı duracağını ifade eden “Cezayir Marşı” metnin en dikkat çekici parçalarından biridir ve şiire dinî bir terminoloji hâkimdir: “...Kırbaç atar sokak başlarında / Kara küfrü kara Emperyalizmin / Allah! diyen / Beyaz ehramlı Müslümanlara // Biz ki Üçüncü Ahmet’ten beri / Emperyalizme zulme karşıyız / Biz ki Arap Osmanlı Berberi / Yürüyen Cezayir Marşıyız // Ne kadar kumunsa çöl / Yıldızlarınsa gök / Hurmalarınsa kök / Bizimdir ElCezayir” (Tez 1965: 69-70). Hitabet üslubu da metindeki anlatım özelliklerinden birisidir. Bu bölümler metnin çok sesli yapısına katkıda bulunurken bir yanda da dinler tarihine göndermelerde bulunarak ilerleyen bir anlatım tarzına sahne olur:

“Ey modern Firavunların emir erleri! Şairlerin erkek doğan çocuklarına dokunmayınız! Biliniz ki, günün birinde esir bir anadan bir Musa doğacak ve kavmini kurtaracaktır. Hürriyetlerin kısıldığı cemiyetlerde elden ele bir bomba gibi dolaşan her yasak şiir, günün birinde küçük bir sandık içinde Nil’e atılan çocuk gibi müdhiş bir kurtarıcı olmak istidadı taşır.” (Tez 1965: 87).

Yazarın anlatım ve tasvirlerde doğadan aldığı kavramları insanlara aktararak, bazı durumlarda da insanları doğanın kavramlarıyla ifade ederek canlı bir anlatım dili kurmaya çalıştığı gözlenir. Karakolu konu edinen metin parçasındaki bir sahne bu anlatım tarzının en açık örneğidir: “Adamın başında kulaklarına kadar inen kuru ve çatlak yarım limon kabuğu deri bir fötr bir şapka vardı. Biz, bu, iki yanağı kurusun diye serilen iki tütün yaprağı adam önde Vededî arkada, ben kedinin peşi sıra çatlak derili, esnek basamakları tırmanırken yukarıdan aşağı doğru, masallardaki peri kızlarını akla getiren ıslıl ıslıl, cıvıl cıvıl, kelebek kanadı, lale yaprağı, kiraz dalı gibi canlı, can alıcı, genç kadınlar, kızlar kahkaha taşan kalça ve göğüsleriyle uçuyor, uçuyorlardı. (Tez 1965: 10). İlhami Bekir Tez, adı geçen romanında farklı metinlere doğrudan veya dolaylı olarak atıflar yapar ve dolayısıyla da onlarla metinler arası bir ilişki kurar. Metinler arası bu ilişkiler metnin şiir şeklinde düzenlenmiş bölümlerinde daha sık görülür. Yahya Kemal’in “Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor; / Lâkin vatandan ayrılışın ıztırâbı zor.” (“Eylül Sonu” Yahya Kemal 1967: 59) dizelerine, romanın “Gurbet” adlı bölümde, “Ölüm bir şey değil / Ayrılık zor” (s. 29) dizeleriyle atıf yapılır. “Orhan Veli”nin Eskiler alıyorum / Alıp yıldız yapıyorum” (“Eskiler Alıyorum”, Orhan Veli 1953: 90) dizeleri de “Göge elmalar atıyorum / Düşen yıldızlar tutuyorum / Eskiler alıyorum / Yeniler satıyorum” (Tez 1965: 48) dizeleriyle hatırlanır. Yazar-anlatıcı oteldeki bir kişiyi tanıtırken “Ve sözün kısası o, Ovid’in *Metamorfoz*’undaki Altın Çağ’dan antika kalmış som bir iyilikti” (Tez 1965: 43) cümleleriyle hatırladığı Ovid’in kitabıyla “Kurûn-ı ûlâ” adlı bölümde gerek içerik gerekse anlatım bakımından açıkça hissedilebilecek metinler arası ilişki kurar (Ovid 1935: 6).

Sonuç olarak *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*, insanlığa, topluma ve o dönemde dünya coğrafyasında gelişen olaylara toplumcu gerçekçi bir tavırla yaklaşan bir anlayışın ürünüdür. Onu farklı kılan,

anlatım dilinde ve anlatım tekniklerindeki çeşitlilik ve yeniliktir. Türk romanının 1970'lerden sonra sahne olacağı pek çok kırılmanın ilk işaretlerini söz konusu romanda görmek mümkündür. Yazarın kendisini olay örgüsünün içine yerleştirmesi, zaman zaman "üstkurmaca"ya özgü bir yaklaşımla yazdığı metnin akışını okura hatırlatması, dilde ve anlatımda farklı yollara başvurması, realist metinlerin sıkı sıkıya bağlı olduğu neden-sonuç ilişkilerini çoğu zaman ihlal etmesi Tez'in romanını 1960'lar için farklı bir konuma yerleştirir. Bütün bu özellikleriyle *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*'ı alışlagelmiş özellikleriyle roman türünün sınırları içinde değerlendirmek bile oldukça güçtür. Türlerin geleneksel sınırlarının ihlal edilmeye başladığı bir dönemde, Tez'in eseri kendine özgü bir metin anlayışının ürünü olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (1991), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- AKTULUM, Kubilay (2004), *Parçalılık / Metinlerarasılık*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- CEMAL SÜREYA (2000), "İki Şey", "Günübirlikler" / Toplu Yazılar II, İstanbul: YKY.
- CANBERK, Eray (1980), "İlk 'Serbest Nazım' Şairlerimizden İlhami Bekir Tez'in Yarım Yüzyılı Aşan Yazarlık Serüveni", *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1980*, İstanbul: Kardeşler Matbaası.
- CENGİZ, Metin (2000), *Toplumcu Gerçekçi Şiir*, İstanbul: Tümzamanlaryayıncılık.
- DURBAŞ, Refik (1997), *Mektup Var İlhami Bekir'den*, İstanbul: Piya Kitaplığı.
- ECEVİT, Yıldız (2002), *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (2005), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- GÜLENDAM, Ramazan (2010), "Siyaseti Şiirde Yaşamak: Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Sosyalist Şiir", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/2 Spring 2010.
- ORHAN VELİ (1953), *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Varlık Yayınları.

- OVİD (1935), *Değişişler / Métamorphoses*, (Çev.: Salih Zeki Aktay), İstanbul: Dün ve Yarın Tercüme Külliyyatı.
- TEZ, İlhami Bekir (1980), “İlhami Bekir Tez’in 55. Sanat, 75. Yaş Günü Kutlandı.” (Söyleşi: Osman Saffet Arolat), *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı* 1980, İstanbul: Kardeşler Matbaası.
- TEZ, İlhami Bekir (1965), *Herhangi Bir Roman Kitabıdır*, (Yazan: Herhangibiri), İstanbul: Burhaneddin Erenler Matbaası.
- YAHYA KEMAL (1967), *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Neşriyatı.

Yazan: Herhangibiri

HERHANGİ BİR ROMAN KİTABIDIR

1. baskı: Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1965

Bana derler ki, yaz!, eser yaz!
Bana derler ki, bir roman daha yaz!
Pekâlâ! İşte yazıyorum!...

İ. B. Tw.

İşbu HERHANGİ BİR ROMAN KİTABIDIR forma forma yayımlanacak ve her forması
bir liraya satılacaktır.

Çocuğunu Yiyen Kedi

Kedi Medi ve Dedi

1930 bilmem kaç yılı idi. *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* diye bir şey bastırıştım. Bu şey, iki zimba yuvarlak delikten geçen kırmızı bir kurdele kaytanla birbirine şiş edilmiş 8 föyvolandan ibaretti.

Sayısı ya on üçtü ya on dört, bir avuç aşk şiiri...

Şimdi size, benim, –bende dahi bulunmayan– bu eserciğimle ilgili üç anımı anlatacağım:

1. O zamanlar, Babıâli’de bir Halk Kütüphanesi; bu kütüphanenin de bir sahibi vardı. Malatyalı Abdülaziz Efendi.

Aziz Efendi –Hele, ecinnilere karışmış haliyle– çok enteresan bir insandı.

Aziz Bey, işte bu kütüphanede uyanır, iş yapar ve –geceleri– yatardı.

Abdülhak Hâmid Bey’i, Süleyman Nazif Bey’i –falan filan ve Yahya Kemal Bey’i– ben burada tanıdım.

Uzatmayalım! İşte bu sekizer föyvolanın kırmızı kurdele kaytanlarını zimba deliklere geçiriyordum ki, içeri, bir gözü –sağa mı sola mı, şimdi aklımda değil– kaymış bir zat girdi.

Beni tanırmış, alakalandı benimle, geldi yanıma ve ilk aksatayı o yaptı. Bu eserciğimin fiyatı –aklımda kaldığına göre– on kuruştı.

O zat (merhum olduğu için o diyorum) şu andaki tahminime göre, benden on beş yirmi yaş kadar büyüktü.

Milletvekili (mebus) idi; Doğu Anadolu insanlarını ansitan tipi ile –sonu ne olursa olsun, Allah’ın iyi niyetle ve iyi hamurla yoğurduğu günümüzün dünya romancısı Sayın Yaşar Kemal Bey’i hatırlatan sempatik bir zat idi.

Ve, galiba, Milli Emniyet’e mensuptu. Zira, Vakıf Yurdu’ndaki Hakkı Tarık Bey’in odasını sık sık ziyaret ederdi.

İşte *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* adlı eserciğimle ilgili olarak andığım ilk anı budur.

2. Bolu öğretmenlerinden rahmetli meslektaşım (yani şair demek isterim) Nâzım Hikmet Bey o yıllarda İstanbul'a henüz gelmişti. İyi, temiz, lirik bir insandı Nâzım Hikmet Bey.

Onda tuhaf bir mani vardı, çok severdi mapusane halkını... Ne kadar şişirirdi kafamızı, Hopa hapishanesinde tanıştığı yiğitlerin hayatını anlatarak... İşte ikinci anım.

Rahmetli arkadaş ve meslektaşım –nur içinde yatsın– Nâzım Hikmet Bey, benim bu eserciğim için –o zamanlar yüksek tiraj yapan– *Son Posta* gazetesinde öven bir yazı yazmış ve pek az sonra bana verdiği kitabına şu satırları yazmıştı:

Şiirinin içini, dışını, dört yanını çok; ama pek çok sevdiğim kardeşim..... ye...

(Hamîş: Benim birçok şeylerimi çalarlar; ben de bilmezliğe gelirim, elimden bir şey gelir mi ki...)

Nâzım'ın bu satırları yazdığı kitap, şimdi zannederim, lise müdür muavinlerinden tarih-coğrafyacı Cafer Bey kardeşimdedir.

Üçüncü anı:

Hayatımda –Allah ikinciden korusun– bir defa evlenmiştim. İyi bir hanımdı galiba o...

İşte bu (Tanrı rahmet ve merhamet eylesin) hanımla evlenivermek esivermişti aklımdan...

Ve, bu benim için hem hissi bir netice hem de sosyal bir vazife idi.

Evet...

Bu hanımefendinin mesut olamamış, megalomanyak fakat çok iyi pederi –Allah rahmet eylesin– henüz hayatta idi. Merhum Türkçe öğretmeni Nâzım Hikmet Bey'in benim eserciğim için *Son Posta* gazetesinde yazdığı yazıyı bu muhterem zata postalamıştım. İşte üçüncü anım şoldur ki, hep hayıflanırım, niçin bu kupürü yolladım da şimdi bende yok...

O herhangi bir şiir kitabı idi. Bu da herhangi bir roman kitabıdır.

Kelepçeli Adam

Ben bu kediyi, bir karakolun duvarı dibinde gördüm. Onda, başka kedilerinkine benzemeyen bir çiş ediş hali vardı. Karakolun duvarına çiş ediyordu.

Haydi bu kediye bir ad takalım ve diyelim ki onun adı Vededî'dir.

Vededî'de hakikisinin iki misli ağırlıkta tahmin edilen bir cüsse vardı. Kabarık, toptop, pufla tüyleriyle o, Samajeste Kraliçe Diba'yı akla getiriyordu. Yani Kraliçe Diba'nın saçlarını... Ne var ki, Vededî o zamanlar çoluk çocuksuz, kimsiz kimesnesiz; altın çerçeveli billur aynalarda aksini görerek, geniş pırıl pırıl mermerli kademhanelerde değil, içi ışıksız karakolların yosunlu duvar diplerinde çiş eden bir sokak kedisi idi ve asil olan sadece gözleriydi. Hint ormanlarının ıslıl ıslıl alaca tüylü kuşlarının gözleri gibi parlak ve mağrur gözler. Ve içli ihtiyar gözler...

Evet bu kedi yani çocuğunu yiyen kedi, yani Vededî'yi çiş ettikten sonra, iki yanağı kurumaya terk edilmiş iki tütün yaprağı gibi sapsarı bir adamın peşi sıra, karakolun gıcırtilı merdivenlerinden yukarı çıkarken gördüm. Adamın başında kulaklarına kadar inen kuru ve çatlak yarım limon kabuğu deri bir fötr şapka vardı. Biz, bu, iki yanağı kurusun diye serilen iki tütün yaprağı adam önde Vededî arkada, ben kedinin peşi sıra çatlak derili, esnek basamakları tırmanırken yukarıdan aşağı doğru, masallardaki peri kızlarını akla getiren ıslıl ıslıl, cıvıl cıvıl, kelebek kanadı, lâle yaprağı, kiraz dalı gibi canlı, can alıcı genç kadınlar, kızlar kakhaha taşan kalça ve göğüsleriyle uçuyor, uçuyorlardı.

Gecenin hesabını, doların faizini vermeye gelmiş olan bar kızları, izinli fahişelerdi bunlar, bu Birleşmiş Milletler hükümrânlığındaki demokratik şehirde... Arkalarında çamaşır mandalı gibi eteklerine takılmış hovardalar, sivil resmi polis memurları, ashâb-ı mesalih ve gazeteciler...

Sarı yüzlü adam, son basamaktan sonra, kapıdan içeri girer girmez karşıya gelen –parklarda rastlananlara benzer– bir banka doğru yürüdü. Eğik başı ayaklarına bakan dalgın birine selam

vererek oturdu. Ben de onun yanına oturdum ve kedi geldi çöktü bu yarım limon kabuğu deri fötr şapkalı adamın ayakları dibine. Dışarıda pufla pufla kabarık tüyleriyle iri bir hindiye andıran Vededî, sıskacık bir piliç kadar küçülmüş incelmîşti. Sizin anlayacağınız, bizim kedi, çiş eder ve merdivenleri çıkarken kat kat kabarmış tüyleriyle Kraliçe Diba'yı andırıyordu da, şimdi, hani şu hükümetler deviren, iktidarlar çökerten Seks Kraliçesi gibi incelmîş yuvarlak cüssesi gibi, yuvarlak gözleri de çizgileşivermişti. Beş dakika önce Kraliçe Diba, beş dakika sonra da, kızıl saçlı Seks Kraliçesi Keeler.

İçerden, sağdaki odadan sert ve keskin bir ses ok gibi uçarak ok gibi sarı duvara saplandı.

— Hey! Gelsin o kelepçeli...

İşte o zaman yaylandı yanımdaki adam; bana döndü, ve:

— Lütfen cebinden mendilimi alarak burnumu ve gözlerimi siler misiniz?

Dedi.

Aaa!.. Hiç dikkat etmemiştim, adamın elleri kelepçeli idi ve ben onu tanıyordum, çok iyi tanıyordum. Şimdi hatırladım.

Mendilini çıkarırken cebinden sarı bir kâğıt düşmüştü. Ne o farkına vardı, ne ben, ne Vededî ne de yarım limon kabuğu fötr şapkalı adam...

O içeri girerken, bu da anlatmaya başlamıştı:

CHEF D'INTERPOL

— Çoktandır o işleri terk etmiştim Bey! Bir gün Tophaneden Sarioğlu Abdullah geldi buldu beni... Ağabey! dedi, seni bir Şason gemici arıyor. Buluştuk. Şasonla. Herifin yanında bir çipil adam daha vardı; işmarcı. Uzatmayalım, kaç dolar istersem verecekmiş herif. İri yarı, kırmızı yüzlü, saç sakalına karışmış, dar pantolonlu, geniş deri ceketli bir adamdı bu... O bana verecek 800 dolar, ben de vereceğim ona bir kilo o şeyden... Anladın ya!..

Herifçioğlu taaa Amerika'dan gelmiş buraya. Enterpol polisiymiş, oralara kaçak giren afyonun hangi doğu memleketinden çıkarıldığını araştırmak için... Döne dolaşa İstanbul'a varmış. Bizim aynasızlardan da saklamış kendisini, bir turist gibi gelmiş buraya, sanmış ki sersem, emniyetçiler birlik olur da ele geçmesine mani olurlar.

Lafın kısacası, senin anlayacağıın bey, yakayı kaptırdık. Ben ne mandepsi yutarım ne tepsi ne kül ama, aldandık, paçayı kaptırdık bu sefer.

Mutabık kalmıştı. Tam şu saatte, İstinye'ye inen bayırın orada buluşacağız. Enterpol randevu saatimize tam bir saat kala beni haber vermiş Emniyet'e. Takmış beş yüz metre arkasından gelen bir manga sivil polisi peşine.

Tam vaktinde onun arabası benim takayı iskele etti. Tibeyyy kim demişler bize be? O verdi paraları, ben verdim pakete sarılı burun ilacını. Savuştı, ben de savuştum. O, yanındaki iki polisle müdüriyetin yolunu tuta dursun, ben de arkamda beni takip eden ekiple Bebek yolundan köprüye vardım...

— Şimdi sen, burada, Amerikalılara kaçak uyuşturucu yolluyorsun diye ifade vermeğe mi geldin? dedim...

İki yanağı, kurumaya terk edilmiş iki tütün yaprağını andıran adam gülerek cevap verdi:

— Be ağacan! Afyon diye herife una bulanmış bir kile ot sattım, 800 dolarını dolandırdım diye. Tekrar ifade vereceğiz burada; biz, kül yutar mıyız ağabey?..

Ve işte sözün ta burasında, içerden onu çağırdılar. Arkasında kızıl saçlı Seks Kraliçesi kedi, kapıya doğru ilerlerken o, ben de ayağa kalktım. O zaman işte, demin kelepçeli adamın cebinden düşmüş olan yerdeki buruşuk sarı kâğıt gözüme ilişti. Aldım, açtım ve okumaya başladım: Bu bir şiirdi.

İki Lâf

Poliste adımızı sordular.
–Bileklerimden kelepçe vurdular–
Dedi ki biz oyuz
dosyada künyemiz vardır.
Babamız Ahmet annemiz Fatma...
Vaktimiz yoktu evlenemedik
dedik;
Nüfusta kaydımız bekârdır.
Ne avrat, evlat, ne dünür...
Yirminci asırda her şair
bizim gibi düşünür.
İçerde küf ve nem
Demir parmaklık arkasında ısıltılar:
— Geç! dediler;
Aralandı kapı yürüdük,
Eğildi üstünden atlatık– duvar.
Sağnak sağnak
Yağıyordu gökten aydınlık
Yürüdük...
Yar bizimle
gökler bizimle
Sular bizimle başladı yürümeye.
Yürüdük
Demirkapı, Ahırkapı, Adliye.
Yürüdük
Bileklerimizde tel kelepçe
Bütün gece...
Yargıçta suçumuzu sordular
–Bileklerimizde karakol mührü vurgular–
Dedik ki çok
Dedik ki yok
Dedik ki adam öldürmedik kan içmedik

Yalnız iki laf dedik.

Dedik ki

Gün ağardı göğe bak!

Dedik ki

Güneş doğsa sırtımız ısınacak!

Hür bir dünyada mesut insanlar

Onlar için yemiş verir ormanlar

İnsan büyür mihnet küçülür

Ve pürüzsüz sular gibi akar zamanlar.

Yıldızlar omuzların hemen tepesinde

Keder ve hınç Kafdağı'nın ötesinde

Gök bir anne çınar gibi üstünde onların

Ve onlar oynasınlar bu çınarın gölgesinde.

Sokakta yolumuza durdular.

Neticeyi sordular.

Dedik ki

Ya kırmızı ya sarı!

Şahit edip deriz ki gökleri ve tarlaları

Adam öldürmedik kan içmedik!

Yalnız iki laf dedik.

Çıkmalar

Benim sayısız hocamdan biri de Abdullah Cevdet Bey'dir. Eğer çubuk hocalarsa, çok çabuk aşı tutar. İşte bundan dolayı olacak, bende, Abdullah Cevdet Bey'den geçmiş huylar da vardır.

Size bakınız, kendisinden çok duyduğum için aklımda kalmış olan rubaisini okuyayım. (Kusura bakmayın, kendimi bir zamanların –üç beş ay sürmüş de olsa– ağızda söz, parmakta tırnak, nam-luda kurşun olduğum o eski Halkevi şairi; tek irade ile radyolarda, meydanlarda şiir okuması için emri yevmi çıkarılan onbaşı sandım da; okuyayım dedim. Yoksa, yazayım demek lazımdı.)

Evet, Abdullah Cevdet Bey'in, –malum rubai vezinlerinden hiç biriyle değil– hece vezniyle (6-5) yazılmış bir rubaisini yazayım:

*Mâbudum fazilet fikri; namazım
Sevmektir her canı; âciz, muktedir..
Kiblem nihayetsiz sema; yıldızlar
Tebhihemin altın taneleridir.*

Abdullah Cevdet Bey mason mu idi? Bilmiyorum, kendisinden bu hususta ne bir telkin, ne de bir bilgi almış değilim.

Sadede gelelim...

Onda bir gelenek vardır: İster konuşurken olsun, ister, –bilhas-sa– yazarken, çok çıkma çıkmak, yani sayfanın altına –bir, iki, üç, beş– notlar ilave etmek.

İşte ben de müsaadenizle bazı çıkmalar yapıyorum.

1. Ben Abdullah Cevdet Bey'i çok daha fazla seviyor olacaktım; eğer bir başka hocam (Mim Zekeriya Bey) beni “Kahriyat” şairinden soğutan bir hadiseden bahsetmese idi...

Patronum Zekeriya Bey demişti ki:

— Be abdal! Sen ki Kuvayımilliyeci, sen ki antiemperyalist bir ruh taşıdığını söylersin; eğer benim hakkımda yaptığı jurnali bilseydin; ya ondan vazgeçerdin, ya benden!..

Bilir misin sen, benim İstanbul'dan uzaklaşmamın temel sebeplerinden biri nedir? Mütarekede o; beni, İngiliz polisine, Millicidir, Mustafa Kemalcidir diye jurnal etmişti...

2. Biz Büyük Harp çocuk ve gençleri, (Türk Ocakçısı konuşmasıyla Gökalp Ziyacı) Ziya Gökalpçi idik. Hiç unutmam, beni kucaktan kucağı atan Saraylıların önünde onun bir şiirini ne koklamış, ne yana yakıla, aman Allah ne de bir geleceğin dâhi deklamatorü* edasıyla, yandım Allah, okumuştum:

*Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan*

Ve bir gün Abdullah Cevdet Bey'in bir makalesinde şöyle bir çıkmaya rastlamıştım:

*Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: İrfan!*

3. Çıkmanın çıkması:
Roman devam ediyor...

* *déclamateur*: Tumturaklı ama içi boş söylevler veren kişi.

Deniz Onbaşı

Neydi acaba bu büyük suç ki, horozlarla tavukların bile, iki ayaklarının birbirine bağlanması hayvanları esirgeme kurumlarınca suç sayılan bu şehirde, onun elleri kelepçelenmişti?..

Meyhaneden içeri biri girdi. Bu bir ecnebi deniz onbaşı idi. Yine bugün, NATO denizcileri İstanbul sokaklarına lapa lapa yağmışlardı. Yedekte donanma Fransız donanmasıyla beraber...

Genç adam karşıma oturdu ve bira istedi. Meyhaneci: Profesör konuş! dedi.

— Ben İngilizleri sevmem!

— Bu genç İngilize benzemiyor!

— Amerikalıları hiç sevmem!

— Sevmek lazım değil, gâvurca bilirsin; konuş!

— Amerikanca bilmem!

Bilmesen de, bir şeyler anlarsın; meze ne ister?

Fransızca bilir misiniz? Diye sordum onbaşıya...

— Naturellement!

Ve gözlerimin içine öyle muhabbetle, öyle minnet ve –ne bileyim– dolarcasına baktı ki...

Bir anda, her tehlikeyi göze alarak, komşu camından sevgilinin odasına atlayan sevdalılar gibi, birbirimizin apaçık gözlerinden yüreklerimizin ta ortasına, sarkıverdik...

— Buralı mısınız?

— Hayır! Uzak, çok uzaklardanım; meselâ Tripoli, Cibralta, Malta'dan. Fakat buralı sayılırım; Türküm!..

— Türkler çok sempatik oluyorlar.

— Evet! Fransızlar da öyle... Nerelisiniz?

Paris'in kuzey kenar mahallelerinden...

Denizci arkadaşım, bira bardağındaki son yutumluğu yuvarlarken kalkmaya hazırlanıyordu. Ona oturmasını, benden de bir bira içmesini rica ettim. Fakat o, saat 9'da orada olmalıyım! dedi.

— Nerede? diye sordum. Gözleri yavru kuşlarınki gibi parlıyordu.

— Sevgilim! Türk sevgilimde! Bu sabah çıktık gemiden, bugün tanıştık, bu gece buluşacağız. Ne hoş, sempatik, cana yakın insanlarmış bu Türk kızları..

— Oh, ne iyi! Güle güle eğlenin, aşk güzel şeydir; aşk milliyet tanımaz!

Saatine bakarken, evet! diye cevap verdi; fakat benim için değil. Ve tekrar otururken sol iç cebinden bir resim çıkardı; güzel, kabuğu soyulmuş taze iç badem gibi; iri gözlü, çocuğumsu, gülümseyen cana yakın genç bir Fransız kadını; ve, kucığında birkaç aylık çocuğu...

— Bu, dedi, benim karım; henüz evlenmiştik. Beni askere aldılar.

— Ne tuhaf şey!..

— Biz ki, Almanlar Paris'i işgal ettikleri zaman, ordumuz ve donanmamızla Cezayir'e sığınmıştık; şimdi unuttuk o olanları, Cezayirliyle savaşıyoruz. Neyse... Çok severim karımı ve ben bilirim ki şimdi, bu Türk kıızıyla köpüklü şarap içerken karımın iri lacivert tatlı gözleri köpüklü şarabı andıran...

Sustu, gözleri nemlenir gibi mi olmuştu ne?.. Sonra kolunu birden havaya kaldırarak:

— Boş ver! Hayat bu! dedi.

Teknik okulunu bitirmiş, onbaşı imiş rütbesi. İki yıldır asker olarak sürtüyormuş karada, denizde... Ve öylesine meni keseleri dolmuş ki, neredeyse çatlayacak, kan ve irin akacakmış bu dolu keselerden. Tekrar, fakat bu sefer daha sert, kolunu havaya kaldırıp masaya vurarak:

Boş ver! Hayat bu! dedi.

İkimiz de susmuştuk.

— Hey! Sideri... Çalsana şu plağı! Hani benim çok sevdiğim Rumca plak. Ve meyhaneci plağı ararken, arkadaşşıma gülerek:

— Şimdi size güzel bir plak dinleteceğim dedim; mersi! memnuniyetle! dedi.

A... Ne tuhaf... Plak çalarken, arkadaşşımın yüzünden kara bir bulut geçer gibi olmuştu. Başı döner, gözleri kararır gibi bir şey... Ve kekeledi...

— Hayır! Hayır! Rica ederim... Üzer beni bu havalar...

— Halbuki bu bir güzel Akdeniz havasıdır. Beğenmediniz mi hiç?.. dedim.

— Hayır! Beğenmedim değil... İçimde bir yakan, bir yıkan hatırayı harekete getirdi.

Arapça mı parolları?

— Hayır! Rumca!..

— Evet! Ama, çöl, hurma, sıcak Afrika kokuyor... Kuzey Afrika. Akdeniz ama, soluk, hazin; denizlerinin köpüğü yumuşak ve şeffaf Tunus, Cezayir...

Ve başı önüne eğik, elleri masada, gözleri cam gibi renksiz ve parmakları hareketsiz yavaş yavaş anlatmaya başladı:

— Biz üç Fransız, yirmişer adım ara ile adam boyunda, kirpileri andıran acayip bitkileri siper alarak dağ bölgesine doğru ilerliyoruz. Bir gece keşif vazifesi verilmişti. Cezayirli ekseriya geceleri saldırırlardı bizim karargâhlara.. Benim karşıma yağız genç bir adam çıktı. Onun da elinde benim gibi silah vardı. Ah!.. Zavallı insanlık, zavallı yağız Cezayirli dostum.. Ben onu vurmasam o beni öldürecekti. Sizin anlayacağınız, kendimi korumak için de olsa; o gün ben bir adam öldürdüm. İşte ne vakit oranın yerli halk şarkılarını hatırlatan böyle bir hava dinlesem... Şarkının sıcak melodisi, bana seslenir gibi olur: Sen bir katilsin! Sen bir insan öldürdün... Katil! Katil!..

İşte o gün bu gündür, bütün sömürgeler halkının hürriyete, aydınlığa kavuşması için Allah'a dua ederim... Benim için mazlum bir Cezayirli, sömürgeci bir Fransızdan daha sevimliye, düşünölmeye değer... Nasıl ki bir Kübalı...

Bakıştık... Uzun uzun bakıştık... Gözlerimizin iç dünyasını tanıyarak, severek, gözlerimizin ışıklı iç dünyasında birbirimizle ayrılmamacasına kucaklaşarak bakıştık. İkimizin de birbirimizin boyuna atılması bir oldu. Öpüşürken ikimiz de birbirimizin yanağında parlamaya başlayan bir sabah yıldızı gibi, birer damla göz yaşının parladığını gördük.

O gitti, ben biraz daha kaldım. Canım hiçbir şey söylemek, konuşmak hatta, düşünmek istemiyor.

Yavaş adımlarla kapıdan çıkarken gördüm; O sırada, karakoldan çıkmış olan kelepçeli adam önde, onun karşısında bir polis, daha arkalarında küflü yarım limon kabuğu fötr şapkalı adamla kedi ve en arkada, evet en arkada Fransız deniz onbaşı yürüyorlar.

Hepsinin başları önlerinde ve gökte yıldızlar hepsi için, hepimiz için ışıldıyor...

Sokaklar, caddeler, ana caddeler yabancı devlet denizcileriyle dolu... 6ncı filonun gemileri, kapıları açılmış kümeslerin sağa sola uçuşan kümes hayvanları gibi salıvermiş karaya bütün içindekileri. Haydi barlar, meyhaneler, kârhaneler ve hatta o türlü haneler! Günleriniz aydın olsun!..

Değerli katınızadır.
Yazan Pötürgeli Hamzadır
Alan gurbette Abdülkerim
Evvelâ mahsus selâm eder
İki gözlerinden öperim.

Elhamdülillâh ki sağız!
Dört nala koşuyor zaman
Günün birinde konuşacağız.

Nasılsınız?
Nasıl Ahmet?

Tütüm tütüm tüter gurbet
Siz orda biz burada
Gurbet bıçaktır yarada
İstanbul'da sıkıyönetim
Örfi idare Ankara'da...

Nasılsınız Sabiha Hanım,
Nasılsın Zikri Ağabey?
Ölüm değil bir şey
Ayrılık zor!

Orda İslâm mezarlığı var mı?
Yabancılar nereye gömülüyor?
Kaçınız öldü; kaçınız sağ?
Sağ kalanlar hiç olmazsa
Gönderin resminizi!

Çok değiştinizse eğer
Resme yazın isminizi.

Küçüktüm İtalya'yı gördüm
Kayalar maviliklere uzanıyordu;
Özlem özlem yanıyordu
Deniz fenerlerinde şey...

Nasılsınız yiğit Mehmet.
Nasılsın Zikri Ağabey?

Sonrasını hatırlamam
Nereye geçti vapur,
Nereden su içti vapur?
hatırlamam...

Simirna'da incir üzüm
Kilikya'da çeltik pamuk;
Ana avrat çoluk çocuk
Sattılar üç batmana!

Altıncı Filo yoldadır.
Müslüman evlerinde
Naylon kadın külotları biçiliyor.
Ölmek değil bir şey,
Satılmak zor!

Hatırlıyorum ki hürdük.
Tepelerde yükselen ayı görürdük,
Bakracımız bakırdandı ay gibi
Evlere taze süt götürürdük.
İşkambil oynardık altı kol,
Fasulye pişirirdik elimizle;
burnunu silerdik helal çocukların
kendi mendilimizle.
O ne yoldu göklere açılan yol!
O ne tatlı şeydi ümit!
Açıl be paslı kilit!

Bir vatan ki
Çığlık çığlık
Akardı şarkılar caddelerinde çığ gibi.

Bir vatan ki
Şimdi
Çemberi paslı
Üç kaburga kemiği kırılmış
eski bir şarap fıçısı gibi.
Gurbetteyiz gurbet!

İşte böyle yiğit Ahmet,
İşte böyle Abdülkerim!

Tekrar selâm eder
İki gözlerinden öperim.

Elhamdülillâh ki sağız;
Dört nala koşuyor zaman
Yakında buluşacağız.

Dağlarda ateş yakan çobanlar
Artık atom enerjisinde ısınır
Fildişi parmaklarından akar zamanlar
Milyonca ve milyonlarca asır
Tek bir ülke ve tek bayrak
Ne sınır ne sınıf ne diktatör.
Bizimdir bu deniz, bu gök, bu toprak
Duy ve düşün ve gör.

Duy ve düşün Kerim!
Sondan bir öncesidir bu,
Gözlerinden yanaklarından öperim!..

Ve o gece, evet o gece, kati kararımı verdim, Cezayir'e gideceğim. Her nasıl olursa olsun, her ne bahasına olursa olsun Cezayir'e gideceğim. Burada yapamadığım şeyi orada yapacağım. Orada çarpışacağım emperyalizmle... Belli ki artık; toprağımda, dost gibi de gelmiş olsa, yabancı asker, yabancı üniforma görmeye, yabancı dili duymaya daha fazla tahammül edemeyeceğim. Ve çocukluğumda –ilk dünya harbi mütarekesinde– donsuz, pilili etekli bir İskoçyalı çavuştan yediğim dayağı hatırlıyorum. Ve... Yıllarca da süreceksin, gözlerim nemli ve bulanık; meçhul semtlere doğru, yola düştüm.

Kurûn-ı ûlâ

Başlangıçta sonsuz doğumlara gebe olarak, özünde her imkânı saklayan Kaos vardı ve cisimler henüz biçimlerini alamamıştı.

Allah önce karaları, sonra denizleri, sonra onları her taraftan saran gökleri ve en son ışığı var etti.

Daha bölümlere ve dilimlere ayrılmamış olan uçsuz bucaksızlıkta sıra ile kayalar, bitkiler, hayvanlar meydana geldi. Artık bir şey eksikti: İnsan.

Rab insana “ol!” dedi ve insan oldu.

Ve Rab insana dedi ki: “Sevecek, acıyacak, ıstırap çekecek ve... İnanacaksın!”

Bitkiler boy boy, renk renk, çeşit çeşitti. Hayvan soyları içinde hem ot yiyiciler hem de karnivorlar vardı ve onlar birbirlerini yedikçe çoğalıyor ve çoğaldıkça birbirlerini yiyorlardı.

İşte insan kuşakları da böyle idi. Doğuyor, büyüyor ve her ölü yeni bir canlı bırakarak ölüyordu. Tıpkı o edimme tabakası ki incelir ölür ve yerini alttan gelen sellüllere terk eder.

Hülasa, kuşaklar kuşakları takip etti ve zamanlar boyunca ve mekânlar içre olaylar olayları takip etti. Tıpkı günlerle gecelerin birbirlerini kovaladığı gibi. Ve Mısır ve Kalde ve Asur ve Finike ve Yunan ve Roma ve efendi ve esir.

Ve tarih içre, bir zaman geldi ki, efendi, geniş uzayda topraklar üstüne kılıcıyla çepeçevre bir kandan sınır çizerek, “İşte burası benimdir!” dedi.

Göklerin sayısız yıldızları ve efendinin yıldızlar sayısınca köleleri vardı. Yıldızlar gökten toprağa düşüyor ve köleler efendiden efendiye devrediliyordu. Esirler, kökleri havada, altın meyveler veren zümrüt dalları yerde cennet bahçeleri yapıyorlardı; efendi için. Ve bahçelerin toprağı yağlı çıralar gibi yanan kölelerin külleri

ile gbreleniyordu. Ve bu bahçeleri sulayan nehirler, bu kölelerin alın teri ve gzyaşıydı.

Efendi, sert toprağı benim için sreceksiniz derdi. Bal renkli ineklerin kadife tüylü memelerini benim için sağacaksınız derdi. Ve benim emrimle iftleŖecek ve benim için doğuracaksınız; benim koynuma vermek için 13 yaşında diri gl tomurcuğu gğsl kız çocukları ve hurma ağızlı genç ocuk oğlanlar. Zira Nobiltas'a mensup olmak Jüpiter'in neslinden gelmekle birdir.

O efendi ki, koyunlar ya siyah olur derdi, ya beyaz. Beyaz koyunlar benim, siyah koyunlar da yine benimdir.. Derdi. Arılar benim için sarı bal, baŖaklar benim için olgun zl taneler verecektir. Balık eti. Bildircın eti, kaynak suyu, salkımlar ve Ŗarap, kayısılar ve kayısı glleri, her Ŗey benim içindir derdi. Ve o esirler ki, yüz yıllar, bin yıllar boyunca kirpi derili kara toprağın üstünde yüzükoyun srndler; gğsleri kan, alınları ter, gözleri yaŖ akarak.

O esirler ki, Hint ve Kongo ormanlarındaki ur ur benekli yılanların derisinden yapılan kırbalar, Ganj ve Nil kıyılarında yalnız onların sırtına inerdi.

O esirler ki, esir doğar, esir lrlerdi. Tarlada ırgat, sitede iŖi, sarayda hizmetkrdılar. O toprak testilere benzerlerdi; kulpu varsa er, kulpu yoksa diŖi idi ve testilerin nasibi yere alınmak, yerde paralanmaktı.

O esirler ki susuzluktan dilleri mantarlaŖır, mideleri susuz süngerlere dönerdi.

Buğdayı iki taŖ arasında oğtp tuzlu suda yoğuran, hamuru kan ve gzyaŖıle mayalandırıp ekmek yapan hep bu esirlerdi.

Ve Ra hakkı için ve Jüpiter hakkı için bu böyle idi.

Ali ve Babası

İki yanağı kurumaya terk edilmiş iki tütün yaprağını andıran adam, babama Kürt Ali derlermiş, diye anlatmaya başladı.

Ali'nin oğlu Yezit olacak değil ya; ya Hasan olur, ya Hüseyin. Benim adımlı da Hasan koymuşlar. Babamı hiç görmedim ben. Onun hakkında bütün bildiklerimi annemden bilirim. Annem, benim babama çok benzediğimi söylerdi. Şimdi toprak yarılrsa da çıkıverse, yüz bin adam arasında onu tanırım gibi geliyor bana.

Bu şehre, bilmem kimin yedeğinde gelmiş. Sıra ile askeri ortaokulunda, sonra tıp lisesinde okumuş. Tıbbiye-i şahanenin son sınıflarında iken kovulmuş... Puşt mu imiş, sarhoş mu imiş, bıçak mı taşırılmış? Hayır! Benim babam öyle olamaz. Kürtler, bütün dağ adamları gibi isyancı bir ruh taşırlar. Bir gün, padişah olmazsa, şehzade olmazsa ne olur sanki?.. Diye bir laf etmiş. Bu sözü biri ötekine söylemiş. Öteki daha ötekine ve derken jurnaller, kovuşturmalar, Divaniharplar ve, babam atılmış okuldan. Sonra ihtilâl olmuş, babamı eczacı olarak hudut kasabalarından birine yollamışlar. Bir çeşit sürgün. Burada da babamın başına bir şeyler gelmiş. Dağa çıkmış o zaman... Bundan sonrası için, hiç kimse, babam hakkında bir şey bilmiyor.

Ben burada doğmuşum. Evet, baba nedir bilmem ben... Baba nedir? Bunu bilmeyerek büyüdüm. Babalı insanlara, bütün babalara karşı içimde tuhaf bir duygu vardır. Ne vakit birisi baba diye seslense, kızgın yağda kabağan su damlası gibi, içimde cızlayan bir acının kabardığını duyarım.

Her çekirdek, düştüğü ağacın gölgesini taşır içinde. İnaniyorum ki, babamdan bana geçen şeyler, anamdan geçenlerden çok fazladır. Ben solağım, babam da solakmış. Bakışlarım tıpkı babamınki imiş. Hatta bana öyle geliyor ki, inançlarım da babamınkilerdir. Onu hiç görmediğim, ondan hiçbir telkin almadığım halde mesela annem Hanife Hanım, Hanefidir; ben Şiiyim.

— Ne demek Şiiyim.

— Annem bana küçükken Amentüyü öğretirken “iyilik de Al-

lah'tandır kötölük de" dediği zaman itiraz etmişim. Anne! demişim, hiç kötölük Allah'tan olur mu? Allah insanı kötü yapar mı?

Ve, iki yanağı kurusun diye güneşe serilmiş iki sarı tütün yaprağını andıran; küflü yarım limon kabuğu fötr şapkası kulaklarına kadar geçmiş olan adam, Hasan:

— Neyse... Bırakalım bunları! dedi... Sen Emil'i nereden tanıyor-
yorsun? O gün, koluna niçin kelepçe takıldığını biliyor mu idin?..

Ve ocağa bir kürek daha kömür atarken, alnında biriken ter damlalarını sol elinin sırtı ile silerek:

— Boğaz'ı geçtik, artık yabancı sulardayız! diye mırıldandı.

Otel Halkı

Emil, (kelepçeli adamı) işte o, duvarlarının havı dökülmüş, loş ışıklı Kazablanka otelinde tanımıştım.

Bu otel bir Gregoryen kilisesi kadar mistikti. Orada hep, derinlerden gelen hafif org sesleri duyar gibi olurdum.

Kapıdan girer girmez, solda, caddeye bakan her iki penceresinin tozlu tül perdeleri yaz kış inik duran bir salonu vardı.

25 mumluk ampulle aydınlanan bu giyimsiz salonun tek göz alıcı süsü, her zaman kilitli duran piyanosu idi.

Ortada iri fil ayakları üstünde alabildiğine düşünen lök oturmuş bir ceviz masa bulunuyordu ki, üstündeki kara toprak sigara tablalarının içi, her zaman izmaritlerle dolu idi. Ve masanın etrafında sıralanan hantal koltuklar, gerdanı sarkmış, derisi buruşmuş, koltuk altları sökülük şişko madamalar gibi durmadan geçmiş konuşuyor veya dedikodu yapıyor sanılırlardı.

Otelin müşterileri de, hizmetini görenler gibi sessiz ve acayip insanlardı.

Tek sağlam ayağı üstünde dakikada yetmiş kere dönen bir vale vardı ki, keçi gibi inatçı, sözleri keçi sütü gibi yararlı ve besleyici ve işte o kiraz dalından yapılma bir baston kadar doğru idi.

Hım hım bir gece bekçisi vardı ki pek az konuşur, ne dediği bir türlü anlaşılmaz, ikide bir bilinmeyen bir dilden kendi kendine söylenirdi.

Leblebi yer gibi aspirin yutar; geceleri saatte bir, konyaklı kahve içerdi.

Ve sözün kisası o, Ovid'in *Metamorfoz*'undaki altın çağdan antika kalmış som bir iyilikti.

Otelin kâtibi de, müdürü de, hatta sırasına göre kapıcısı da, artık yetmişine yaklaşmış olan patronu idi.

Bu kalender tabiatlı, sessiz patronun aslen İtalyan olduğu söylenirdi de ne tuhaf, hiç İtalyan müşteri almazdı.

Bir de Iraklı, Suriyeli, hatta bazen Afrikalı Arapları almazdı. Zira, bu hususta, onun kendisine göre düşünceleri vardı.

Nasıl doğmuş olurlarsa olsunlar, hep yabancı yönetimi ile şüpheli ve kırbaç altında yaşadıkları için, içi başka, dışı başka insanlar olmuşlar ve hilekârlığı, yalanı ikinci bir tabiat haline getirmişlerdir... Derdi.

Hatta İtalyanlar da öyle değil midir? derdi. Çeyrek yüzyıl süren Faşist rejim bu ince, bu artist Akdeniz milletinde karakter adına ne bırakmıştır?

İşte böyle sözler ve yah! dercesine, insanın yüzüne bakarak, öyledir pašalarım; öyledir! diye kendi kendine doğrulardı.

Çok iyi bir insandı o ve yumuşak, bembeyaz saçları gibi yumuşak, bembeyaz bir yüreği vardı.

Rivayete göre hiç evlenmemişti. Değil sadece söylenenlere, benim gördüğüme göre de kızdığı hiç, ama hiç olmazdı.

Otel müşterilerinin çoğu devamlı müşterilerdi. Bundan dolayı da bir ailenin fertleri gibi birbirlerine kaynaş dolaş olmuşlardı.

Bir Rum Dimitro vardı ki, bütün gece kitap okur, gündüzleri, yoğurtçuların mahalleye çıktıkları ikinci saatlerine kadar uyurdu.

Bir karı-koca vardı ki, herkesin ak dediğine kara der, yan yana durdukları zaman, iki iri Kastamonu yumurtasına benzerlerdi. İkisi de, şişmanlıklarından beklenmeyecek kadar zekiydiler ve küçük ağızlarından kocaman sözlerin çıktığı çok olurdu.

Bir İngiliz bar artisti vardı ki, hakkında rivayet edilenlerin en az çirkin olanı, tualete bile beraber gittiği köpeğiyle cinsi münasebette bulunduğu idi.

Bir Parta Lazo vardı ki, kızdığı zaman, ilk yaptığı hareket, iki elini birden ayıp yerine götürmesiydi.

Hülâsa, çeşitli insanlar vardı ama, ben bunların içinde söyleyenin cinsine göre, çeşitli adlarla çağrılan birini, Emili çok seviyor ve nedense ona sokulmak, ona çok yakın olmak istiyordum.

EMİL

Emil otele çok defa gece yarıları, nadiren ayık olarak gelirdi. On-
dan hepimiz çekinirdik. Zira, çabuk kızar ve gücenirse, 27 Mayıs değil, 37 mayısın kardeşlik manifesti okunsa gene barışmazdı. Olmadık şeye darılır, kim olsa azarlar, tam deyimi ile pire için yorgan yakardı.

Polise mi kızdı? En azdan polis müdürüne telefon açar; bakkala mı canı sıkıldı, belediye reisine atar tutar, en küçük adamı, en azdan, valiye, bakana, Başbakan'a şikâyet ederdi.

Cevabı da hazırdu: "En kısa yol, hattı müstakimdir" derdi.

Ve derdi ki: Bütün kötülüklerden mesul olanlar, bizi en üst kademedede yönetenlerdir.

Bir gün otelin patronuna, bu, dünyanın bazen en sevimli bazen en asık suratlı; bazen alçak gönüllü bazen mağrur; şimdi bir karaca gibi yumuşak, biraz sonra, pençe atmaya hazır bir karnivor gibi yırtıcı ve isyankâr adamın, tepeden tırnağa kadar kompleksten ibaret insanın kim olduğunu ne kadar öğrenmek istedim; dedim.

Patron uzun uzun güldü ve dedi ki:

Ben onun hakkında, sadece sizin bildiklerinizi biliyorum. Yıl var ki burada kalıyor. Bu bir yıl içinde yalnız kırk yaşlarında bir hanımın onu ziyarete geldiğini gördüm.

Kibar, mahzun tavırlı, insana biraz da günahla bakmak iştihası veren bu kadına canikom! Der o... Canan adı galiba.

Her defasında salonun bir köşesine çekilip saatlerce konuştuğu bu hanım, boyu bosu, düz sarı saçları, açık laciverde çalan gözleriyle hiç de bizim esmer ince yapılı, yüzünün çizgileri sert ve derin Emil'in yakın veya uzak bir akrabası olması ihtimalini akla getirmez.

Otele gelmediği geceler öyle sanılır ki bu kadınla beraberdir. Başka, hiç kimsenin onu aradığını, ona bir mektup geldiğini hatırlamam.

Peki, kimdir, nedir, necidir; bekâr mı, dul mu, evli midir? Yeryüzünde kimi kimsesi var mı? Bilmiyorum. Ama bütün şehirde, onu tanımayan yok gibidir. Hafta geçmez ki otele gelen müşterilerden biri kendisini görüp de, çok eski bir tanıdık gibi, ilgiyle selamlamasın. O bütün bu tanıdıklara elini kalbine götürüp dervişçe bir selamla karşılık verir. Ve hep aynı ton, aynı yumuşaklıkla sorar:

Nasılsınız efendim?.. Ve onlar, bazen onu nereden ve nasıl tanıdıklarını tam bir açıklıkla hatırlayamaz; gülümserler.

Kendisine sefil kadınlarla ağzı içki kokan sefih gemicilerin bulunduğu adi kabarelerde de, semtin en kibar gece lokallerinde de rastlamak mümkündür.

Akşamları ilk uğrağı hemen daima meyhanedir. Bir bakarsınız Pandeli'nin stilize restoranında, bir bakarsınız Agop'un dört beş

metre karelik demhanesindedir. Onu bir milletvekili, bir profesörle olduğu kadar, bir sokak serserisi veya kaptıkaçtıci bir Rum çalgıcı ile yan yana görmeniz de mümkündür.

Yanıdakilerin her zaman sağında yürür ve eğer kapıdan içeri girmek icap ederse, ötekine buyurun diyen ikiden biri o değildir. Hem size tuhafını söyleyeyim mi? Biz onun ne kazandığını, nasıl kazandığını da bilmeyiz...

Sizin anlayacağınız, Emil, yalnız kendisine benzeyen bir insandır işte...

*Bir varmış bir yokmuş masal bu
Bu bir garibin çocukluğu*

*Suda köpük gibi bembeyaz
Anam söz bilir çalarmış saz
Babam ne Beymiş ne Beyzade
Doğmuşum unvandan azade
Doğmuşum burdan çok uzakta
Güneşe en yakın toprakta
Sallanmışım tahta beşikte
Uyutulmuşum serinlikte
Hasır üstünde yürümüşüm
Gökte ay gibi büyümüşüm
Bir sabah vakti birkuş gelmiş
Beni kanatlarına almış
Aşalım demiş bulutları
Daha daha daha yukarı
Yıldızlara uçalım demiş
Gak demiş bir olgun yemiş
Ve guk demişim bir damla su
Aşmışız dağları bulut
Eflatunun Gök Cenneti'nde
Yaşamışım serazat zinde
Sonra kuş altın kanatlı kuş
Kanatları düşmüş uyumuş
Yanan bir bulut gibi yere
Düşmüş karışmışım sizlere
Sevmek istemişim toprağı
Şu kel tarlayı kambur dağı
Akan suyu kaçan Ceylanı
Hepsinin üstünde insanı
İnsan ki demişim pek ola*

Allah gibi sonsuz tek ola
İnsan ki ben bir parçasıyım
Yüreği beyni kalçasıyım
Ve anlamıştım ki hal başka
Hakikat başka hayal başka
Gökte duyduğum başka masal
Ne meyve verdi silktiğim dal
Ne süt verdi sağdığım inek
Ne bal var ortada ne petek
Ve işte böyle bir sırada
Şarkılar söyledim arada

Göge elmalar atıyorum
Düşen yıldızlar tutuyorum
Eskiler alıyorum
Yeniler satıyorum..

Orta Çağlar

ORTA ÇAĞLARA GİRİŞ

Ve işte böyle bir ortamda; Rab, Oğul ve Ruhulkudüs demek olan İsa, batı Asya'nın Resuller beşiği olan sıcak bir ülkesinde yeryüzüne indi.

Bir gecede ki, yer ve gök Yahova'nın zift kazanı gibi kaynıyordu ve zambak beyazı İsa'nın ince pembe dudaklarından serinletici bir ümit yeli esti:

“Yeryüzüne, insanoğlunun çektiği acıyı tatmak ve böylece mutlak kemale deneyle ermek için indim.”

“Ve insanoğlu, öbür dünyada, bu dünyada çektiği acı kadar tat ve mutluluğa kavuşacaktır.”

Ve bu ballı çörek gibi insanı kut ve mutla doyuran büyük müjdeye Asya Avrupa ve Afrika'nın bütün mazlum halkları koştular.

Ve her din, yeni dini yadırgar.

Ve o zamanlar, üstünde asla güneş batmayan Roma'nın dini, bin bir altın boynuzlu ilah Apollon'un dini idi.

Ve, Filistinli Talmudcular, kendi dinsel otoritelerine dokunmadıkça bu gök dinleri ülkesinin Romalı boyunduruğu altında yaşamasını, yadırgamamışlardı.

Öylesine ki, Rab, Oğul ve Ruhulkudüs olan Yesûğ'un çiçek dalı omuzlarında Non Situayyan suçlulara mahsus olan kaba ağır odundan mamul kaba haçla, Golgota'ya doğru küfür hakaret ve işkenceyle sürüklenmesini istek, hatta kıyasıyla sevinçle benimzediler. Ve işte böylece, İsa dini, Roma ve Filistin'de hâkim sınıflarca yadırganan bir yeni din idi.

Her kim ki bu yeni dine inanır; o, Senyörlerle Senatörlerin zevk ve kahkahadan atlarcasına katıldığı statlarda gazlara bulanarak yüksek direklere asılır ve topuklarından ateşlenip çıra gibi yanarken, koca meydan; gece ortasında güneş doğmuş gibi, apaydınlık olurdu.

Ve her kim ki, bu yeni dine inanır; o, sanatkârane işlenmiş altın çubuklu beşik arabalarda bir ellerinde şarap dolu çanaklar ve öbür ellerinde kayısı sarısı meyvelerle meydanlara duhul eden senyörlerle senatörlerin gözü önünde güneş doğar ve batarken yapılan dualar ve tunç çığlıklar ortasında, esir gladyatörlerin kan ter içinde kımıldattığı madensel kapılardan fır sıçrayan azgın aç kaplanların önüne atılırdı da, işte o zaman senyörlerle Romalı asil halk kaburga kemikleri çatlarcasına gülerlerdi.

Ve işte böylece, tam üç yüz yıl, İsa dini, gizli mağaralarda, yeraltı dehlizlerinde, çöllerde ve dağ başlarında gizli olarak yayıldı.

Ve öylesine gizli ki... Tanrısal Kayzerin koynunda bir Isfahan gülü gibi ve dipdiri ve kayıtsız yatan kraliçe bile bu gizli din salıklarındendi.

Ve bir gün erimiş ateş seller halinde bütün Avrupa'yı istila eden Orta Asya ordularına karşı utanç ve mutlak yenilgiden halas olmak isteyen Kayser, son çareye başvurdu. Ve dedi ki:

Ey halklar ve ordular! Gökte İsa'nın beyaz elini görüyorum. Bu, Rab Oğul ve Ruhulkudüs'ten bir müjdedir. Artık Romalının resmi dini Yesuğ'un dinidir.

Ve zafer kazanıldı. Zira, ordunun bütün eratı İsa'nın gizli dinini kullanan Hırıstıyanlardı.

Ve tarih boyunca her yeni din, eninde boyunda hâkim sınıfların otoritesini hâkim kılmakta idi.

Ve işte böylece beli zünnarlı rahipler, beli kılıçlı şövalyelerin, senyörlerle senatörlerin dost ve ortağı olarak mukaddes cennetin altın anahtarlarını satar oldular. Ve işte böylece, Ortaçağ, İsa'nın bir ümit müjdesi halinde esen beyaz beyanınin değil, kara bulutların köpürttüğü zulüm ve işkence rüzgârının estiği toprak oldu.

Ve bu çağ da artık; bir zulüm, işkence ve hürriyetsizlik çağı idi.

Şimden geru, Romalı efendinin yerini alan derebeyi ile Suzeren ve Vassalların nasipsiz serflerle olan tarihşumul savaşı başlamıştı.

Ve böylece Suverenler ve Vassallar var idi. Ve daha sonra, Karolengler devrinde kendisine Beneficium verilen kimse Beneficium verenin Vasallığını kabul etti”

Senyör Vassalı korur. Vassal da, Senyörün düşmanına düşman olurdu. Ve böylece aç yığınların aç solucanlar gibi gözsüz, sü-

ründüğü geniş topraklar kontluklarla Düklüklere ayrılmış oldu. Kontluklarla Düklükler, babadan oğula devredilirdi. Tıpkı Serflerin esirlik zincirlerinin oğullara devir edildiği gibi..

Ve Kontlarla Düklerin altında daha küçük Senyörler ve onların altında daha da küçük Senyörler vardı. Ve işte bu hiyerarşik sömürüm örgütü böylece bir örgüttü.

“Ve böylece, küçük Senyörlerden krala kadar yükselen bir sosyal nizam teessüs etti.”

Evet işte böylece, bir zamanlar muazzam ve muhteşem Roma imparatorluğunun hükümran olduğu üç kara parçasından ibaret eski dünyada yabancı mantarlar gibi yeni yeni beylikler belirdi.

“Ve işte böylece Beneficiumdan yeni bir rejim doğdu.”

Büyük efendiler, “ne vakte kadar süreceği belli olmayan” soygunculuklarını devam ettirebilmek için. Ekmeğin beyazı, ballı ve üzümlüsünü rahatça yiyebilmek için... Yeni doğmuş bir çocuğun pembe beyaz yuvarlak topuğu kadar körpe memeleri henüz baş göstermeye, pembe beyaz koltuk altları henüz tüylenmeye başlayan taptaze Havva kızlarının masum bakireliğini her gece zevkle ve rahatça dişleyebilmek için ve hülasa, babadan miras olarak intikal eden bütün revasız nimetlere sahip kalabilmek için şan ve şevketlerini daha küçük efendilerle paylaşmaya rıza gösterdiler.

Ve işte böylece “ortaçağ derebeylik nizamında tam bir eşitsizlik mevcut idi.

Ve hülasa, büyük toprak sahibi asiller vardı. Din adamları var idi.

Ve... Olabildiğine esir, alabildiğine aç bir yoksul işçiler ordusu var idi.

Ve senyörler şatolarda ve papazlar mukaddes ve mübeşşir kilise topraklarında şahane bir hayat yaşırdı da, tıpkı ilk çağlarda olduğu gibi – birbirinden ancak şekilden ibaret bir zarla ayrılan serflerle yarı hür işçilerin nasibi iki pula satılan bir meta olmaktı. “Serfler efendileri namına tarlalarda çalışır ve kazançlarını olduğu gibi onlara verirlerdi. Toprakla birlikte alınıp ve satılırlardı. Ve ilk çağdaki esirlerden farkları, sadece ailece alınıp satılmaları idi.

“Şehirler halkı da, bu bölgenin senyörüne bağlı idi. Zamanla, şehirde oturanlar, sanat ve ticaretle zenginleştiler. Efendilerinden para karşılığında hürriyetlerini satın almaya başladılar. Böylece, serbestliğe kavuşan yeni bir sınıf ortaya çıktı ve bunlara, Burjuva dendi.”

Kim bilir belki bir gün gelecekti ki, artık, bu Burjuva Sınıfı, orta çağın hâkim Senyörler Sınıfı gibi, Senatör ve milletvekilleriyle ve din adamlarıyla beraber el ele her şeye sahip ve yeni doğacak olan bir makine medeniyetinin Köle Sınıfına, bütün seyrüsülûkiyle hâkim olacaktı.

Üç Evler

İşte şimdi o, tam elli yıl sonra, başını uzak geçmişe çeviriyordu.

O ilk çocukluk günlerinin mesut evlerinden biri, sünnet olduğu evdi. Aynaları yoktu, yahut hatırlamıyordu amma, göbeğinin biraz alt hizasından tutup öne doğru çektiği sakız beyazı entarisinin alt kısmını düşünerek, o zamanlar dört yaşlarında kadar olduğunu tahmin ediyordu.

Bu ev, öbür ikisinden daha büyük ve geniş avlulu idi. O da ötekiler gibi kadim Romalı evlerini akla getiren eski zaman hanları cinsinden ortası avlu, dört yanı yapıdan ibaret, kale gibi bir evdi.

Taş yapma mı idi, tuğla mı, şimdi bunu hiç hatırlamıyordu.

İşte sünnetlik odası bu evin üst kat odalarından biri idi. Ona o zaman çok hediyeler gelmiş, koyunlar kesilmişti.

Aşağı katta mı sünnet olmuştu, yattığı odada mı? Şimdi bilmiyordu. Sünnetlik zamanı boyunca, sadece bir kadın yüzü görmüş olduğunu hatırlardı.

Sonra... Bu sıcak iklim şehrinde, bu evde, kırk yılda bir rastlandığı rivayet edilen fındık iriliğinde dolu yağarken, içinde fıstıklar yüzen koyu kırmızı-yeşil renkli bir çay içtiğini de anıyordu.

Evlerinin dış âleme açılan pencereleri olmadığı için odalar havayı yaz kış geniş avluya açılan kapılar vasıtasıyla alırlardı.

O zamanlar henüz bir yaşına basmamış olan kız kardeşinin üvey bir annenin elinde tartaklanışını gördüğü ve sırtında pençe pençe mor izler bırakan tokatların şakladığını duyduğu oda da işte bu oda idi. Üvey anne, onu hem büyükçe bir leğende yıkıyor, hem mıncıklıyor, hem de mırıldanıyordu.

Ve o bunu görüyordu da, hiçbir şey söyleyemiyordu. İşte, bir ömür boyunca değişmez bir karakter halinde taşıdığı hınç ve içli-liğinin menşei de galiba bu idi.

Babası galiba iki evli idi. Çünkü öz annesini bu evde görmüş olduğunu hiç hatırlamıyordu. Onu görmüş olduğu ev şimdi hayal meyal

hatırladığı üç evden ikincisidir. Bu ev işte, parmakları hilal gibi ince ve sarı, gözleri kaysı kadar iri ve sapsarı anneciğinin öldüğü evdi.

Tek kanatlı, filizi boyalı, kalın bir kapı, geniş toprak bir antre; iç avluya girince, hemen solda mutbak hizmeti gören karanlık bir oda, onu bir oda daha takip ediyor. Bu odaların tam karşısında haremlik kısmını teşkil eden kapıları kalın demir sürmeli odalar. Diğer iki hatta da odalar. Bir toprak merdivenle çıkılan, üstünde at koştur koşturabildiğin kadar, yılankavi toprak tıraş, oda yok.

Annesi işte bu evde ölmüştü. Onu sadece, göğe yükselen ezan sesleri arasında kısık bir inilti halinde hatırlıyordu. Gençti kadın ve artık sapsarı çökük yüzü küçümencik kalmıştı. Babasıyla geceleri bir yatakta yattıkları odada bir iki basamakla çıkılan bir üst hücre vardı. İşte annesi son olarak burada yattı ve burada öldü...

Çok yaramazdı. Şehrin limana doğru genişleyen meydanının sağındaki caddede koşarken, bir fayton arabasının altında kalmıştı da, onu bu eve taşımışlardı.

İtalyan istilas da, o bu evde iken olmuştu. Hiç unutmuyordu, mahallenin nice erkekleri düşmanı göğüslemek için evlerden çıkmış ve bir daha geri dönmemişlerdi. Şimdi evlerin avlularına düşen şarapnel parçalarını düşünüyordu da, bir hayat boyunca niçin antiemperyalist, olduğunu çok iyi anlıyordu.

Üçüncü ev, konforlu, zengin yapılı idi ve galiba mermer olan iç avlusunda bir havuz vardı. Bu ev, belki de hala veya amcalardan birine aitti. Kaç amcası ve halası vardı, hatırlamıyordu amma, sanıyordu ki, çok kardeşmişler. Dış kapıdan girerken sağda, çini döşeli helâda şimdi kim olduğunu bilemeyeceği kendisi yaşta biriyle yine kendisi yaşta simsiyah parlak abanoz derili, mavi boncuk gözlü bir kız çocuğu üzerinde cinsi münasebet taklitlerine benzeyen oyunlar oynamışlardı.

Avlunun dört tarafını çeviren odalar, hiç de babasının evindekiler gibi mütevazı değildi.

Tertemiz filizi boyalı duvarları sıcak mevsimlerde dahi serin boya kokan bu odalar, bu loş odalar, ne kadar mistik ve hep bomboştu. İşte bu odalardan birinin önünde nasıl haşlandığını hâlâ hatırlıyordu o.

Mermer avlunun tam ortasındaki havuzun etrafında oynuyordu. Aklına bir şey gelmiş ve bu odanın önünde bir düğün arabasındaki gelinin dedikodusunu yapan hanımlara doğru koşmuştu. Bu evde, hatta bu evlerin hiçbirinde iskemle bulunmazdı o zamanlar ve insanlar, yere serili hasırlarda oturlardı. İşte tam bu sırada bir kaza yapmıştı. Avının üstüne atılmaya hazır, arka ayakları üzerinde dikelmiş sarı bir kediye andıran büyük semaver devrilmişti de o, fokur fokur kaynayan suya kış üstü oturarak, ıstakoz gibi haşlanmıştı. Onu şimdi halalarından biri olmasına ihtimal verdiği balıketinde orta yaşlı, iri göğüslü bir hanım, oraya, selamlık abdesthanesine götürmüş, beyaz bir lazımlığa çış ettirmiş ve kendi idrarıyla haşlanan butlarını pansumanlayarak ilk tedavisini yapmıştı.

Halasının bu candan alakasını, hanımların o sonsuz üzüntülü hallerini şimdi hatırlıyordu da, bir ömür boyunca insanlara karşı duyduğu kızgınlığın, küskünlüğün sebebini çok iyi anlıyordu. Çünkü hiçbir vakit o, bu ilgi ve bu şefkati başka insanlarda görmemişti.

Atom Çağına Doğru

Râviyanı âsar ve nâkilânı ahbâr şöyle rivayet ederler ki, dünyamızın on binlerce yıl süren tarihi boyunca nice medeniyetler gelip geçmiş, nice dev şehirler yerle bir olmuştur.

Nice kereler dünyamız yok olmuş, yine var olmuş yine yok olmuş ve yine var olmuştur.

Ve Ortaçağları Yeniçağlar takip etti ve işte bu son çağda, milyonlarca modern sömürüm prangabendinin omuzlarında yükselen işbu makine uygarlığı öyle şişti, öylesine şişti, o kadar şişti ki, balon ha patladı, ha patlayacak.

Ve işte böyle bir sırada HERHANGİ BİRİ “Hürriyete Kaside”yi (Ode a la liberté) yazdı hicri 1361 ve miladi 1946 yılında.

Bu öylesine bir haykırıştı ki, sanki İsrail surunu öttürmüş ve ölümlere kalk demişti.

Ve derin ihtiyar gençleri somurturken, genç ihtiyarları HERHANGİ BİRİ ne tebrik mesajları yolluyor ve 20nci yüzyılın Piramit asrı eserleri, hemen o anda, beyinlerinin kısır rahmine bir ümit cennini düşmüş gibi sevinçli bir şaşkınlık içinde bakınarak, bu müthiş sese kulak kabartıyorlardı.

İnsanlık şimdi, bir reçel kavanozu ağzının çevresinde yürüyen masum karıncalar gibidir. İnsanoğlu Ay’ın, Merih, şu bu gezegenin etrafında, öylesine bir hız ve merakla dönmektedir ki, ha düştü ha düşecek, ha öldü ha ölecek.

Alabildiğine artan hızla mesafeler öylesine kısaldı; yer ve gökyüzü öylesine daraldı ve imkânlar öylesine çoğaldı ki, baş döndüren süratle tayyimekân eden insanlığın yok olup yok olmayacağı artık belli olacaktır. Sırrullah’a müdahale var. Ya insan çatlayacaktır bu koşuda ya da mutlu zafer kazanılacaktır.

Atom çağına gelince. O henüz başlamadı. Son çağ can çekiyor. Ve eğer dünyamız yok olmayacak, yani mukaddes kitapların haber verdiği kıyamet kopmayacaksa, işte Atom Çağı o zaman başlamış bulunacak ve bu çağda artık, insan insanla değil, sadece toprakla,

tabiatla savaşacak ve on binlerce yıl hayal edilen cennet ülkesi Altın Çağ doğmuş olacaktır.

HERHANGİ BİR ROMAN kitabının birinci babı burada bitti. Roman devam ediyor. Beş kahramanımızdan biri olan kedi Asya'da kaldı. Deniz Onbaşı Avrupa'da; Emil Hasan ve muharrir Asya'dan Avrupa yoluyla Afrika'ya geçtiler.

Afrikiyye'de Cezayir

Bir garip ülkedir Kuzey Afrika'da Afrikiyye. Bir deveyle çifti zor taşınan, dilimleri baltayla kesilen içi kan kırmızı karpuzları; aydan büyük kan portakalları, bal renkli içi bal hurmaları, ısıllı yeşil üzüm bağları, zeytinlikleri ve paskalya yumurtası iriliğinde meyve veren frenkinciri ağaçlarıyla.. Kol kalınlığında, baston uzunluğunda kütürdek taze hıyarları; parmak parmak iri, tüylü sarı bamyalari; mercan mercan domatesleriyle ve hele insanlarıyla bir garip ülkedir Afrikiyye.

Baş eğmez Afrikiyye'de insanlar; siner bir an için ve tekrar an-sızın kından çıkan kılıç gibi apaydınlıkta belirirler. Bin yıl geçse, kinini unutmaz da Berberi, bir günde barışır baş eğerseniz. Deve gibi sabırlı, hayırlı ve cefakeştir.

Bir çekirge vardır Afrikiyye çöllerinde.

Gezgin çöl şövalyesi, bu çekirgeleri avlar da çiy çiy yer ve artanları fıstık gibi kavurarak saklar, yine yer.

Zehirli bir ot vardır, Afalehle adlı; Güney çöllerinde. Her zaman yemyeşildir bu ot.

Boğucu yelin önüne katıp sürüklediği çekirgeler, bu ota konar ve onunla doyunurlar. Adeta kasten konarlar Afalehleye.

Vakta ki çöl adamı bu çekirgeleri avlayıp yutar, işte o zaman, çekirgenin barsaklarında henüz sindirilmemiş olan ot, onu yutan çöl şövalyesini zehirler.

Derler ki, çekirgeler, soy katilleri olan çöl adamlarından böylece öç almak için bu ota bilinemez nasıl bir içgüdüyle kasten konar, yer ve kendilerini yiyenleri yere sererler.

Çekirge ölür ama, onu yutanla beraber.. İşte Afrikiyye halkı böyle bir halktır.

Asırlar boyunca, Berberi ülkesine Doğu'dan ve hele Kuzey'den milletler, halklar saldırmışlar da onun hız aldığı, güç aldığı çöle

girememiş; kıyıda yerleşmiş ama, bir asır geçmiş, tekrar geldikleri yere atılmışlar.

Zaman zaman kıyı sitelerinde yeni halklarla yerli halk birbiriyle karışmış, yerlinin küçük yuvarlak gözleri siyahken mavileşmiş, sert kara saçları yumuşayıp açılarak kumrallaşmış; kartal burunlar İyon burun, esmer ten kâh beyaz kâh koyu kahverengi olmuş amma, bir şey değişmemiş Afrikiyyeli'de; Öz.. Hristiyan olmuş, yine caymış: Müslüman olmuş, kırk kere irtidat etmiş ve Arabın dilini almış, dinini almış; hatta, bu dil ve din onun değişmez damgası, ulusal korunma silahı olmuş da o öz, çekirdek değişmemiş işte.

Evet böylece, bin yıllar öteden bu yana doğru, Finikeli gelmiş, 300 ilahlı Romalı, üç Allah'lı Hristiyan; Tanrı bir, Muhammet hak diyen Arap gelmiş, Osmanlı Türk gelmiş ve nihayet modern Avrupa'nın İtalyanı, Fransızı, İspanyolu gelmiş ve yer yer derisinin ve gözlerinin rengi bile değişmiş ama, o, sert çekirdek, öpöz kalmış.

"Afrikiyye halklarını kalpleri kapalıdır. Suları kasvetlidir" içilmez.

Ve Cezayir; Bingazi'den başlayıp Trablus, Tunus yoluyla Marakeş'e, okyanusa kadar uzanan Afrikiyye'nin en bereketli, en renkli, en yiğit bir korsanlar diyarıdır.

Tunuslu Yusuf işte böyle söylüyordu. Ve diyordu ki Tunuslu Yusuf:

1830 sıralarında genç Fransız Emperyalizmi Cezayir'e saldırdı. Ve Baba Oruç'lar, Hızır Oruç'lar neslinin, yüzyıllar boyunca dört yana dehşet ve korku salan Dayılar Beyliklerinin metbûu Osmanlı İmparatorluğu, artık çökmüş çökertilmiş haldeydi. Bir avuç Cezayirli korsan, beyaz şalvarlı üstü dilim dilim sandallı bir avuç yerli tam 17 yıl savaştı tek başına; sonra teslim oldu. Aradan çeyrek yüzyıl geçmişti, ya geçmemişti, yine bir yerli ayaklanma oldu Cezayir'de. Geçti kırk yıl, yine bir ayaklanma ve nihayet 1954 de son ayaklanma başladı. Ve bu sefer, yerli halk, Cezayirli halk mutlaka muzaffer ve özgür olacaktır.

*Bir eski korsan ülkesidir Cezayir
Limanlarında gemiler atar demir
Yürür bulut bulut doğuda yaylalar
Dalar batıda dağlar limanlara*

Kasılır Cezayir'de dağlar kas kas
Kalkar Naun boynundan Anti Atlas
Sirunadan kemikli bir kol uzanır
El verir Atlaslar ormanlara

Şahlanır Güneyde Hecinsuvarlar, hecinler
Ve yeşerirken ağaçlarda iri zeytinler
Yağar bulutlardan bereket
Yağmur olup Kuzeyde versanlara

Kırbaç atar sokak başlarında
Kara küfrü kara Emperyalizmin
Allah! diyen
Beyaz ehramlı Müslümanlara

Allâhu Akbar Allâhu Akbar
Iyyake nâbûdü iyyake nestain
Allâhu Akbar Allâhu Akbar
Allâhu Akbar, Allâh MUİN

Biz ki Üçüncü Ahmet'ten beri
Emperyalizme zulme karşıyız
Biz ki Arap Osmanlı Berberi
Yürüyen Cezayir Marşıyız

Gababeden hurma incir
Gat pazarında iki bin deve
Fizandan üç bin Hecinsuvar
Allâhu Akbar Allâhu Akbar

Güneyde çölün yeraltı nehirleri
Kuzeyde denizlere doğru akıyor
Kible yellerinin sıcak gözyaşı
Kırmızı yağmur

Çölde kumlar kızıl sarı
Gökte yıldızlar damla kan
Elmüzeyyene dağının tepesinde
Davullar çalınıyor.

Gana Kongo orman orman
Lif lif Afrika yanıyor
Derne'den Marakeş'e dek
Müsliman Berberiler uyanıyor.

Ne kadar kumunsa çöl
Yıldızlarınsa gök
Hurmalarınsa kök
Bizimdir ELCEZAYİR

Toprak güneş ve hurma dalları
Aydan büyük kan portakalları
Yıldızlarıyla samanyolları
Çöller hecinleriyle bizimdir.

Gana Kongo orman orman
Lif lif Afrika yanıyor
Derne'den Marakeş'e dek
Müsliman Berberiler uyanıyor.

Veyl Ehli küffar veyl Ehli küffar
Amentü Billahi Rabbül Basir
Allâhu Akbar Allâhu Akbar
Yahyelcezayir Yahyelcezayir!

Libya'dan Cezayir'e

O gün, Şeyh Esseyit Yedülnar bu yüksek kemerli Trablus şehrinin labirent sokaklarında tekbir getirerek her kapıyı çalıyor ve her eve siyah saçları sık örgülü bir çocuk ve kırmızı kurdeleli bir koyun bırakıyordu. Bu çocuklar kardeş Cezayir'de babaları ölen çocuklar ve koyunlar kesilip kavrularak orada savaşılan mücahitlere gönderilecek olan Derne koyunları idi ki halfa, hurma liflerinden örölmüş iplerle çocukların kınalı parmaklarına bağlanmıştı. Koyunlar meliyor ve ince soluk esmer yüzlü, dar uzun vazo çocuklar, sessiz, Şeyh'in peşi sıra yürüyorlardı.

Bütün haneler halkı gibi Tunuslu Yusuf'un ailesi de, ta tepelelerinden göğüslerine, bellerinden sonra birden genişleyen sert kalçalarına ve kalçadan kınalı parmak uçlarına kadar bütün vücutlarını, yani kocaların biricik servet ve namusu olan dişiliklerini kalın ehramlara sarmış tek gözüyle etrafını seyreden kadınları; uzun entarili esmer çocukları ve yağız yüzlü siyah sakallı erkekleriyle Yedülnar'ı bekliyorlardı:

Şansları nasıldı acaba? Şeyh onlara sessiz bir kız evlat mı verdirecekti yoksa bir koç yavrusu oğlan mı?

Faddal ya Ebulhane! Haza emanutallah, mubareke..

Ey bu evin babası, buyur! Bu sana Allah'ın emanetidir.

İnce yüzlü, sert ve mağrur bakışlı hane sahibi, Tunuslu Yusuf, ihtiyarın elini öptükten sonra üç adım geri çekildi. Üç kere Şükran! Şükran! Şükran ya şeyh! dedi. Sonra, arkasına bakmadan üç adım geride duran üç çocuğuyla beraber başı yerde bekleyen karısına seslendi:

Refika! Yüsellim inte..

Kadın başını yerden kaldırmaksızın ilerledi. Emaneti aldı sonra, en ufak bir kıvrılma, bir bükölme yapmadan geri geri çekildi. Avlunun sağ duvarındaki kapısı kalın örtüyle örtölü odadan önce o, sonra Mubareke, sonra çocuklar girdiler.

Şeyh, kemikli, ince uzun parmaklı sağ elini Yusuf'un başında gezdirdikten sonra ona uzattı.

Yusuf, bu mübarek eli, ağzı Kâbe taşına değmiş gibi yanarak öptü. Başını geri çevirdiği zaman evin oğlu Abdülatif koyunu mutbak aralığında bağlamış bulunuyordu.

Şeyh'in kapıyı nasıl açtığının, nasıl gittiğinin farkına bile varmamıştı.

Odaya girdiği zaman, çocuklarını yeni misafiri, Mübareke'yi sevgiyle sevinçle oylar gördü.

Ya evlât! dedi, bu, bize Allah'ın emanetidir. Bu bereketli Cezayir tarlalarından kopan taze başağı, bu Cezayirli süt kuzusunu kendinizden ayırt etmeyecek ve ilk yudumu o içmedikçe su içmeyecek ilk lokmayı o tatmadıkça sahana el uzatmayacaksınız. Onu takdis ediniz. O bize Cezayir topraklarından yabancıların ayağı çekilene kadar Allah'ın, kardeş memleketin emanetidir.

*Ey aziz!
Ey Mekke'den Medine'ye göç edenin
Mübarek elleriyle güttüğü Hecin
Evimizin kapısında çöktüğün için
Sana teşekkür ederiz*

*Ve sen ey kartalların
Serin Atlas Cebellerinden
Steak Libya kıyılarına
Gagasında taşıdığı yavru kuş
Hoş geldin!*

*Ey taze hurma dalı
Ey Cebel çiçeği
Ey berberi çadırlarının tepesinde
Yeni doğmuş ay gibi parlayan inci
Hoş geldin!*

*Hoş geldin
Hoş geldin ey
Evimize muhabbet*

*Soframıza bereket
Getiren*

*Hoş geldin!
Hoş geldin
Hoş geldin çocuk
Hoş geldin Mübareke
Hoş geldin!*

O gece, Libya'nın binlerce yıl görmediği bir gece oldu. Surların dışında ateşler yanıyor, tekkelerde, mescitlerde *Kur'an*'lar okunuyor ve her evin avlusundan göklere ve çöllere Cezayir mücahitleri için yapılan dualar yükseliyordu. Kurban edilen yaşlı koyunların hazin melemeleri artık unutulmuş, kavurmalar çoktan tulum ve çanaklara basılarak yollanmış ve koyunların ödleriyle boynuzları temizlenerek raflara kaldırılmıştı.

O koyunlar ki, bir zamanlar sütlerinden yapılan mis kokulu yağlar ya çöl manzaralı, deve hurma motifleriyle işlenmiş parlak boyalı sırlı küpler, ya Karadeniz kıyılarında oyulmuş ağaç kaplar içinde Romalı kayserlerin, Bizans prenslerinin ve sonraları, Osmanlı padişahlarının saraylarına yollanırdı.

Ve DERNE koyunlarından yapılan tuzlu gevrek kavurmalar, Kayseri pastırmasından, Şam baklavalarından, Edirne lokumlarından daha makbul hediyelerdi.

Ve işte şimdi bu kavurmalar, Cezayir mücahitlerine gidiyordu.

Ve her biri, bir koyunun ipinden tutarak evlere evlatlık verilmiş olan çocuklar, o mücahitlerin yetimleri idi ki, onları bağrına basmak bütün İslâm ve hele Arap ve Berberi evleri için Hac kadar, zekât kadar farz olmuştu.

Artık ayın bitmiş, ay ışığı çölde gün ışığı gibi solmaya başlamıştı. Bütün belde, at nalından altın dökmeye, çil kuruştan heybeye, tuza, sabuna kadar nesi varsa hediye ederek kavurma tulumları yüklü kervana taşımış; meydan boşalmıştı.

Ve sabahın gelmek üzere olduğu bu ölü saatte Mübareke hâlâ derin bir uykuya dalamıyor, ikide bir Ümmîl yâ Ümmî! diye sa-yıkliyordu.

Hâlâ uyuyamamış olan evin kadını loş kandil ışığında kıza hüznle bakıyor ve, ikide bir gözlerinden damlayan yaşları siliyordu.

Kapı çalındı.

Kadın, sanki bu saatte, bu evin hariminde karşısına bir yabancı çıkacakmış gibi sımsıkı örtünerek perdeyi araladı. Yavaş adımlarla avluya doğru yürüdü. Ses verdi kadın, ses aldı. Çekti iri demir sürmeyi ve açtı ağır kapıyı.

Ve Yusuf'un, kocasının boynuna atılıp sıcak yaşlı gözlerle onun serin yüzünü ıslatarak:

— Uyumuyor! Bir türlü kendisinden geçemiyor. Annesini sayıklıyor diye mırıldandı.

Yusuf telaşlı adımlarla ilerledi, harem odasının perdesini çekti, öptü Mübareke'yi, öptü çocuklarını ve aynı sessiz adımlarla geri döndü.

— Elveda, Sabahhir ya Refike, elveda.

Ay ışığı altında çölde ilerliyoruz. Çöl, bembeyaz bir zambak tarlası ki alabildiğine genişleyerek ay ışığı altında uykuya bir genç kadın göğsü gibi hafif hafif solumaktadır.

Çöl beyaz, gerilerde kalan hurmalıklar nakış nakış ve ay bir çocuk balonu gibi gökte uçuyor.

Gece yol alıyor, gündüz seyrek, yeşil lekeciklerden ibaret vahalarda dinleniyoruz...

Ben aslen Tunusluyum diyor Yusuf; onun için Libya'da bana Yusuf Tunusî derler.

İki kardeşlik biz. Bilinen ilk atamız yiğit, sarı saçlı apak bir Arnavutmuş; ilk ninemiz, kıvrak esmer tenli bir Berberi kadını.

İki kardeş çok iyi okumuş yetiştirilmişiz. Kardeşim ticarete heveslenip büyük bir bakkaliye açtı. Ben politikaya verdim kendimi.

Bizim Tunus'ta o zamanlar yerli milli partilerin kurulmasına izin verilmezdi. En enternasyonal tandanslı, en sol uç partiye girdim.

Ve o, partisini, çalışma tarzlarını, davalarını anlatmaya başladığı zaman, ben:

— Ne?.. diye haykırmıştım.

— Evet 1030 numarada kayıtlıyım; sizde yok mudur bu parti?

— Hayır! Yasaktır bizde öyle partiler.

— Fakat her yerde var. Yunan adalarında da var. Yugoslavya'da da var. İtalya'nın büyük meydanlarında su sızmayan, bıçak kesmeyen kurşun işlemeyen yığınları yürüten bu partidir. Fransa'nın en disiplinli partisi odur. Çin'de, Cava'da, Sumatra'da, Küba'da hatta komşunuz memleketlerde de var.

— Bizde yok, olamaz.

— Niçin?

— Biz Müslüman bir milletiz; bizde yasaktır. Dostumuz Müslüman İran'da da böyledir bu.

— Fakat Müslümanlık her yerde bir ve Müslüman Müslümanın kardeşi değil midir?

— Evet!

— Tunuslular, Libyalılar, Cezayirliiler de Müslüman kardeşleriniz değil midir?

— Öyle olmak lazım.

— Müslüman Müslümanı korumaz mı?

— Korur, düşünür elbet.

— Peki niçin, ya niçin; Tunuslu'ya sırt çevirdiniz? Birleşmiş Milletler'de Libyalı'nın bağımsızlığı oya konurken siz tarafsız kaldınız?

Ve şimdi göreceksiniz!.. Birkaç saat sonra... Cezayir dağlarında...

Orada, arka arkaya dizilmiş saflar halinde, insanın gözlerini yaşartan bir huşu ve tekbir sesleriyle bir anda secdeye varıp namaz kılan gönüllü mücahitleri! Onlar da Müslüman; Hintli, Cavali, Mısırlı hatta İranlı Müslümanlar. Onlar hep Cezayir'in kurtuluşu için buralara gelmişler, savaşıyorlar. Oralardan yardım da yağıyor buralara. Fakat burada sen, ne sizden gelmiş tek çöpün hikâyesini duyacak, ne de tek, bir tek Türk bulacaksın! Çünkü Müslümansınız ama, Cezayirli'nin savaştığı Fransa'nın sadık bir müttefikisiniz.

Ve Yusuf, benim üzüldüğümü, bir tuhaf olduğumu görünce kesti lafı burada ve kendi hikâyesini anlatmaya devam etti.

— Evet, o kadar yakışıklı bir bekârdı ki Kardeşim. Bütün Fransız kadınları onu görüp onunla şakalaşmak için ona alış verişe gelirler-

di. Bizimkiler gibi yüzleri sımsıkı örtülü olarak değil, göğüslerine kadar apaçık, dekolte olarak.

Bir sabah vakti idi. Mağazasına uğramıştım.

Gördüm ki, kardeşim yok. Kapılar kırılmış yerler kan içinde ve bir köşede kanlı bir balta. Kardeşimin parça parça gövdesi upuzun yerde baş yok. Körkütük sarhoş kaba Fransız sömürge neferleri başını gövdesinden ayırmışlar ve kıyıda yüksek bir kayanın dibine atmışlardı.

Aradan üç gün geçti. Ben de öldürdüm bir Fransız neferini; ben de, bir Fransız kellesini koparıp fırlattım güpegündüz süprüntü kamyonlarının sık sık geçtiği bir yol üstüne.

Ve... Libya'ya kaçtım. Haftaya karım ve çocuğum da peşim sıra geldiler. O zaman, şimdi 7 yaşında olan büyük çocuğum henüz kucakta idi.

İHTİYAR ÇİNLİ

Dağlar göğre ve böyle bir gece yarısı ve böyle bir yükseklikte insan Allah'a ne kadar yakındır. İnsan bu saatlerde Allah! der, bir olmak ister Allah'la, Allah'ta kaybolur.

*Öyle geçeriz ki kendimizden
Ölüme ermiş gibi susarız.
Kuşlar uçmaz olur, tutarız;
Balıklar başını uzatır denizden.*

Dik, dal dal budaklı bir kayanın dibinde yıldızlara bakıyorum. Yıldızlar ışıltı ışıltı. Yaylalar uzaklarda kat kat. Gök kıvılcımlı kül gibi bulut bulut yaylaların üstüne yağıyor. Yaylalar insan dolu. Mücahitlerle dolu uzak yaylalar. Biz burada, iki sırtın arasındaki seyyar hastanedeyiz. Yıldızlar çak çak çakıyor ikide bir. Havada belli belirsiz sesler, hafif iç çekmeleri duyuyorum.

İhtiyar Çinli, anlamadığım dilden bir of çekişle boz sedyesinde ansızın doğruldu. Oturur halde debelendi. Sonra sert sedyesine yine uzandı. Gerilen bacakları kaskatı. Gözleri genişleye genişleye açılıyor. Ne yapacağımı bilemiyorum. İçim sızım sızım. İçimin sızısı sağ bacağımdaki sızıyı unutturuyor.

İşte tam bu sırada, sarı saçlı, mavi gözlü, çenesi öne doğru uzamış, hafif sakallı dev bir adam beliriverdi başucumda.

Ne o bana bakıyor, ne ben ona bakıyorum. İhtiyar Çinli'nin git-tikçe açılan gözlerinde acayip şekiller görür gibi oluyorum: Sıtmalı pirinç tarlaları; çekik gözlü, ufak tefek, saç örgüleri entarisinin eteklerine kadar uzayan genç bir kadın; kısa kollu yüksek ve dar bir çek çek arabası. Ve gökler çiçek çiçek bu gözlerin üstüne dökülüyor ve bu gözler yavaş yavaş kapanıyorlar. Artık bu göz kapaklarının

arkasında kalanları hiç kimse bilemeyecek. İçlerine apaydınlıkların dolduğu açık pencere gözler, artık sımsıkı kapalıdır.

Bir insan ormanıdır bu yaylalar.

Ağaç öleceği zaman, bu, bütün ormana malum olur. Öbür ağaçlar ağlamaklı bir halde ve ürpermelerle ha devrildi, ha devrilecek diye tıpkı depremde önceki duygularla bakınırlar. Derken, ağaç, gecenin şimşekli karanlığında yıldırım çarpmışçasına devrilir. O zaman ağaçlar, yeşilden siyaha dönen dallarını sert kanatlar gibi açıp kapayarak hep bir ağızdan göğü, toprağı, suları ürperten çığlıklarla çırpınırlar. Sonra, hilkati bir sessizlik sarar. Artık genç yaşlı, uzun bodur bütün ağaçlar susan varlığa uyarak susmuşlardır. Ormanın bütün ağaçları dalları yerde, başları eğik sessiz sessiz ağlarlar. Bir gecede, bütün ağaçların derileri çatlamış, yapış yapış gözyaşları artık kurumuş ve sabah güneşin sırt veren gövdede yaşlar pırıl pırıl kaskatı elmaslar gibi parlamaya başlamıştır.

SELİM

Başımı Çinli'nin üzerinden çevirdiğim zaman, gövdem, sarı saçlı, mavi gözlü fırlak çeneli dev adamın göğsüne çarptı.

— Aa... Selim!

— Evet, ya!

— Ne arıyorsun burada?

— Senin aradığını.

Kaçtım oradan. Dayanamadım artık oralarda kalmaya, Cenneti cehenneme çevirdiler. Karanlık, Karakurum uçurumu alçak, bunaltıcı bir dikta rejimi.

— Dayanamadın, biliyorum.

— Nereden biliyorsun?

— Melye'den duydum. Fransız deniz onbaşı.

— Fakat sen Melye'yi...

— Aylar var ki beraberiz... Dünyayı beraber dolaşıyoruz. Lübnan'a beraber gideceğiz. Sen de! Artık senin için yeni bir ödev başlayacaktır. Memleketin kurtuldu Dikta Rejimi dediğin havayı estirenlerden.

— Fakat bu Çinli?.. Ben buralardan kolay ayrılamam.

Ve o, Selim, ıstırabını mertçe içine bastırarak:

— Artık Çinli'yi unutacağız. Vazifesini yaptı ve öldü. Ben böyle nice ölümlerin, ayrılıkların acı hatıralarını içime gömmüşümdür. Yaşayanları, sadece yaşayacak olanları düşüneceğiz. Artık işin bitmiştir. Cezayir'in kurtuluşu çok yakın; altı aya varmaz, duyarsın... Senin memleketin, bizim memleketimiz de kurtuldu. Bak, bin mil-ler öteden gelen bayram davulu seslerini duymuyor musun?

— Duyuyorum!..

Şairler

Selim büyük bir şairdi. O benden çok yıllar önce vatanından ayrılmıştı. Eşsiz bir dünya adamı olarak, bütün dünya sathında sesi duyulan bir çakıştır o.

Şairler hem çok iyi insanlardır, hem de tekin değildirler.

Onlardan beddua alanlar, azizlerin mezarlarına çiş eden patavatsızlar gibi çarpılırlar.

Şairler, Tanrılarla insanların evlenmesinden doğan yarı ilahlardır. Dev soluğu esintiler halinde şiir söylemeye başladıkları zaman, bütün gök susar. Ve işte böyle bir sırada, doğum halindeki mutlu anneler gibi, şıp şıp ter ve sevinç gözyaşları dökerken onlar, içlerinde canlı bir şeyin kımıldadığını hissederler. Böyle doğum anlarında öyle sonsuz bir huzur ve hafiflik duyarlar ki... Bulutlar som altın ayı ve anneler gergin kalçalarından ay gibi fırlayan çocuklarını, şairler şiirlerini çok severler. Şairlerin insanları en çok sevdikleri zamanlar, tıpkı karı kocalarda olduğu gibi, işte bu sancılı doğum anlarıdır.

Şimdi, o ve ben, böyle mutlu bir doğum sancısı içindeydik.

— Ey modern firavunların emir erleri! Şairlerin erkek doğan çocuklarına dokunmayınız! Biliniz ki, günün birinde esir bir anadan bir Musa doğacak ve kavmini kurtaracaktır. Hürriyetlerin kısıldığı cemiyetlerde elden ele bir bomba gibi dolaşan her yasak şiir, günün birinde küçük bir sandık içinde Nil'e atılan çocuk gibi müthiş bir kurtarıcı olmak istidadı taşır. Ve ey...

SAĞ KALABİLİRSEK

Ey

İhtiyar güzel Çinlimizi

Can evinden vuran mermi!

Fransız kadınların

Cephede asker olsun diye

doğuracaksa yarın

Dilerim
Mantarlaşıp yosunlaşarak
Kurusunkanlı rahm'i!..

Biz
seni atölyelerde eritip
gelecek kuşakların şarkısını yazacağı
harfler dökeceğiz.

Ey!
Mermiyi atan kol!
Taş ol!

Güvenme denizaltılarına!
Sarı Çinli'nin ve kara Kongolu'nun
savaşan torunları
Çelik oltalarla avlayıp onları
Karaya vuran balıklara çevirecek!

Ve orduların
Yarın
Atların sırtına atlar gibi
Meşin çizmelere atlayıp
Kaçacaklar!
kaçacaklar!

İyisi mi?
Demir kasalarda uyuyan
İşsiz rakamları gibi
git uyu!

Değmez o yaldızlı Çifte Salip nişanına
ölmek...

Sana karının
Bir çift ışıklı yıldız gibi yanan
Gözleri gerek...

*Git uyu!
Biz gelip uyandırırız seni
Yangınlar artık sönüp de küllendiği zaman...
Sağ kalırsan
Sağ kalabilirsek...*

VE EMİL

O gün ben Selim ve Melye öpüşerek Yusuf'tan ayrıldık. Tripoli limanından bizi uğurlarken, haydi yolunuz açık, gücünüz bol, neşeniz sonsuz olsun! dedi.

Ve Emil orada kaldı.

O artık hep orada kalacak. Babasının çöl köyünde kum dağlarının rüzgârda kayan iki sırlı arasında aç bir iştahla yediği bol salçalı biberli arpa lapasının yağı parmaklarından sızarken, lokması boğazında tıkanacak da, bizi düşünecek o zaman.

Ve daha bir şeyler, bir şeyler düşünecek. Çok şeyler düşünecek. Bir otel; derinlerden hafif org sesleri duyulur gibi olan bir Gregor-yen kilisesinin mistiğini düşündüren bir otel. Bir kadın. İnsana biraz da iştahla bakmak arzusu veren bir kadın... Biraz uzağında koyu nefti gölgeleriyle bir hurma ormanı... Ve belki, toprak bir çanakta bir hurma ağacının ta tepede çentilen iki çubuğundan oradaki testiye şıp şıp sızmış olan serin hurma rakısı. Ve içi sızlayarak düşünecek. Ve belki bir gün, fakat ihtiyar Çinli gibi kahramanca dövüşüp yara alarak değil; bir çöl ağacının dibinde, tüyleri artık dökülmeye başlamış olan yaşlı bir deve gibi hık! çöküp sessiz ve habersiz ölecektir.

Ürdünlü Arap Kızı

Vapurumuz mavi buğulu suda İskenderiye'ye doğru yol alıyor, kara yönünden sıcak bir rüzgâr esiyor. Yolcular, lüks güvertenin orasında burasında koltuklara uzanmış esniyorlar. Yüzme havuzunun ortasında iki Amerikalı ve bir Yahudi taze kahvelerini yudumluyorlar. Libya'nın zengin petrol madeni kuyularında mühendislik yapan Amerikalılardan biri karşılarındaki kümeye gözlerini dikmiş, daha biraz önce, havuzdan çıkıp saçlarının tuzlu deniz suyunu çıplak sırtının ürpertili sathına serpererek memleketine dönen beş altı Arabın ortasındaki koltuğa rap diye çöken kıvrak Arap kızının gergin kalçalarında geziyor gözleri. Bir aralık Yahudi, uzaktan, kıza Arapça bir şeyler söyledi. Kız kalktı. İçinde mantarlı Amerikan sigarasından Yunan, Türk sigaralarına kadar; viskiden çikolataya, İtalyan bonbonlarına kadar her şeyin satıldığı büfenin önünden kırıtarak geçti. Kamarasına gitti. Bir ikinci tuvaleti kuşandı geldi ve iki Amerikalı ile çipil Yahudi'nin yanına oturdu. Az sonra, kamışı kesilmemiş Amerikalı ile belki de Müslüman bir anadan doğmuş olan Ürdünlü Arap kızı, radyonun valsine uyarak dönmeye başladılar. Arap delikanlılar onlara yercesine bakarak homurdanıyorlar. Bir aralık içlerinden biri hışımla fırlayarak onların üstüne yürüyecek oldu; yanındakiler onu önlediler.

Sabaha doğru, gemi İskenderiye limanına; o, eski Firavun'ların mumyalar, sfenksler memleketine demir attı.

Kulaktan kulağa sesler fısıldanıyordu: Bir Arap kızı vapurda yok olmuş. Denize atmışlar onu bir çuval yükü gibi. Ben tek başıma, geminin kış burnunda düşünüyorum.

AKDENİZ

Geminin buraya kadar –Atina, Marsilya, Cenova, Tunus, Tripoli– bütün Kuzey ve Güney limanlarından su içerek geldiği Akdeniz'i

düşünüyorum. Sularında balıklar çeşit çeşit, renk renk ve dipdiri; kıyıları bereketli; bal, süt, şarap, ballı meyveler veren Akdeniz. Suları masmavi, köpüklü berrak Akdeniz. Akdeniz'in havaları sabahları ılıktır; gündüzleri sıcak ve Güney rüzgârlarının estiği saatlerde kavurucudur. Yılda iki kere ürün veren tohumu bir gecede yarılıp filizlenir. Meyvesi bir günde kızarır; kızları on üç yaşında erkek kucağına düşerler. Toprakta tohum, denizde balık ve insanlar, mahşeri bir tenasül kudreti taşırlar.

Akdeniz'de aşk, özgürlük özlemi, göç, hicran... Her şey vardır. Üç kara parçasına etek değdiren denizin bütün kıyıları insanları; masalları, şarkıları aşklarıyla; renkleri ve zevkleriyle birbirlerine o kadar benzerler ki. Ve öyledir de. İşte, binlerce yıllık uygarlıklarına rağmen niçin ve hangi sebeplerle bu kadim denizin içli, yağız kumral çocukları tıpkı balıklar gibi, yüzyıllar boyu, birbirlerini koğmuş, kovalamış, yemiş ve yutmuşlardır?

Geçmişte Roma ile Kartaca savaşmıştı; şimdi Fransa ile Cezayir savaşıyor.

Yaşasın Cemal Gürsel

Selim:

— Hey! geldik; uyan uykudan. İşte liman görünüyor. Dedi.

Artık yolculuğumuz bu şehirde, Beyrut'ta bitecek! Melye ile ben, burada üç gün kaldıktan sonra, Irak, İran, Pakistan yoluyla Çin'e gideceğiz. Ve Vietnam cehennemine!.. Sana gelince...

Sustu, uyy memleketim! diye içini çekti. Mavi gözleri buğulu. Ben ayak basamam o topraklara! dedi.

Sen benim için öp o toprakları, çek içine o çiçek ve meyve kokan yumuşak havayı.

Unutma dediklerimi... Aynen! Aynen! Hasan Roma'da Brūno'yu görecek. Sekiz satırlık yazıyı okuyacak. Bu şiiri sen de ezberle. Ezberinden söyle! Ezberinden okuyacak. Uyyy memleketim benim! Memleketim! Memleketim! Mutlu olası memleketim!.

Gemi Beyrut limanına demir attı. Resmi personel karşılayıcılar, hamallar ve para sarrafları.. Yerden göğe doğru sıcak bir hava limanın gürültüsü yükseliyor.

İkimizin de Türk olduğunu anlayan bir sarraf yanımıza sokuldu. Artık dedi, Türk parası yükseldi. Bir Lübnan lirası, altı liradan 4 Türk lirasına düştü.

Yahya Cemal! Yahya Cemal Gorsel! Yaşasın Cemal! Yaşasın Cemal Gürsel! Tavva! (şimdi) Zoz Cemal! (iki Cemal) Cemal Abdülnasır, Cemal Gorsel.. Ya Cemal ya Cemal! Yahya Cemal Gorsel! Yahya Cemal Abdunnâsır!

AYRILIŞ

Selim yüzüme hüzünle baktı. Bir daha içini çekti: Uyyy memleketim! Uyyy, uy!

Yaşasın 27 Mayıs ihtilâli! Yaşasın gelecek yeni ışıklı 27 Mayıs'lar. Kim bilir, belki ben de bir gün orada olacağım. Kutlu, mutlu ve doğurgan olsun 27 Mayıs! İnşallah...

Aradan tam beş yıl geçti. O günden bu güne ben, biz, hepimiz tam beş yıl ihtiyarladık. Şimdi 60 yaşımdayım. Altmışıma 2 Temmuz'da bastım. Ve 2 Temmuz'da başladım bu romana.

Hâlâ kulaklarımda sesi var Selim'in. Tam beş yıl önce bu sıralarda bütün salon; sokaklar, caddeler, bütün Beyrut nasıl çın çın çınlamıştı.

Diyordu ki Selim:

Üç şey geçilmezdir, üç şey!

Ana, Vatan ve yaşamak.

Ne mutludur ki o anneye, ölüm pahasına da olsa, doğurur.

Ne mutludur ki o vatana, onun özleminden daha yakıcı bir özlem yoktur.

Ve ne güzel şeydir yaşamak, ama hür ve insanca yaşamak! Onun için ölümü bile göze alırız.

Bir gün elbet öleceğim

Bir gül dalında yaprak

Direkte al bayrak

olarak..

Bir gün elbet gelecek ölüm!

Bir süngünün ucunda belki

Bir kara haber gibi mektupta.

Ben bir şey istemem...

Yalnız bir ân

Dirilip ötmek isterim

Yeşil dalında yurt ağaçlarından birinin

Mercan gagalı bir kuş olup ta...

Ve ben onlarla ayrılıştım. Selim hâlâ elinin sıcaklığını taşıyan elime bir kiraz çekirdeği vermişti.

Bunu dedi, hani o gençlik günlerimizde bağının sarı salkımları altında oturduğumuz Erenköy bahçelerinin toprağına sal! Fıskırsın topraktan; büyüsün, ağaç olsun o! Ve sen onun kırmızı meyveler veren yemyeşil yaprakları altında beni an! Eğer kısmet olur da gelemesem oralara.

Evet, ne yakıcı, ne öldürücüdür vatan özlemi. Ben gelemem oralara. Ben en sadık çocuğunu almaz bağrına vatan annem. Şu yarım saat sonra senin ayak basacağın topraklara giremem ben, yasaktır.

Ve ancak yapabildiğim şey... Vatan toprağı niyetine senin yanaklarını öpmek olacak.

27 Mayıs ihtilâli, uğur, bolluk ve mutluluk sağlasın vatanıma...

Ve ben, Afrika çöllerinde kapkara kararmış, adamımın gözlerinde yemyeşil yeşermiş olarak, Adana'da uçaktan indim.

Rate

Evet! Aradan tam beş yıl geçti. O günden bugüne –şimdi herkesin kullandığı deyimle– köprünün altından nice sular aktı.

*Bir yürek gibi atıyordu
eli Selim'in
avucunda sol elimin.
Yanıyordu sol elim.*

*Ve mavi gözlerinden yaşlar akarak
Yere gök gibi
gök gibi bakarak
ağlıyordu Selim.*

Aradan tam beş yıl geçti. O günden bu güne ben, biz, küremiz tam beş yıl ihtiyarladık.

*Büyük şeyler
Büyük inkılâplar oldu
Geçti tarih kitaplarına.*

*Ve ben
Gürge kabuklarından kürek
Çamurdan ekmek
ve mukavvadan fırın yaptığım sokakta
İlk düşürdüğüm onluğu arar gibi
Kırk yıl önceki günleri arıyorum
19 MAYIS!*

*Barba bir kadeh rakı ver!
Mecelle ve kadın ve Kırat gibi
Yalın söylemeksizin konuşalım!
Barba bir kadeh rakı ver!*

Ve evet işte öyle, bir dünkü sümüklü milyoner, bir uyuz ata bindi. Amerikan gücü sonsuzdur. Sarı Amme Cüzü gazeteler, 27 Mayıs ihtilâl mahkemelerinin onursuzluğa prangaladığı insanların en yakınlarını henüz beş yıl geçmeden aday listelerinin ta başında reklâm ediyor. Amerikan hazineleri tükenmez.

Bir Celal Bayar'ın kızı Bursa'dan milletvekili seçilecek ve belki ilerde ondan, –Allah korusun– eğer yüksek öğrenim yapmışsa, sayın Cumhurbaşkanımız diye bahsedeceğiz.

Daha dün, dikta rejimlerinin en kurnaz metotlarını kullanarak icrayı hükmü saltanat eden Adnan Menderes'in oğlu, Aydın'dan milletvekili seçilecek ve belki ilerde ondan eğer yaşı uygunsa, sayın Menderes diye bahsedecekler.. ve müntehir Namık Gedik'in hanımı, Ankara'dan milletvekili seçilecek ve belki ilerde ondan, ilk Türk içişleri bakanı bayan diye bahsedeceğiz. Hatta, Japon topraklarında oynamış olan bir dram saygısızlığının kahramanı Koraltan'ın oğlu, kanunların mahkûm ettiği zindanda ölebilmek insanlığına yiğitçe katlanamayarak vatan dışına kaçanların torunları da milletvekili seçilecek.

Eh, kabineyi tamamlamak için onları ihtilal mahkemelerine kolları bağlı veya bağısız sevketmiş olan ihtilalin kudretli Albayı Türkeş'i de 10 Ekim seçimleri sonrasının Milli Savunma Bakanı yapıverelim. Şu Trrrrrr Donkişot'u da, ebedi muhalefet liderliğinde ibka ediveririz, olur biter.

Artık daha fazla yazamayacağım, içim bir tuhaf sızlıyor. Hep sende kabahat İsmet Paşa geç kaldın çok!...

Size bütün ölmüşlerin çoktan toprak olmuş olan mukaddes kemiklerine ve onların bin yıllık mazi şereflerine yemin ederek derim ki:

Eğer şu, emperyalizmin satmış ve kapitalizmin satılmış domuz suratlı Benito Mussolini'sinin kurşun askerleri gibi yapma tahta atlar hipodromları doldurmaya devam ederek süvarilerini meydanlara hâkim kılacak; yani Kıratlılar matematik deyimiyle 10 Ekim'de yüzde ellinin üstünde rey alacaksa; o zaman, Orevoire bendenize... Kalmam artık bu topraklarda... Tıpkı 1959'un son aylarında yaptığım gibi acıların en büyüğü olan vatancüdalığı

ve bu sefer geri dönmeksizin, göze alarak terk vatan eder ve ne kadar acı olursa olsun, Selim gibi, canımdan çok sevdiğim bu mukaddes vatanın sınırları dışında can veririm. Günün birinde ölecek değil miyim? Ha bu gün olmuş, ha yarın ha şurada olmuş, ha burada.

Rabbuni

Bir zamanlar onun, başı yukarıda dimdik, ıslıkla bir marş çalarak yürüdüğü caddelerden o gün, yarıya indirilmiş bayrak gibi geçtim.

Ölmez adam, ölmüş o.
Ölmüş nasıl kayarsa gök
Daldan nasıl düşerse yemiş.
İri bir Şiraz gülü gibi gülerek
“Sizi canımda kavgamı kafamda götürüyorum.
Hoşça kalın dostlarım!” demiş.

Göktü yağmur olup yağan
Tarlaydı yemyeşil başak.
Resmini kızlar dolaplarında çeyiz
Boyunlarında muska gibi saklayacak!

Hatçe'nin torunları varmış
Biz hatırlıyormuş yine.
Ayşe artık çok ihtiyarmış
Yandım! Ölmüş güzel Emine.

Ne kadar zaman geçmiş aradan
Simsiyah sakalım ağardı uyy!
Mademki hayat tatlı ve güzeldi
Ölecek ne vardı uyy!

Dost okşamak içindi dost eli
Dost eli, kalkmazdı dost olana.
O ne dehşetle inerdi görmeli
O ne dehşetle inerdi düşmanı!

Ahmet'se Ahmet, Mehmet'se Mehmet'im!
Tanımam; görmedim seni göremedim.

Kaç kere sordum seni görenlere bilenlere
“Ona çok mu benziyor?” dedim.

Yüreğin sıkılmasın
“Lazar dirilecektir.”
“Doğrusu ve doğrusu derim sana”
Golgota’ya hacını taşıyan adam
Ölecek ve tekrar dirilecektir...

Ne kadar yakındı havada bulut
Bazı bir ince şimşek çakıyordu.
Örümcekler ağlarını örüyor
Ve zaman hep aynı tempolarla akıyordu.

“Belki sen ölürsün önce, belki ben!” dedi.
“Hangimiz kalırsa ikimizden” dedi.
ağlamasın!
“Vaktimiz yok ölenlerin matemini tutmaya!”

Bir çelik makara gibi çözülür ömür.
Bir çelik makara gibi boşalır yürek.
Erkekti, erkekti, erkekti, erkek!

Kan konuşmaz! dedi, kan konuşmaz!
Kan bağlamaz insanı insana.
Can yoldaşımdı, arkadaşşımdı o;
Bir ömür boyunca bağlı kaldım ona.

Yürüdük bütün gece yollarda tek
Yürüdük geleceği düşünerek
İnsan ölür ne tür yaşasa da
İnsanca ölmesini bilmek gerek.

Öldü o da; üstünde
Ay doğuyordu ay doğuyordu.
Cesedi rüzgârda soğuyordu
Kalbi ateş gibiydi ustanın.

“Kalenin burcunda
Geminin güvertesinde
Barikatlarda dayanın!
dayanın!”

Geniş toprağa tane saçmayı
Gümüş bir olta atmayı denize;
Matematik coğrafya fizik gibi
Sosyalizmi de insanlar öğretti bize.

Bir şarkıdır ki başlamış, bitmez!
Tek başı yukarıda yaratık insan.
Bir şarkıdır ki değil üç karış vatana,
Yıldızların sayısınca dünya yetmez!

İnsan ya gelmemeli âleme
Ya adamca ölmeli! derdi.
Konuşunca dev gibi haykırır
Susunca çocuk gibi gülerdi.

Tekrar konuşmak için kardeşim
Toprağın üstüne çıkar mısın?
İşte karanfiller açtı, bak!
Güneş doğuyor, bakar mısın?

Hava karanfil kokuyor.
Canımın tezgâhında biri
Baygın yanık türkülerle bez dokuyor
Alaca bez dokuyor.

“Haftanın ilk gününde
Mecdelli Meryem Kabre geldi
Ve dedi:
Rabbuni ölmedi.

(Birinci cildin sonu)

Nâzım Hikmet'le birlikte toplumcu şiirin önemli temsilcilerinden olan İlhami Bekir Tez, 1944 ve 1984 yıllarında basılan *Taşlıtarla'daki Ev* romanıyla da tanınıyordu.

1965 yılında kendi olanaklarıyla bastırıldığı *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* ise büsbütün kayıptı. Şimdi, bu unutulmuş romanları yeni önsözlerle birlikte sunuyoruz. Çünkü ikisi de günümüz okuruna çok şey söylüyor. İkisinin de kurgusu, içeriği ve anlatımı yenilikçi. İkisinin de dili rahat, şiirsel ve samimi. İkisinin de içeriği siyasal, tarihsel, toplumsal çilelerin ipleriyle örülü... Elinizdeki kitap, İlhami Bekir'in edebiyatımızdaki yerinin bir kez daha belirlenmesini sağlayacak özellikler taşıyor.

İnsan niçin yazar ve roman nedir? Söylemek istediğimiz şeyler vardır da ondan. Yazmak, söylemek gibi sadece inandırmaya çalışmaktır. İnsan yazacağı şeyin, şiir, hikâye, nuvel, roman veya bilmem ne olmasını düşünmeksizin yazar. Okuyanlardır ki ona bu adlardan birini verirler ve bunlar sadece mekteplilerle kakavanlar için yapılmış budalaca tasniflerdir. Onların yazarı için hiçbir kıymetleri yoktur. Yazmanın tek gayesi, ne şiir, ne roman, ne bilmem ne adlı sona varmaktır. İyi ama ben neden yazıyorum ve kimi inandırmak için yazıyorum? Şimdilik gazete patronunu ve şimdilik, sadece üç beş kuruş kazanabilmek için. İnsan kendini yazar. Nasıl ki herkes kendini söyler. Bar artisti vücudunu gösterir, muharrir, iç âlemini.

ISBN 978-975-08-3722-7

12 TL